

PLANINSKI VESTNIK

Glasilo
Planinske zveze
Slovenije

REVILJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

109. LETNIK / MAREC 2004 / 700 SIT

3

Smučanje v gorah

Intervju:
Tanja Grmovšek
Tri Cine

Koraki, koraki...

Hodiva od nikoder nikamor. Nisva odšla, ne prideva, zgolj greva.

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

Hodimo vsak dan. Hodimo, ker moramo ali ker tako hočemo.

V obeh primerih bo hoja prijetnejša s pravimi čevlji.

Model Meindl Magna je čevelj narejen za hojo. Lahek, trpežen, udoben, diskretno oblikovan, s poudarkom na podrobnostih. Ponuja vse, kar uporabnega pričakujemo od čevlja. Tudi moško in žensko verzijo. Le noge moramo predstavljati sami.

MEINDL

Bridgedale®

NADZORNIKI TNP SO PRI SVOJEM DELU
OBUTI V NOGAVICE BRIDGEDALE.

MAGNA IN MAGNA MID

ŽENSKA MODELA: Magna Lady in Magna Lady Mid

ZUNANJI MATERIAL: usnje nubuk

VMESNI SLOJ: usnje

LEŽIŠČE NOGE: Air Active®

PODPLAT: Vibram®

NI DOBRIH ČEVLJEV BREZ DOBRIH NOGAVIC!

PRIPOROČENE NOGAVICE:

Bridgedale Weekender,
tehnične nogavice za
rekreacijo in vsakdanjo rabo.

PRODAJNA MESTA MEINDL

Ljubljana: POHODNIK
TOMAS SPORT [City Park,
Čopova, Mestni trg]
HERVIS [Vič, City Park]
ELAN [Rudnik]
ANNAPURNA WAY

Škofja Loka: ELAN

Kranj: ELAN
HERVIS

Bled: KOALA SPORT

Begunje: ELAN

Kranjska Gora: KEJŽAR

Trbovlje: BOGO ŠPORT

Kamnik: ELAN

Celje: HERVIS

Maribor: HERVIS

Novo mesto: HERVIS

Nova Gorica: ELAN

PRODAJNA MESTA BRIDGEDALE

Vse trgovine: ELAN
HERVIS
SPORT 2000
TOMAS SPORT
PROMONTANA
ALP KOMERC

IN Ljubljana: POHODNIK
ANNAPURNA WAY

Kranjska Gora: KEJŽAR

Kobarid: SPORTLAND

Trbovlje: BOGO ŠPORT
GOLTES

Ekskluzivni zastopnik in distributer blagovnih znamk MEINDL in BRIDGEDALE v Sloveniji je podjetje LOGOS TREND, d. o. o. / www.logos-trend.si

tel.: 01 / 83 11 665 / logos.trend@k2.net

Izdajatelj in založnik:
Planinska zveza Slovenije
ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno,
julija kot dvojna številka.
Planinski vestnik objavlja izvirne
prispevke, ki še niso bili objavljeni
nikjer drugje.

Naslov uredništva:
PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvoržakova ulica 9, p.p. 214
SI-1001 Ljubljana
telefon: 01 434 56 86, faks: 01 434 56 91
e-pošta: pv@pzs.si
http://www.planinskivestnik.com

Vladimir Habjan (odgovorni urednik)

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič –
Svetel, Andrej Mašera, Mateja Pate,
Emil Pevec (tehnični urednik),
Andrej Stritar (namestnik odgovornega
urednika), Tone Škarja, Adi Vidmajer

Lektoriranje:

Katarina Minatti, Tinka Kos,
Mojca Volkar

Oblikovanje: Jurij Kocbek

Grafična priprava: Studio CTP, d. o. o.
Tisk: DELO tiskarna, d. d.
Naklada: 5150 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
natisnjene in po elektronskem mediju na naslov
uredništva ali na elektronski naslov. Poslatih
prispevkov ne vračamo. Številka transakci-
jskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt
pri Abanki, D.D., Ljubljana. Naročnina 6.950 SIT,
50 EUR za tujino, posamezna številka 700 SIT.
Članarina PZS za člane A vključuje naročnino.
Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu
številke. Ob spremembi naslova nave-
dite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne
odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje ure-
dništva. Kopiranje revije ali posameznih delov
brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Ure-
dništvo si pridržuje pravico do objave ali neob-
jave, krajsanja povzemanja ali delnega objav-
ljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

ŽE DOLGO GA NI BILO TOLIKO!

Konec februarja je snežilo in snežilo kot že dolgo ne. Visoke gore so postale nepristopne in še kar nekaj časa bo treba čakati, da se zmanjša tveganje zaradi plazov. Dotlej pa raje ostanimo v dolinah in v sredogorju. Saj se da tudi tam početi marsikaj zanimivega. Pomislimo na turno smuko z gora, kot je Slivnica, pa sankanje po številnih urejenih gozdnih in stranskih cestah, vzpone do odprtih planinskih koč v sredogorju, smučarske teke ali pa pohode po kopnem kje blizu morja. Ni razloga, da bi zraka željni ostali doma.

V uredniškem odboru ugotavljamo, da smo vsak po svoje prav močno zasvojeni z gorami. Včasih se kar težko dobimo, ker se pač v prostem času vsak po svoje na tak ali drugačen način potepa po hribih. Ob koncih tedna je sploh nemogoče organizirati sestanek; nas pač ni v Ljubljani, gore so pomembnejše! Med vsemi pa je najbolj zagnan naš glavni. Na sliki vam tokrat predstavljamo Vladimíra Habjana v njegovem naravnem okolju!

Začelo se je prav nedolžno: Emil je preostalim članom uredniškega odbora za šalo poslal to sliko z naslovom »Idealna naslovnica«. Vlado je bil seveda proti, saj mu ne pride na kraj pameti, da bi v Vestniku objavljal svoje slike. Toda bolj ko smo razmišljali, bolj vseh nam je postajala ta zamisel. Morda ne prav na naslovnici, zakaj pa se ne bi vsaj tu, na prvi strani, malo pošalili? Tu je torej naš šef v zimskem elementu. V snežni belini ga boste srečali z lednimi kladivi v rokah in derezami na nogah, v drugačnih razmerah pa kako drugače, vedno okoliščinam primerno.

Vsem bralcem želimo vsaj toliko veselja v gorah, kot ga imamo z njimi mi v uredništvu. V strminah pa le previdno, dokler se plazovi ne unesejo.

Andrej Stritar

Fotografija na naslovnici:
Pomerape – dobre razmere
omogočajo tekoče smučanje
Borut Črnivec

AKTUALNA TEMA 4-18

Smučanje v gorah4

S smučmi čez poljane, vesine in stene ...
Andraž Poljanec

**Prve smučine onstran
kraljevskih gora11**

Prvenstveni spusti v Cordilleri Occidental
Borut Črnivec

**Na smučeh s Kanjavca za Debelim
vrhom16**

Andrej Stritar

PLANINSTVO 19-35

**Biser iz alpske školjke –
dolina Zadnjica19**

Zanimiv pogovor s Tono, domačinom
Dušan Škodič

Kako poznamo naše gore?23

**Dragoceni drobcji iz muzejskih
depojev24**

Elizabeta Gradnik

Abraham v kraljestvu Snežnika26

Gora mojega občudovanja in dolgoletnega
hrepenenja
Pavel Pavlovec

Na Lipnik29

V poznem popoldnevu na Kraški rob
Tanja Brstilo

Pismo gori30

Krnica ostaja, tak je zakon narave
Pavla Vižin

Babčarjev tabor31

Zanosen občutek, ko segaš v daljno preteklost
Milka Bokal

Veličastna Planjava32

Skozi Repov kot gor in čez Kamniško sedlo dol
Matej Bulc

Na vihnem Grintovcu 33

Zimska nočna reševalna akcija
Rado Nadvešnik

GORSKI VELIKANI 36-42

Na Veliko Cino36

Po normalni poti na najvišjo od treh dolomit-
skih lepotic
Milenko Arnejšek – Prle

Tri Cine39

Mit in legenda
Andrej Mašera

ŽIVLJENJE GORA 43-45

Kaj počno svizci pozimi43

Marjeta Keršič – Svetel

**Ustanovitev društva za varstvo Alp
CIPRA Slovenije45**

Darja Jenko

INTERVJU 46-51

Rada plezam hitro in enostavno

Pogovor z mariborsko alpinistko Tanjo
Grmovšek
Boris Strmšek

NAŠA SMER 52-55

**Zahodna v Mrzli gori in Tschadova v
Turski gori**

Na sončni in senčni strani Okrešlja
Vladimir Habjan

NOVICE IZ VERTIKALE 56-57

PISMA BRALCEV 58-59

LITERATURA 60, 62

NOVICE IN OBVESTILA 61-64

Smučanje v gorah

V sušču pomlad že trka na vrata, v hribih pa bo še nekaj časa kraljevala zima, meni najljubši letni čas. Ta ljubezen se seveda kaj hitro konča, če botra zima ne prinese s seboj tudi obilice snega, ali pa vsaj toliko, da nam turnim smučarjem omogoči vijuganje po belih strminah.

4

46

Intervju: Tanja Grmovšek

1993. leta sem vodil alpinistično šolo in med tečajniki je bilo tudi drobno dekle, ki je marsikateremu inštruktorju izvabilo nasmeh na usta. »Le kako bo to dekletce izbijalo kline za nami? In kdo ji bo nosil nahrbtnik?« je marsikdo pomislil. Po desetih letih zagotovo nikomur od tistih ne gredo več takšne misli po glavi.

36

Tri Cine

Nešteto vznesenih besed, visoko navdihnjenih izrazov, plamenečih izlivov občudovanja in brezmejnega, prav strastnega oboževanja je bila deležna ta čarobna gorska skupina v Dolomitih. »Skale iz sanj«, »čarobni skalnati obeliski«, »čudo iz skal«, »ikone Dolomitov«, »fantastična Trojica«, »magična lepota«, in še in še ...

Smučanje v gorah

Sajama – Uroš začne spust z vrha. V daljavi dvojčka Parinacota in Pomerape. 🇸🇮 Borut Črnivec

S smučmi čez poljane, vesine in stene ...

✍ in 📷 Andraž Poljanec

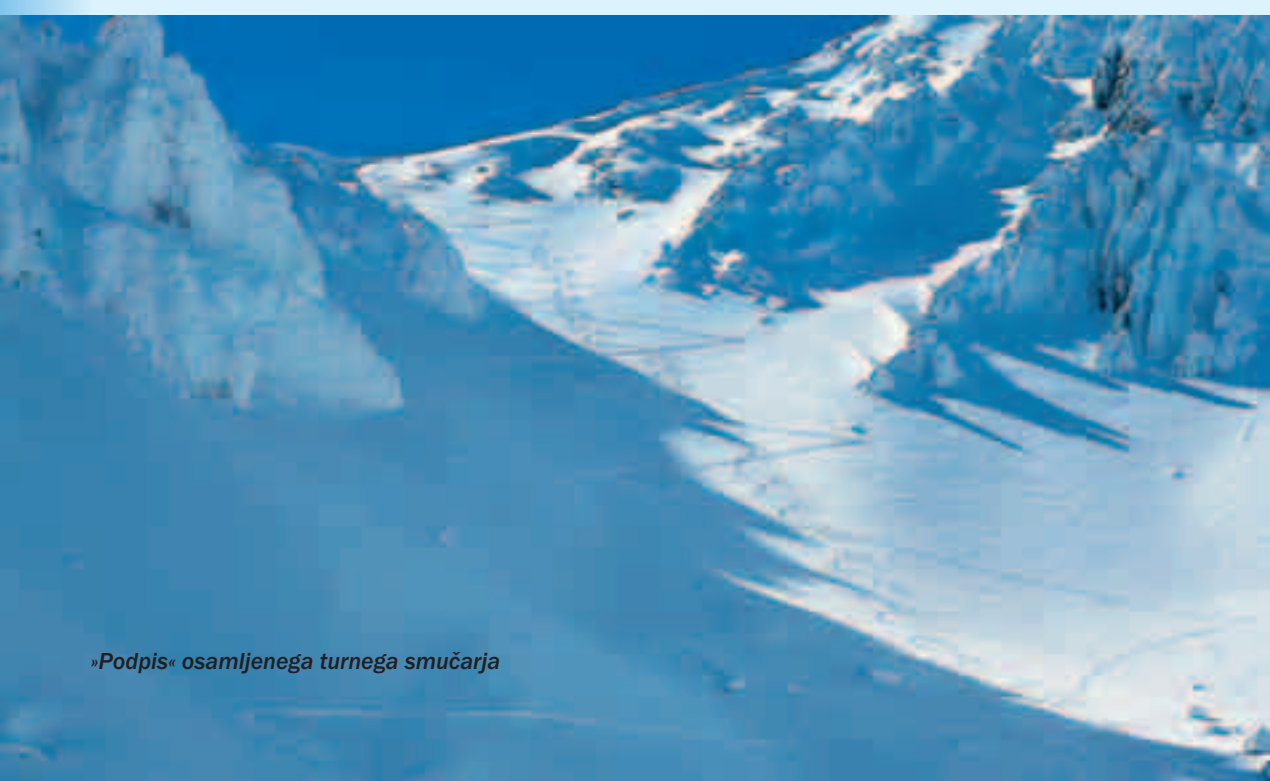
V sušču pomlad že trka na vrata, v hribih pa bo še nekaj časa kraljevala zima, meni najljubši letni čas. Ta ljubezen se seveda kaj hitro konča, če botra zima ne prinese s seboj tudi obilice snega, ali pa vsaj toliko, da nam turnim smučarjem omogoči vijuganje po belih strminah. No, letos se seveda ne bomo pritoževali, upamo le še na dolgo sezono - tja do junija!

Turno smučanje združuje ljubezen do gora in uživanje v smučanju. Za hribovca v zimskih razmerah pa ima tudi velik praktičen pomen, ker mu posebne vezi in kože (psi), nalepljene na smučī, omogočajo razmeroma enostavno napredovanje v predirajočem se snegu.

Vogel-Komna

Popoldan je že, ko zapuščam vrvež urejenih smučišč na Planini Zadnji Vogel. Tu se začne

znani turni smuk Vogel-Komna, začetni del tako imenovane Triglavske smučarske magistrale, ki se, označena z zimskimi markacijami, nadaljuje v kraljestvo Triglava in se konča s Triglavskim smukom v Krmi. Nalepim pse, sprostim peto vezi in zdrsimo v tihoto zimske gorske pokrajine. Pred menoj je deviška snežna belina, zadaj pa ostaja sled, ki bo morda komu olajšala napredovanje, če je prej spet ne zamede sneg. Tura Vogel-Komna je primer turnega smuka pretežno pohodniške narave. Njen čar je predvsem v gibanju po zasneženih prostranstvih prvinske narave, to pa navdaja človeka z neizmernim občutkom svobode in ga napolni z notranjim mirom, še kako dobrodošlim po vrnitvi v stresni tempo dolinskega vsakdanjika. Smučī mehko drsijo po suhem snegu. Po dveh kratkih spustih s Konjskega sedla in z ravnice pod Podrto goro končno pridrsam na Planino Govnjač. Mrak je že, vendar je do Doma na Komni speljana različna smučina, ki ji v soju vzhajajoče lu-

ne ni težko slediti. Dan se je prevesil v noč, zvrhana je doživljajska čaša ...

Nevarnosti – »bolje paziti nego zdraviti«

Marsikdo, ki v kopnih razmerah sicer redno planinari, ima pretiran strah pred hribi, odetimi v sneg. Res je, da pozimi prežijo na obiskovalca gora dodatne pasti, zaradi katerih pa se ni treba odpovedati opojnostim zime v gorah, ampak se jih moramo preprosto zavedati in ustrezno ravnati. Prav tu se največkrat zatakne, kajti velikokrat ravnamo nepremišljeno in rinemo z glavo skozi zid.

Po sneženju je večja ali manjša verjetnost za proženje plazov, zato po izdatnejših padavinah kakšen teden počakamo, da se sneg usede, ali pa izberemo varno turo nekje v sredogorju. Na povečano stopnjo nevarnosti opozarjajo tudi mediji. Če se morda vseeno znajdemo v plazovitem gorskem svetu, primerno opremljeni (vsak član skupine naj bi imel plazovno žolno in lopato) in v ustrezni medsebojni razdalji izbiramo najvarnejšo smer vzpona ali spusta (izogibamo se žlebovom in nevarnim, plazovitim pobočjem). Zahrbtni so lahko kložasti plazovi suhega sprijetega snega, na katere lahko naletimo tudi v času, ko je povečana splošna nevarnost plazov že mimo. Klože so večje ali manjše zaplate napihanega snega, ki so slabo sprijete s podlago. Zahrbtno je to, da se kložasto pobočje lahko zdi varno, ob obremenitvi pa kloža počni in se spelje navzdol. Pri mehkih kložah se pokanje snežne odeje oglašča zamolklo, pri trdih pa z značilnimi žvižgi, ki so znak za takojšen umik z nevarnega območja. Treba se je tudi zavedati, da so nekatere ture bolj, druge manj izpostavljene snežnim plazovom. Pred odhodom vsekakor presodimo, ali so razmere za vzpon in smuko varne.

Glede na stanje snežne odeje in kvaliteto snega ocenimo, ali bomo kos smuku, ki nas čaka. Izkušen turni smučar v stabilnih snežnih razmerah in normalni vidljivosti običajno brez večjih težav vijuga v dolino kljub spremenljivi snežni odeji, kakršna je v zimskih mesecih zelo pogosta. V takšnih razmerah neizkušenost zelo hitro pobere bolj ali manj visok davek. Zlasti

Zimske markacije označujejo potek ture Vogel-Komna

težko se slabši smučar znajde v skorjastem snegu, ki je lahko tudi nevaren za zlom katere od okončin.

Na grebenih ali vrhovih bodimo pozorni na opasti ali snežne strehe, ki jih naredi veter na odvetrni strani. Če smo na grebenu ali na vrhu, pogosto ne vemo natančno, kje se začne opast. Zato moramo poskrbeti za dovolj veliko varnostno razdaljo in se velikokrat odpovedati delčku razgleda na tisto stran, ki je ovešena z opastmi. Megla je v zimskih razmerah še izrazitejša kot sicer. Vse skupaj je ena sama belina, tako da so oblike terena zelo težko razpoznavne. Smučanje v takih razmerah je izredno oteženo in hkrati nevarno. Orientacija brez kompasa je še bolj nemogoča kot v trdi temi. Kompas je torej sestavni del obvezne opreme turnega smučarja!

Eden najpogostejših vzrokov za nesreče je tudi zdrs, zato zlasti na večjih strminah potrebujemo za varen vzpon po trdem snegu cepin in dereze, za srečno smuko pa predvsem dovolj smučarskega znanja in izkušenj. Včasih je ključno dejanje ture odločitev, da se pod vrhom oziroma ciljem obrnemo in počakamo na boljše razmere. S tem naredimo korak k sicer oguljeni, a pomenljivi izjavi, ki si jo bomo sposodili od alpinistov: »Dober turni smučar je star turni smučar.«

Plaz pod Rodico

Mrzel in vetroven zimski dan je bil, ko smo se z Jocem in Tomažem namenili na Rodico. Gre za enega najbolj obiskanih turnosmučarskih vrhov v Spodnjih Bohinjskih gorah. Parkiramo nekje ob cesti nad Laškim Rovtom. Izku-

šeni Tomaž ima s seboj celo dve plazovni žolni – posebni napravi, ki z oddajanjem in sprejemanjem signala omogočata, da razmeroma hitro najdemo zasutega v plaz (pomembno je, da ima zasuti žolno nastavljeno na oddajanje, iskaliec pa mora biti seveda izurjen v iskanju). Z Jocom si jih pripneta nad spodnji majici, jaz pa stavim na srečo – in gremo. Saj ne, da bi bila tistega dne kakšna posebna nevarnost plazov, ampak Tomaž je trdil, da brez žolne ne smeš na turno smuko. Pa še prav je imel! Cestne ovinke posekamo, kolikor se da, in čez dve gozdni strmini dosežemo planino Suho. Nadaljujemo seveda po najbližji smeri, ki vodi skozi strmejši žleb. V dokaj hitrem tempu vzpona so pogledi uprti v tla, palice se kar krivijo pod pritiski rok. Tedaj se zgodi: mimo mene se privali Tomaž, potopljen v suho plazovino; resda ni šlo za kak-

šen zajeten plaz, vseeno pa je Tomaž v trenutku izgubil ravnotežje in hip potem že nemočno »plaval« v kakšen meter debeli plazovini. Ustavil se je napol zasut s snegom, brez ene palice in smuči na nogah. No, lepa reč. Česa takšnega seveda nihče od nas niti v sanjah ni pričakoval. Precej časa porabimo za iskanje izgubljene opreme, potem pa Tomaž z vso resnostjo prevzame vodstvo. Nadaljujemo v primerni varnostni razdalji, iskaje najvarnejše prehode, po drugi smeri na preval Čez Suho. Vsak po svoje premlevamo nepričakovano izkušnjo, ki se je, vsem v poduk, k sreči dobro iztekla.

Alpinistično smučanje

Naslednja stopnja turnega smučanja glede na težavnost je alpinistično smučanje, ki poteka v strmih grapah in stenah. Težavnostna lestvica turnega smučanja namreč pokriva spodnji del lestvice, ki jo uporabljamo pri alpinističnem smučanju (rimske številke od I do VII). Meja med njima je sicer v praksi težko določljiva, teoretično pa je to ocena III-. Zahtevnost smuka je odvisna od strmine (naklona), izpostavljenosti in ožine (prostornosti) posameznega odseka ter se nanaša na normalne snežne razmere, res pa je, da neprimerno stanje snežne odeje (na primer skorjast ali poledenel sneg) bistveno oteži smučarijo. Nevarnost plazov in nadmorska višina ne vplivata na oceno zahtevnosti določene smeri. Preprosto povedano, pa je bistvena razlika to, da si alpinistični smučar nikakor ne sme privoščiti padca, sicer bi bil to verjetno zadnji v karieri. Pri alpinističnem smučanju so poleg alpinističnega in smučarskega znanja zelo pomembne tudi psihična in fizična kondicija ter zvrhana mera izkušenj.

Rokavski ozebnik

Navsezgodaj v aprilskem jutru se pripeljem v Vrata. Že nekaj časa me vleče v divji gorski svet Rokavov in kot po navadi v tem letnem času imam s seboj smuči – Rokavski ozebnik me čaka! Čeprav je zima zelo skoparila s snegom in so južna pobočja že precej gola, se nadejam, da me tik nad pragom čakajo prve zaplate snega. Ves dremoten zakorakam po kolovozu mimo

*Alpinistično znanje je
 pogoj za tovrstno smučanje*

*Alpinistični smučar
v akciji (smer
Kačji jezik)*

Poldovega rovta s težko »kapelico« na hrbtu. V grapi Rdečega potoka se že povsem zdani in kmalu prisopiham mimo slapu nad prag. Ob pogledu na popolnoma kopna melišča se mi nos podaljša skoraj do tal. Nepopisno razočaranje. Kljub temu nadaljujem po stezi skozi macesnov gozdič nad pragom. Ko pridem na plano, poklapano sedem na nahrbtnik in poželjivo zrem v lepo zasnežena pobočja na nasprotni strani doline, kjer se izteče turni smuk Za Cmirom. Zakaj sem vendar rinil v te kopne meli?! Ko se malce ohladim, ugotovim, da je kljub vsemu tukaj tako prijetno, da bi se najraje sploh ne vrnil v dolino. Sončni žarki se prešerno usipajo med macesni, doline in z njimi vred vse tamkajšnje preglavice in težavice pa so potopljene v megleno

morje. Carski občutek je to in misel se že poi-grava s skušnjavo, da bi kar večno trajal. Nazadnje pa vendarle sklenem, da je že prav tako, kot je. Kot dolinec pač hrepenim po tem, da bi bil gorjan, in kadar se le da, to tudi uresničim. Hrepenenje pa je notranja sila, ob pomoči katere se prebijam skozi tegobe dolinske megle ... Globoke misli zmoti trušč valečega se grušča izpod nog čredice gamsov. Napasli so se pod »Matterhornom«, zdaj pa že drvijo skozi ruševje v smeri grebena, ki se spušča od Spodnjega Rokava proti jugovzhodu. Prav tam pa pritegne mojo pozornost ozek pas snega, ki se pod omenjenim grebenom vleče navzdol do neizrazite kotanje tik nad pragom. Ha, pa ga imam! Poln novega zagona se torej po pobočjih zahodno od Matterhorna vzpnem Na Jezera, kjer Bivak II potrpežljivo čaka na redke obiskovalce. Ves čas se sprašujem, kakšne razmere me čakajo v Rokavskem ozebniku – da le ne bi bilo pretrdo. Nakatnem čelado in se vzpnem v ozek žleb. Prije-

*Ozebnik med ostenji Srednjega
in Visokega Rokava*

tno presenečen naletim na napihan suh sneg, posut z redkimi kamni in ledenimi okruški, ki sem in tja priletijo s stene Visokega Rokava. Kmalu dosežem Rokavsko škrbino, od koder si ogledujem vzhodno steno Škrlatice, kjer sta že pred tremi desetletji smučala pionirja slovenskega alpinističnega smučanja Maležič in Krivic. Pred spustom »odpikam« še na Srednji Rokav. Edinstven občutek je biti v osrčju slikovite skalne divjine na izjemno špičastem in izpostavljenem vrhu, ki je po mogočnosti in višini sicer v senci svojega visokega »brata«, po drznosti pa prav nič ne zaostaja. Po krajšem razgledovanju previdno sestopim v škrbino, kjer se začne poslastica dneva – smuk skozi strmi Rokavski ozebnik. Prve zavoje opravim malce zadržano, da začutim kakovost snega, potem pa nizam vijuge iz skoka v skok. V spodnjem delu se žleb zoži, niže pa se odpre široko snežišče z ravno prav omehčanim snegom. Smučanje postane poezija, s katero zapuščam samotno rokavsko »svetišče« v upanju, da ostane takšno, kot je – pribežališče hrepenečih duš.

Spletne strani (trenutne razmere):

- www.arso.gov.si (vreme)
- www.turni-klub-gora.si (turnosmučarski streznik)
- www.planid.org (Gore ... ljudje)
- www.pzs.si (Planinska zveza Slovenije)

Knjižni nasveti za turne smučarje

Skrivnosti nedotaknjenih strmin

101 nasvet za smučanje
zunaj smučišč

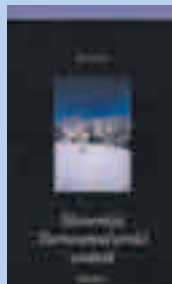
Borut Črnivec in Andrej Terčelj
Samozaložba, 1997

Slovenija

Turnosmučarski vodnik

Igor Jenčič
Sidarta, 1998

Strme smučine

Andrej Zorčič
in Dejan Ogrinec

Samozaložba, 1991

Turni smuki

Andraž Poljanec

Založba PZS, 2003

Turno smučanje

Priročnik za turne smučarje

Tone Golnar

Založba PZS, 2002

Turno smučarski vodnik treh dežel

PZS - ÖAV Villach - CAI Pordenone

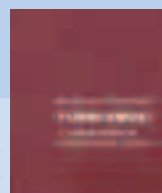
GEAP Pordenone 1977

Turni smuki

Miro Črnivec in Ciril Praček

Založba PZS, 1985

Prve smučine onstran kraljevskih gora

Prvenstveni spusti v Cordilleri Occidental

✍ in 📷 Borut Črnivec

V zadnjih letih doživlja alpinistično smučanje opazne spremembe. Začetno navdušenje v zadnji četrtini preteklega stoletja, ko so bile v strmih ostenjih Alp, Andov in drugih gorovij na skoraj vseh celinah presmučane oziroma predeskane izredno, tudi neverjetno težke smeri, se je počasi poleglo. Posamezniki – profesionalci občasno še vedno presenetijo z velikimi podvigi v Himalaji, večina najtežjih že presmučanih smeri pa vedno bolj sameva. Vzrokov je gotovo več. Zaradi spremenljivosti snežnih in vremenskih razmer je verjetnost uspeha pri najtežjih spustih majhna, pripravljeni moramo biti na

večkratne ali celo večletne poskuse. Tudi v primeru uspelega spusta se je pošteno ozreti v zarisane sledi in se vprašati: je bilo to res pravo smučanje? Hkrati z one strani Atlantika med alpske domorodce vse bolj prodira val adrenalinskega »freeride« smučanja. Pri tem kljub spremljajočim norostim ne moremo prezreti jasnega sporočila: v ospredju naj bo smučarski užitek gibanja in drsenja po belih strminah.

Kakšen cilj naj si torej danes izbere alpinistični smučar, ki sanja o nepozabnem spustu z vrha neke mogočne gore, morda celo po smeri, kjer še ni bilo nikoli zarezane smučine? Andrej in Uroš sta me brez težav prepričala: Bolivija, Cordillera Real. Te resnično kraljevske gore sta

Vrh gore Sajama v istoimenskem nacionalnem parku.

fanta obiskala že leta 1997 in po razpoložljivih podatkih kot prva Slovenca smučala s šesttisočakov Illimani (6439 m) in Huayna Potosi (6088 m). Cel mesec lepega vremena, odličnega snega, slišalo se je kot v pravljici. Tako motivirani smo v treninge, priprave in načrtovanje vložili ogromno energije in si kot osrednji cilj izbrali 6372 m visoki Illampu.

Sprememba načrta zaradi slabega vremena

Polni pozitivne energije in optimizma smo se končno znašli v La Pazu. O opevani pravljici ni bilo ne duha ne sluha. Vrhovi Cordillere Real so bili zaviti v oblake, nenehno sneženje in plazovi so onemogočali kakršnekoli zahtevnejše ture. Komaj smo uspeli izpeljati aklimatizacijski vzpon na bližnjo Chacaltayo (5350 m). Le kaj bi brez pripravljene alternative načrta? To je eno osnovnih pravil, ki povečuje tako varnost kot možnost uspeha pri alpinističnih smukih. Zato smo imeli že doma skrbno pripravljeno rešitev: obisk Cordillere Occidental, 300 km oddaljene verige vulkanskih gora, ki razmejuje gole planote Altiplana od obal Tihega oceana. Slovijo po suhem, a izredno vetrovnem vremenu. Med gorami izstopa mogočni Nevado Sajama, ki je s 6550 m najvišji vrh Bolivije. Na fotografijah ni bil nikjer v celoti zasnežen in tako ni bil na začetku seznama rezervnih ciljev. To mesto smo dodelili vulkanu Pomerape, ki nas je na slikah vabil s tisočmetrsko vesino. Podatkov o strmini nismo imeli, saj vsi opisani alpinistični pristopi potekajo po bolj varnih grebenih. Iz izkušenj smo ocenili, da strmina v zgornjem delu dosega 50°. To je ravno naklon, ki bi nam v dobrih razmerah še omogočal res pravo, tekočo smučanje. Pomerape nas je vabil še z drugim adutom. Zraven ima dvojčka - Parinacoto. Ta je s 6330 m celo sto metrov višji, vendar položnejši, po obliki pravilen vulkanski stožec z značilno naklono 40°, kar je obetalo učinkovito aklimatizacijo za varno smučanje na večjih strminah.

Idealne razmere

Ob vstopu v narodni park Sajama so se nam oči vse bolj svetile. Jasno nebo in strnjena sne-

žna odeja prav do vznožij, kjer se pobočja iztekajo v neskončno planoto. Navdušenje pa se je še stopnjevalo. Domačini so povedali, da gore že več kot desetletje niso bile tako zasnežene. Zanimivo bi bilo ovekovečiti naše obraze v trenutku, ko smo izvedeli, da ni še nihče smučal z vrha Sajame. Z daljnogledom smo odkrili možnost prehoda mimo serakov, po opisih 55° strmega odseka, ki predstavlja ključ za spust z vrha. Vsakih nekaj minut sem se nehote zazrl v mogočno kupolo, misli so odplavale v višave in že zarezovale zavoje v deviško belino. V tem čarobnem razpoloženju smo komaj ohranili trezne misli in ostali pri prvotnem načrtu postopnega privajanja na višino in strmino.

V silnem vetru na vulkanu

Dan kasneje je bilo idile kaj hitro konec. Tabor smo si postavili na višini 5000 m, na snežni meji ob vznožju dvojčkov Parinacote in Pomerape. Močan zahodnik je nosil drobce vulkanskega pepela po zraku, tako da nam je ves čas škripalo med zobmi. Vrhove so oblivale oblačne kape, ki niso obetale nič dobrega. Ob svitu je bilo stanje nespremenjeno, a smo se skupaj z dvema Francozoma vseeno odpravili proti vrhu Parinacote. Vzpenjali smo se vsak v svojem ritmu, po odprtih pobočjih vsak kar po svoji smeri. Ko smo dosegli višino sedla med dvojčkoma, smo se znašli v pravem vetrovnem kanalu. Pametni so se kmalu obrnili, saj so bile razmere res nečloveške: veter med 80 in 100 km/h, višje pa je čakal še odvraten, sivo progast oblak. Andrej se je vetru umaknil v strm ozebnik, jaz sem mu sledil, da ne bi ostal sam v divjini. Na odprto vršno pobočje sva izstopila tik pod oblačno zaveso na višini 5800 m. Veter nama je pihal s strani, a je bil kljub silovitosti vsaj enakomeren. Sklenila sva, da poskusiva do 6000 m. Vidljivost je znašala 20 m, zaradi enostavnega terena in dodatne oborožitve z GPS-om, pa razen vetra in mraza ni bilo kake posebne nevarnosti. Potem se je izkazala slovenska trma v najbolj prvobitni obliki. Na 6000 metrih sva ugotovila, da sva že toliko pretrpela, da bi bilo res neumno odnehati slabo Šmarno goro (300 m) pod vrhom. Tako sva po šestih urah dosegla rob kraterja, kjer sva bila v megli prikrajšana za razgled v 100 m glo-

boko vulkansko žrelo, menda eno najlepših na našem planetu. V neskončni trmi sva vložila še četrto ure dodatnega napora, dokler nisva stala prav na najvišji točki ognjenika.

Tu pa se je dogodivščina v resnici šele začela. V tako močnem vetru nisva še nikoli smučala. Previdno sva poskusila po en levi in en desni zavoj. Zaradi bočnega vetra je šlo pravzaprav za drsenje v obliki neke čudne, asimetrične krivulje, kjer nisi mogel predvideti, kam se bodo zarisali naslednji metri smučine. Prvih 100 m sva smučala ob stopinjah, ki nižje na trdem snegu niso bile več vidne. Nekajkrat sva položaj preverila na GPS-u, nato pa zaradi premajhnih tipk za delo v rokavicah to opustila. Smučala sva po občutku, glede na smer vetra, kar se je izkazalo za neumnost. Ko veter zadene ob vulkanski stožec, ga povsem oblije in zračni tok je skoraj ob celotnem plašču vzporeden s pobočjem. Ko sva prismočala iz oblaka, sva pred seboj uzrla popolnoma neznano pokrajino - Čile. Prvič sva bila vesela, da sva imela smučiči. Razprostrla sva roki in s hrbtnim vetrom v vodoravnem poševnem smuku v nekaj minutah »objadrala« tretjino vulkana! V pičli uri sva z vrha tako prismočala vse do šotora. No, od smučanja nisva imela skoraj nič, bilo pa je eno redkih »naj« doživetij, ki se za vedno vtisnejo v spomin. Ob podoživljanju se mi je utrnila presenetljiva zamisel - vulkan bi bilo mogoče obsmučati v obliki spirale, enkrat ali dvakrat okrog in okrog! Prihodnjič!

S kložo ni šale

Po dnevu počitka je šlo bolj zares. Na Pome-rape smo se povzpeli naravnost po južnih vesinah. Razmere so bile povsem drugačne. V mehkem kložastem snegu se nam je proti vrhu vse bolj in bolj udiralo. Tu je možnost, da smo se lahko trije menjavali v vodstvu, odigrala odlično vlogo in po šestih urah smo stopili na 6220 m visok vrh. Vulkanu nudijo smučarjem posebno ugodnost. Kopasti vrhovi omogočijo udobno pripravo na spust in odlično ogrevanje, preden se znajdeš na težkem terenu. V odličnih razmerah je smučanje že v zgornji strmini 50° postalo pravi užitek. V osrednjem delu smo se približali grebenu, kjer smo v zavetrju upali na

Vetru

*Daj no, veter,
ti jo skuštraj,
lase skodrane razpleti,
jo pobožaj, jo objemi.
Jaz jo, vem nikdar ne bom ...*

*Daj no, veter,
tja na prsi
si jo stisni,
dih si njen
v spomin vtisni.
Jaz si ga nikdar ne bom ...*

*Daj no, veter,
kaj še čakaš,
daj, poljubi jo na lice
in na usne njene zale,
razigraj ji očke rjave.
Jaz jih ji nikdar ne bom ...*

*Jo od daleč ogledujem,
nemogoče sanje snujem,
ti lahko vse to storiš.
Jaz imam le eno rad,
ena je le moj zaklad,
le oko ne more kaj,
da se ne ozre na kraj,
kjer ta mladi cvet stoji,
daj ji veter,
skuštraj kodre
in pobožaj - danes ti!*

Janez Medvešek

pršič. Zasmučal sem v gladko pobočje in se po nekaj čudovitih zavojih zadovoljen umaknil ob skalno čer. Ohrabren s preizkusom je nato v cellec zasmučal Andrej. Že pri prvem zavoju pa se je z zamolklim pokom na širini 30 m ob moji vstopni smučini utrgala 20 cm globoka, slabo sprijeta kloža. Še danes vidim Andreja kako kri-li z rokama, a mu uspe ohraniti ravnotežje in prismočati do roba tekoče plazovine, kjer se je s

spektakularnim padcem zapičil v sneg tik ob meni! Iskanje celca smo soglasno opustili, odsmučali po že splazeni vesini med seraki in privijugali vse do tabora. Prvenstven spust, še en »naj« dan. A že isti večer smo se ob sončnem zahodu zazrli proti obsijani Sajami. Zaradi vetrov uspe le četrina vzponov. Kaj nas čaka?

Spust s Sajame – vrhunsko doživetje

Natanko teden dni kasneje. Višinomer kaže 6550 m – vrh Sajame. Na nebu ni oblaka, a to ni nič posebnega. Neverjetno pa je, da imamo popolno brezvetrje! Po 1000 m vzpona iz višinskega tabora si privoščimo debelo uro počitka v edinstvenem razgledu in se skrbno pripravimo na spust. Sneg je trd in lahko smučamo skupaj. Vršno pobočje je labirint orjaških, tudi do dva metra visokih zastrugov. Vzpon so nam resno ovirali, smučanje čez opastem podobne pregrade pa je prav zabavno. Vmes se ustavljamo in pobiramo kose opreme, ki smo jih med vzponom odlagali – cepin, vrv, drugi cepin ... Pobočje postaja vse bolj strmo, a sedaj smo že vajeni višine in snega. Kmalu iz ptičje perspektive zagledamo naš višinski tabor, obidemo serake in se po uri spusta ustavimo pri šotoru. Oprema napolni nahrbtnike in pravih smučarskih užitkov je konec. Pobočje pod taborom je gladko in zelo trdo, strmina 45° pa pri težkem nahrbtniku zahteva počasno in zelo previdno smučanje. Nižje se teren položi in odpre soncu, tako da nam Sajama podari zadnje zavoje v idealnem »veselcu«. Komaj verjamemo, da je za nami 1600 m prvenstvenega spusta s čudovitega šesttisočaka. Kako se reče takemu »naj« dnevu?

•••

V Boliviji smo maja in junija 2001 smučali Andrej Petrovčič, Uroš Cerar in Borut Črnivec. Poleg omenjenih spustov s Parinacote (6330 m, normalni pristop: III, 40°, 1300 m), Pomerape (6220 m, prvi spust naravnost po južnih vesinah: V, 45°- 50°, 1200 m) in Sajame (6550 m, smer ob južnem grebenu - prvi spust: V, osrednjih 800m 42°-48°, prehod čez serake 52°, skupno 1600 m), smo opravili še (verjetno) prvi spust s Cerro Wakana (6200 m, vzhodne vesine: V, 500 m, prehodi 50°, skupno 1100 m). ○

NutriLAB

NOVO NOVO

**NADOMESTNI,
POLNOVREDNI IN
URAVNOTEŽENI
OBROKI
V OBLIKI PLOŠČIC**

*ena ploščica je
nadomestilo za
en obrok hrane*

**Z VSEMI VITAMINI IN
MINERALI**

*ploščica je lahek in
polnovreden obrok
hrane, pripravljen za
takošnji užitek*

**PLOŠČICE SO NA VOLJO
V DVEH OKUSIH:**

- pomaranča prelita z jogurtom
- banana prelita s čokolado

**po zelo ugodni ceni lahko kupite
32 ploščic poljubnega okusa**

**KO SE BOSTE PONOVO
ODPRAVILI NA GORSKO
POT POSKRIBITE, DA
BOSTE S SEBOJ ODNESLI
ZDRAV, OKUSEN IN
URAVNOTEŽEN OBROK!**

Za vse informacije pokličite:
NutriLAB d.o.o. na ☎ 01 438 68 10

Turno smučanje

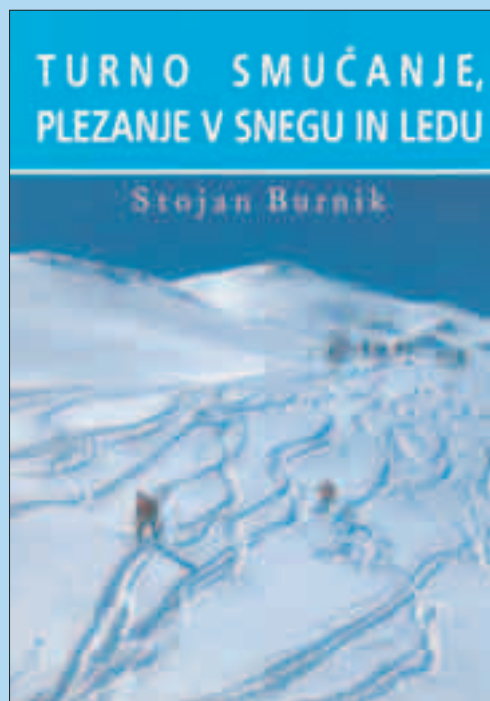
Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu, Stojan Burnik, Inštitut za šport Fakultete za šport, Ljubljana 2003

✍ Špela Simončič

Turno smučanje je v Sloveniji zelo popularno in vse več ljudi se bolj ali manj intenzivno ukvarja s to dejavnostjo. V takšni ali drugačni obliki je navzoče tudi v mnogih učnih programih športne vzgoje na vseh stopnjah šolanja, od leta 1968 pa je del obveznega programa na Fakulteti za šport. Zaradi vsega povedanega je knjiga Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu zelo dobrodošla, saj dopolnjuje domačo strokovno literaturo na tem področju. Avtor S. Burnik je učitelj na Fakulteti za šport, predstojnik Katedre za gornišтво, športno plezanje in ak-

tivnosti v naravi, alpinist in himalajec. Svoje bogate pedagoške, alpinistične in himalajske izkušnje je preлил v besedilo in nastala je strokovna in kakovostna knjiga, ki bo v pomoč vsem, ki se ukvarjajo s to privlačno športno zvrstjo. Uporabili jo bodo lahko predvsem študentje kot študijsko literaturo, pa tudi športni pedagogi, ki imajo ali načrtujejo v svojih programih turno smučanje ali druge gorniške dejavnosti v zimskih razmerah, in ne nazadnje turni smučarji in drugi, ki pozimi hodijo in plezajo po gorah in občasno ali redno smučajo zunaj urejenih smučišč.

V trinajstih poglavjih je zbrana in predstavljena aktualna tematika, vezana na smučanje, hojo in plezanje v zasneženih gorah. Avtor se je osredotočil na tiste vsebine, ki doslej niso bile zbrane na enem mestu. Upošteval je tudi sodobne smernice in zakonitosti, ki so posebno opazne pri materialih, iz katerih izdelujejo opremo. V uvodu je zapisal, da je znanje eno izmed najmočnejših orodij in orožij, s katerim se lahko uspešno bojujemo proti nesrečam, ki se dogajajo v gorah. V nadaljevanju je opisal oblike, opremo in nevarnosti turnega smučanja, organiziranost PZS in Gorsko reševalno službo Slovenije, predstavil je problematiko poštenosti v alpinistiki in slovenske uspehe v Himalaji, zimsko šolo v naravi, bivakiranje in spletne strani, namenjene zimskim dejavnostim v gorah. Z avtorjevo mislijo, da je turno smučanje v najširšem pomenu besede lahko pomembno sredstvo športne vzgoje, da je to športna aktivnost, s katero lahko razvijamo tudi druge lastnosti, sposobnosti in vrednote, vas vabimo k branju te zanimive knjige. ◉

Na smučeh s Kanjavca za Debelim vrhom

✍ Andrej Stritar

Kanjavec je s svojimi 2569 m višine brez dvoma najvišji med popularnimi turnosmučarskimi cilji pri nas (seveda so že smučali tudi s Triglava, vendar tisto smučanje šteje za alpinistično!). Z njegovega vrha oz. s Hribaric tik pod njim se da smučati v vsaj sedem smeri. Najdaljši smuk bi nam v ugodnih razmerah ponudil 16 km vožnje vse do Stare Fužine v Bohinju. Čez Hribarice poteka Triglavska smučarska magistrala, na katero smo zadnja leta kar malo pozabili (Vogel-Komna-Sedmera-Kanjavec-Velo polje-Kredarica-Krma). Kanjavec pa je kar zahteven, saj se prav »poceni« nanj ne da. Dostopi so dolgi, vmes je priporočljivo prespati v eni od zimskih sob, orientacija je pri vseh spustih v slabi vidljivosti zapletena, smuka pa seveda popol-

noma odvisna od razmer. Če imamo srečo, lahko marca ujamemo sončen dan, ko sneg ponoči zmrzne, sonce pa ga v jutranjih urah pri vrhu ravno prav odtaja, da smučiči vozijo kar same. Če je snega dovolj daleč v dolino in če so temperature take, da ga tudi nižje sonce ne zmehta prehitro, potem smo ujeli sanjski dan, podarjen le redkim. Najbolj znani so smuki s Kanjavca v Velsko dolino, v dolino Triglavskih jezer in Za Debelim vrhom. Prav zadnji slovi kot morda najlepši slovenski turni smuk.

Dostopi: Od Savice oz. s Komne mimo Triglavskih jezer do Prehodavcev; tam prespimo v zimski sobi. Ali pa iz Krme, z Rudnega polja ali iz Voj do Velega polja; tudi na njem prespimo v zimski sobi. Lahko pa tudi »potegnemo« še naprej do Doliča in prespimo tam. Možen je tudi pristop po smeri kasnejšega smuka, tj. iz Stare Fužine čez planino Blato, Jezero (zimska soba) in Laz na Lazovski preval ter dalje Za Debelim vrhom čez Hribarice na vrh Kanjavca.

S Prehodavcev, Doliča ali z Velega polja gremo zjutraj s srenaci ali celo z derezami na planoto Hribarice in potem na enega od obeh vrhov Kanjavca (običajno na vzhodnega). V jasnem in toplen vremenu bodimo dovolj zgodnji, da nam sonce preveč ne zmehta osrenjenega snega.

Smuk Za Debelim vrhom: Po širokem žlebu med vrhovoma Kanjavca se odpeljemo na Hribarice in nadaljujemo čeznje kar v isti smeri proti jugu, proti dobro vi-

Dvoqlavi Kanjavec nad planotastimi Hribaricami 📷 Andraž Poljanec

dnemu Debelemu vrhu. Sledimo zapletenemu sistemu kotanj pod Debeli vrh, pod katerim nas čaka najbolj nadležno mesto. Rahlo navzgor moramo prečiti veliko kotanjo; to je lahko v trdem jutranjem snegu neprijetno. Ko pridemo čeznjo, se znajdemo na vrhu prostranih pobočij »Za Debelim vrhom« in se po njih pripeljemo na Lazovski preval pod Ogradi ter na desno na Planino v Lazu. Z nje gremo na desno navzdol in nato po ravnem in rahlo navzgor (zapleteno) do

Planine Jezero, z nje pa po kolovozu in cesti čim dlje v dolino.

Časi: Do Prehodavcev 6-8 ur, do Velega polja 6 ur, Prehodavci-vrh 2 uri, Velo polje-vrh 3 ure, smuka do Laza ura in pol do 4 ure, Laz-dolina 3-4 ure.

Literatura: Andraž Poljanec: Turni smuki, PZS, 2003; Igor Jenčič: Slovenija - turnosmučarski vodnik, Sidarta, 2002

Zemljevid: Triglav, 1 : 25.000, PZS ◦

WWW.HELIIX.TIMEX.COM

helix™
TIMEX®

WRKS

VIŠINOMER_BAROMETER_TERMOMETER_DIGITALNI KOMPAS

TIMEX®
LIFE IS TICKING™

 Emona Obala Koper d.d.
Zunanja in notranja trgovina
Tel. (01) 568 68 94

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ ki jih prodaja Planinska zveza Slovenije

PLANINSKI ZEMLJEVIDI **Cena v tolarjih z DDV**

Bohinj - 1:25 000 (3. izd. 2002)	v pripravi
Dolenjska, Gorjanci, Kočevski Rog - 1:50 000 (1997) ..	1.720
Grintovci - 1:25 000 (1998)	v pripravi
Julijske Alpe - vzhodni del - 1:50 000 (2003)	1.720
Julijske Alpe - zahodni del - 1:50 000 (2003)	1.720
Kamniško - Savinjske Alpe - 1:50 000 (2002)	1.720
Karavanke - osrednji del - 1:50 000 (2003)	1.720
Kranjska Gora z okolico - 1:25 000 (1996)	1.520
Krnsko pogorje in Kobarid - 1:25 000 (1992)	1.250
Ljubljana in okolica - 1:50 000 (2003)	1.720
Pohorje - 1:50 000 (2002)	1.720
Polhograjsko hribovje in Šmarna gora - 1:25 000 (1992)	1.250
Posavsko hribovje - Boč - Bohor - 1:50 000 (2003)	1.720
Posavsko hribovje - zahodni del (Menina-Ostrež-Kum) 2002	1.720
Slovenska Istra, Brkini, Čičarija in Kras - 1:50 000 (1997)	1.720
Snežnik - 1:50 000 (1999)	1.720
Stol in Begunjščica - 1:25 000 (1996)	1.520
Storžič in Košuta - 1:25 000 (1995)	1.520
Trenta - 1:25 000 (1995)	v pripravi
Triglav - 1:25 000 (2003)	1.720
Triglavski narodni park - 1:50 000 (2000)	1.720

TURISTIČNI ZEMLJEVIDI - TUJI

Turistični zemljevidi - 1:50 000: Bernina-Sondrio; Sextinski Dolomiti; Oetzalske Alpe; Štubajske Alpe; Monte Rosa; Dachstein; Zillertalske Alpe	990
---	-----

PLANINSKI VODNIKI

Kako na Triglav	1.500
Turni smuki (A. Poljanec)	4.900
Varneje po feratah in Vodnik po Dolomitskih feratah (B. Mlač)	5.200
Vodnik Julijske Alpe (T. Mihelič, 2003)	4.170
Vodnik Kamniško - Savinjske Alpe	v pripravi
Vodnik Karavanke (S. Klinar, 1997)	4.170
Vodnik po planinskih postojankah (J. Dobnik, 1998)	v pripravi
Vodnik Slovenska Istra, Čičerija, Brkini in Kras (1. izdaja 1997)	3.130

VODNIKI IN DNEVNIKI PO VEZNIH POTEH

Vodnik Slovenska planinska pot (J. Dobnik, 1998)	3.990
Razširjena slovenska planinska pot (J. Dobnik, 1993) ..	1.990
Dnevnik s slovenske planinske poti (2001)	325

PLEZALNI VODNIKI

Plez. vodnik Kamniška Bela - Repov kot (1993)	1.800
Plez. vodnik Logarska dolina - zahodni del (1999)	4.000
Plez. vodnik Logarska dolina - vzhodni del (1998)	3.700
Plez. vodnik Kamniška Bistrica (1995)	2.400
Plez. vodnik Robanov kot (2002)	4.900
Plez. vodnik Jezersko (1999)	3.800

VODNIKI V TUJIH JEZIKIH IN VEČJEZIČNE IZDAJE

Slovenija - planinske postojanke (večjezični vodnik 1997)	2.200
Vrhovi prijateljstva - 60 vrhov	1.500

VZGOJNA LITERATURA

Alpinistična šola - dodatek (Golnar, 1996)	760
Gorniška vzgoja (Golnar, 1996)	1.200
Mentor planinske skupine (2001)	2.900
Oprema za gore in stene (B. Mlač, 1999)	6.600
Planinska orientacijska tekmovanja	3.900
Planinski tabori - priročnik	3.600
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza	600
Prehrana v gorah (B. Mlač, 2003)	3.800
Priročnik za markaciste	1.700
Slovenski alpinizem '97	700
Slovenski alpinizem '98	2.500
Slovenski alpinizem '99	2.800
Slovenski alpinizem 2000	3.100
Turno smučanje - priročnik	4.500
Veliki pionirji alpinizma (B. Mlač, 2001)	3.200

DRUGE EDICIJE

2. Poročilo o Alpah	2.900
Ama Dablam - Odsanjanje sanje	3.900
Antarktika (Grošelj, 1997)	4.760
Bele sanje-kamnita resničnost (S. Štirn)	1.500
Človek, gora, poezija	1.200
Dnevnik mladi planinec	250
Dnevnik ringa-rajca	250
F. Kocbek - Aljaž Savinjskih Alp	6.076
Gremo skupaj v hribe	2.500
Lotosov cvet (M. Krišelj, 1999)	2.700
Moje gore (M. Arnejšek, 2001)	6.900
Odprava na Čo-oju - 8201 m	5.200
Pesmarica Gorniška 1	1.500
Planinski dnevnik (s Častnim kodeksom slov. planincev, 2000)	350
Planinski informatorček	350
Planinski koledarček 2004	420
Planinski vestnik	700
Planinski zbornik ob 110. letnici SPD/PZS	9.900
Posušeni rožmarin (dr. M. Potočnik, 1996)	4.000
Slovenci v Himalaji	950
Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah	5.200
Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom	5.500
Zorko Jelinčič - Nad prezrtjem in mitom	3.400

POPUST OB NAKUPU

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala PZS, priznamo 20 % popust. Kupovanje ali naročanje več kot 5 izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 8. do 17. ure, v sredo od 8. do 15. ure in v petek od 8. do 14. ure.

Člani planinskih društev s plačano članarino za leto 2004 imajo pri nakupu posamezne edicije 10 % popust.

Cene veljajo od 01. 04. 2004.

Informacije:

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana;
telefon: 01/43-45-684; 01/43-45-680; fax: 01/43-45-691;
e-mail: planinska.zalozba@pzs.si

Biser iz alpske školjke – dolina Zadnjica

Zanimiv pogovor s Tono, domačinom

✍ Dušan Škodič

»Sem na Bab' ležou, pa skoz' Lukno v Zádencu gledou,« jo je nekoč razdril legendarni Joža Čop. Nekega lepega dne je moralo biti, ko je poležaval na Dovški Babi ter špégal skozi prelaz Luknjo na koncu doline Vrat, tja v najskritejšo trentarsko dolinico. Da je bilo lepo vreme, predvidevam, ker je Luknja znana kot naravni barometer, sicer ne bi videl do tja.

Trenta živi, Zadnjica se zarašča

Ljudje v Trenti, kar jih še je (pred dobrimi sto leti jih je bilo kar štirikrat več), so pridni in složni, to pa je pravzaprav velik čudež za slovenske kraje. Pol jih je namreč Primorcev in pol Gorenjcev. Šalo na stran, res pa je, da je dolina zaradi več mesecev neprevoznega Vršiča odrezana od Gorenjske, zato se vsi otroci v zimskih mesecih rodijo na primorski strani. Ko sem se pred leti z nekom pogovarjal, mi je trdil, da Trenta že ne more spadati na Primorsko. Jaz mu takrat še nisem znal povedati, kje natanko gre pokrajinska meja, da gre prav čez vrh Triglava in pa da ga je nekako tretjina zaradi tega tudi na Primorskem. Rešitev mi je ponudil kar sam nevernež, ko me je vprašal, ali sem že pri kateri hiši pil kavo. Seveda da sem jo, sem mu odgovoril, on pa, ali je bila turška ali taka iz kafetiere. Ker sem mu zatrdil zadnje, mi je nato vendarle dal prav.

Trenta se je v zadnjem desetletju zelo spremenila. V letih po osamosvojitvi, ko so zaprli hotela Zlatorog in Planinski orel, skoraj nisi imel kam sesti na pijačo ali kje postaviti šotora, danes pa je dokaj bogata ponudba v vseh pogledih, tudi zasebna. Toda če to velja za glavno dolino, pa bi lahko rekel, da tók napredka divje Zadnjice ni niti oblnil. Še več, čas tam teče nazaj. Planine

se zaraščajo, drevje sili sleherno leto malo dlje v pašnike, ovčji zvonci vse redkeje odzvanjajo in hoja po davno opuščenih pastirskih in lovskih poteh (takih, ki so na planinskih kartah črtkano zarisane) postaja vse bolj divje avanturistična, težka in nevarna. Dolina se od zahoda globoko zajeda pod ostenja Kanjavca, ki tukaj dela alpinistično malo zanimivo, zato pa po višini najvišjo steno pri nas. Vrh Triglava je, iz zatrepa gledano, celo bliže kot od Aljaževega doma, toda prav zaradi bližine se nam skrjuje za visokim robom zakraselih triglavskih podov. Do zatrepa je od zapornice, od koder se odcepi pot na Kriške Pode, slabo uro hoje. Pri mostu čez potok Zadnjico se cepijo še dokaj ohranjene mulatjere proti Luknji, Doliču in Prehodavcem, naravnost navzgor pa tudi stara direttissima, imenovana Komar, ki je obnovljena, pa vseeno zelo zahtev-

na bližnjica na Dolič. Malo nad njo je še odcep zelo zahtevne poti skozi Rižo, ki vodi kilometer visoko po Kanjavčevih policah ter povezuje Dolič s Prehodavci. Vrtoglavica tu nima kaj iskati, je pa pogled z nje kot iz letala, nemara je Zadnjica bolj na dlani le še z Goličice pod Planjo in pa seveda z roba Vodnikovega Vršaca. Toda tu izpostavljenost že sili na bruhanje.

Marsikoga vedno znova presenetijo stare vojaške mulatjere, ki mojstrsko obvladujejo vsakršne prepreke, in se sprašuje o njihovem pomenu. Kajpak je le vojska sposobna takega razmetavanja s sredstvi in delovno silo, in če se vrnemo nazaj v leto 1920, ko je bila po koncu prve vojne v Rapallu podpisana nam krivična pogodba, s katero smo izgubili Primorsko, ugotovimo, da so te kraje takrat anektirali k Italiji. Pod mostom, kjer se poti cepijo, je še vidna izravnava, kjer je poleg drugih objektov stala postaja vojaške tovarne žičnice. Kako bi sicer potekala oskrba stalne posadke v kasarni Morbegni, ki jo gledamo ob poti z Doliča na Triglav, ki so mu po svoje spremenili ime v Tricorno? Pa niso prav dolgo dražili najbolj spoštovanega slovanskega boga, s kapitulacijo leta '43 so spòkali brez izstreljenega naboja.

O tistih časih sem večkrat govoril s Tóno, domačinom, tukaj rojenim še v letih pod Italijo. Letom navkljub jo v poletju vsakodnevno maha za svojim tropom ovac, visoko proti Prehodavcem ali v Korita pod Luknjo, in jih z mrakom žene nazaj na molžo, vedno pripravljen na šalo ali zanimiv pogovor, ki ga bom nekaj povzel po spominu.

Vojni spomini

»Zadnjica je bila polna alpinov, ki so bili sami visoki, sloki fantje, nabrani iz Furlanije, Reklanice in drugih hribovskih delov, vajenih gora. Otroci smo se hitro naučili italijansko, zato smo se vedno potikali okoli vojske, ki nas je zanimala tako kot vse otroke, ki jih vleče tja, kjer se kaj dogaja. Tudi alpini so bili veseli otrok, verjetno se je marsikdo spomnil tudi na svoje, ki so bili doma brez očeta, morda le onstran Mangarta. Postavili so se v krog okoli nas in nas spraševali vse mogoče in se smejali naši otroški pameti. Edina stvar, ki jo je vojska imela v obi-

lju, je bil tobak, in tega so nam dali, da smo takrat na paši kadili kot Turki. Kadar pa smo prižgali tam med njimi, se je videlo le v krogu stoječe, smejoče se alpine in dim, ki se je dvigal med njimi kot iz dimnika.«

»Pa vas je kdaj zalotil kateri od domačih?«

»Oče me je zalotil na paši, ko sem z brega gledal na ovce in pihal, da so se kar zgubljale v dimu. Za kazen sem moral nato klečati v potoku, da so mi noge kar otrpnile v ledeni vodi. Zato me pa še danes revma trga v kolenih!«

»Ja, koliko ste pa bili takrat stari,« me je zanimalo, »ko ste klečali v Krajcarci?«

»Osem let. Ampak klečal sem še v Zadnjici. Jaz ne vem, kateri od 'cicibanov' se je takrat nekje na začetku osemdesetih, ko so sprejemali zakon o Triglavskem parku, spomnil, da je treba Zadnjico prekrstiti v Krajcarco. Zgodba pravi, da je šel nekoč žejen popotnik po dolini in prispel do studenca, ki se izliva v Zadnjico pod mostičkom, malo pred današnjo rampo. Ker se je dobro odžejal, je menda segel v žep, in rekoč, da je vredna krajcarja, vrgel noter kovanec za en krajcar. To je po mojem tudi edino logično, saj v deročo Zadnjico ga menda že ne bi metal.«

»Bo že res. Mrzla pa je res morala biti, saj se po navadi še v začetku julija vidi sneg v Koritih.«

»Včasih, ko so bile zime hude, ga sploh ni hotelo zmanjkati. Levo od Luknje pelje skozi pobočja Pihavca danes že hudo zaraščena steza na Planino Zajavor. Pihavec je na tej strani poln trave, težava je bila samo zaradi hude strmine, na kateri leži planina, in pa zaradi pomanjkanja vode. Včasih so morali pastirji celo peš v Korita, od koder so na hrbtu tovorili sneg za vodo. No, kolikor se spomnim, je bilo leta dvainpetdeset, takrat sem bil ravno pri vojaki, ko so planino opustili. Kasneje pa je poškodovalo še pot iz Zadnjice gor do planine, ko je v sedemdesetih prišel ogromen plaz s Pihavca, ki je podrl cel gozd. Tudi most v zatrepu je takrat poškodovalo, pa se dobro vidi, koliko železja so takrat italijanski inženirci zabetonirali vanj.«

»Kaj pa druga vojna?«

»Italija se je takrat bala morebitnega napada Jugoslavije na izgubljeno ozemlje, zato smo se morali začasno izseliti. Vojska, ki smo jo tam srečevali, pa je bila vse kaj drugega od postavnih alpinov. Sam sem bil majhen poba in še do

danes nisem več kaj prida zrasel, ampak ti so bili črni in še skoraj manjši od mene, menda od spodaj s Sicilije. Kasneje pa se je vse obrnilo in prišli smo pod Jugoslavijo, to je bila za nas otroke večja sprememba kot za starejše. Zanje je bila spet priključitev k svojemu narodu. Spet se je lahko povsod govorilo po domače, vsi so se še dobro spomnili prvih let, ko je bilo tako težko ravno zaradi jezika, ki ga je vpeljala zasedba.

So pa nastajale tudi razne smešne situacije. Enkrat se je namreč vnela neka hiša, goreti je začelo zadaj, kjer je bilo shranjeno tudi seno, v hiši pa je bil samo stari ata, ki je ravno sedel pri mizi in večerjal. Alpina, ki sta prišla tedaj mimo, sta opazila ogenj in takoj planila v hišo ter po italijansko vpila, da gori hiša. Ata, ki ni razumel, da gori, pa je mirno jedel naprej in le zamomljal: 'Si, si, grazie signore! (Da, da, gospod, hvala!)' Alpin pa ga je potegnil kar z žlico v roki izza mize, vpijoč: 'Ma kome grazie, fuori! (Ma kakšna hvala, ven!)' Prva leta je bilo res težko zaradi jezika.«

»Življenje samo po sebi pa verjetno tudi?«

Raubšic

»Kajpada! Zato pa je bilo tudi toliko raubšica. Prav nobena kazen ni pomagala. Družine so bile ponekod velike, tudi po trinajst članov, in pri takem delu, kot je bilo, bi lahko vsak dan snedli gamsa. Enega takih je prijavil kar njegov lastni zet, ki je bil lovski čuvaj. Drugega mu pravzaprav niti ni ostalo, ker bi ostal brez dobre službe, pa še sedet bi šel zaradi soudeležbe. In ko se je tast končno vrnil iz zapora, mu je bila prva stvar, da je vzel puško iz skrališča in takoj šel na raubšic, kjer si je s tolstim gamsom potešil domotožje. To je bila ne samo potreba, ampak prava strast, o kateri se je razpisal že kozmopolitan in raziskovalec gora, dr. Julius Kugy, ki je izmed divjih lovcev nabral svoje najboljše vodnike, ki so mu omogočili tako po dolgem in počez obdelati Julijce. Enega mu je nekoč priporočil kar sodnik, ki ga je ravno tisti dan obravnaval. Ta je že vedel, kako spretni so ti možje, majhni, toda žilavi, da so se lahko s trideset – ali večkilskim gamsom na ramah umikali po policah in skritih prehodih, kjer jih zlepa ni nihče presenetil. Ni pa šlo vedno le za gamsa, ki je sicer imel

prioriteto in ki je bil tod že tako razredčen od preobilnega lova, da se je moralo ponj na »drugo stran«. Tu je bila še nošnja trave, požete na visokogorskih policah in znesene v dolino, v danes vedno redkeje videnih rjuhah nad glavo. To je zahtevalo 'celega dedca', pa da ne rečem, da tudi ženske pri tem niso bile od muh! Zgoraj, pri cerkvi, je Pavrova domačija. Saj veš, kdo je bil Jože Komac – Pavr, ki je veljal za Kugyjevega najdrznejšega in najsilnejšega vodnika. Ni mu bil tako pri srcu kot tihi in spretni Andrej Komac – Móta, kajti Pavr je imel poleg silne moči prav tak karakter. Kugy je sicer priznal in mu bil pošteno hvaležen, ne nazadnje je njemu in navezi dvakrat rešil življenje, toda pravili so, da je težko požiral vlogo vodnika, ki je vedno stal v gospodovi (klientovi) senci. Nikoli ne bomo vedeli, ali je takrat v koči na Nevejskem sedlu zares udaril po mizi in zarohnel, da bi brez njega Kugy in vodja naveze Ojcinger ostala tam v Poliškem Špiku. Res pa ga je Kugy kljub vsej hvali v zapisih imenoval divji Jože, najtežje mesto, kjer je Pavr obplezal in od zgoraj potegnil navezo, se pa še danes imenuje passo Oitzinger. Umril je dve leti pred drugo vojno ter bil še v visoki starosti krepak dedec. V mladih letih pa si je večkrat naložil tudi več kot sto deset kil požete trave v rjuho in jo prinesel domov vse tam izpod Trentskega Pelca. Le pojdi danes po tisti stezi peš, brez vsega, pa ti bo marsikaj jasno!«

»Ampak divje lovce so menda zelo hudo preganjali.«

»O tem ni da bi govoril, to je bilo neozdravljivo, iskali so vse mogoče in nemogoče rešitve, da bi se izognili lovskim čuvajem. Še če so jih ti videli na delu, jim marsikdaj niso mogli nič dokazati. Puške so imeli tako dobro skrite, da jih niso našli niti, če so takoj za katerim planili v hišo in naredili preiskavo. Pred nekaj leti so med prenovalo neke hiše našli že davno pozabljeno, pa še čisto ohranjeno puško v posebej prirejenem strešnem tramu, ki je bil izvotljen, da jo je lastnik lahko porinil noter in skrnil pred nepovabljenimi obiskovalci. Ampak divje se je jagalo prej in potem, nobena grožnja jage ni ustavila. Enega fanta, ravno se je vrnil od vojakov, ki je šel na raubšic, so počili Srbi pod Luknjo, na njihovi strani. Ja, takrat, ko je bila meja z Jugoslavijo na oni strani, smo rekli da so graničarji tam Srbi! Verjetno

je bilo precej res, nacionalizem zelo hitro pride na plan, pa čeprav včasih popolnoma neupravičeno. So še pravili, da sta se takrat enkrat skregala soseda na prelazu, po katerem je tekla meja, seveda oba domačina; pa je prvi z naše italijanske strani zavpil: »Ti preklet Gorenc, uhrn!«, oni pa njemu nazaj: »Kaj pa boš, ti Uah? (Lah)«

Oskrbne poti

»Zanimivo. Pa še nekaj me zanima, ker sem se ravno danes vrnil z Doliča po poti čez Komar. Zakaj tako strma in izpostavljena pot, če pa so vse naokoli udobne mulatjere?«

»No, pa sva spet pri Italijanih! Oni so si jo zamislili za bližnjico in jo nadelali, spodaj pri slapu si lahko videl tudi v skalo vsekano kapelico z Marijinim kipcem, ki so si jo postavili za zaveznico. Po zapisih sodeč, pa naj bi prvotno bila 'odkrita' že dolgo predtem in jo je po besedah tedanjega trentarskega župnika Josipa Abrama trasiral Kugyjev najljubši vodnik; Andrej Komac - Móta. Tako kot v mnogih primerih, ko so na spodbudo klientov na novo odkrite ali pa že davno prej razrešene lovske skrivnosti dočakale železno dobo in z njo tudi prve turiste brez gamsov na plečih. Prav gotovo, da alpinom ni bilo lahko, čeprav so bili sposobni graditelji, ampak visoki hribi pozimi še gamse in kozoroge prepodijo v niže ležeče gozdove.

Mulatjere so bile svoj čas prave male ceste, ki so jih zgledno vzdrževali. Tam čez planino Trebiščino, se spomnim, kako so tovorili deske in drug material kar z nekakšnim prirejenim motorjem. Spredaj je imel pogonski kolesi, da je spominjal na današnji motokultivator, ki so mu zadaj zapeli tovor. Se pa še danes pozna, kako kvalitetno so jih izdelali. Dolga leta so se koč oskrbovale s konji po teh mulatjerah, dokler jih niso izpodrinili helikopterji. Ampak če bi še bili ljudje, ki bi bili pripravljene tovoriti s konji, ne bi bilo toliko hrupa po hribih. Je le park! Tako pa sedaj po poteh ni več sledu o konjskih figah, ki se jih je turistom v zmrdovanje kar dosti nabralo, saj so svojčas na Dolič nosili trije konji, na Prehodavce pa še do pred nekaj let dva. Tja je oskrboval pokojni Alojz, s katerim sva bila do penzije skupaj pri Gozdni, verjetno pa da niti sam nikoli ni vedel, kolikokrat je prehodil tisto

pot iz Loga čez Trebiščino in na Prehodavce. In če verjameš ali ne, ob tem človek nikdar v življenju ni bil na Triglavu. To ti je ta naša trentarska natura; hŮdi le tja, kjer je delo! Enkrat, ko je Ingrid Piltz hodila tod, ko je nabirala material za svojo knjigo Čudoviti svet Julijskih Alp, ga je srečala s konji na poti in ga je fotografirala za knjigo. Vsak drugi dan v sezoni tja gor kmalu po tretji zjutraj, tako delo res ni za vsakega. Pa ne samo za človeka, tudi za konja. Tudi z njim je tako kot z ljudmi; ko ga je na začetku sezone vpregel za nošnjo, mu niti sto kil ni naložil, potem pa vsako furo malo več, ker je bil po zimi ravno tako kot človek brez kondicije. Pa da ne rečem še kaj drugega, Lojz je enkrat kupil tudi tretjega konja, da bi bilo treba manjkraj na pot, pa se ni obneslo. Čeprav ga je kupil od gorske enote takratne vojske spodaj v Tolminu, pa se ni dalo z njim nikamor v hribe, ker se je preveč bal višine. Je vojska že vedela, zakaj ga prodaja!

Konja sta po navadi nosila do sto deset kil tovara na hrbtih, zaradi tega sta morala biti na ovsu, pa še kilo sladkorja je dal vsakemu. Le kar se njega tiče, je bil Trentar, ki je sam sebi zadnja skrb. Še na tisti sliki je vlekel cigareto, verjetno mu je pomagala predčasno k počitku. Vidiš, meni pa je morda res pomagalo, da me je ata dal klečat v Zadnjico, čeprav me zdaj, ko sem že 'star borec', trga v kolenih.«

»Kdaj pa so nehali nositi na Dolič?«

»No, to je bilo pa že precej let prej. Zelo veliko pa se je nosilo takrat, ko se prenavljali koč na Doliču, v začetku sedemdesetih je bilo. Takrat so prišli še Bosanci in pomagali pri tovorjenju materiala, ker je bilo tisto za takratne helikopterje prevelik zalogaj. Tudi kasneje so še nekaj časa pomagali pri oskrbi koč, dokler niso naši vsega prevzeli. Še danes pa se govori po Trenti, kakšna škoda je bila, ko so tovorili na Dolič jogije, pa se je na ozki poti čez Skok prednji konj s širokim tovorom zataknil v steno in z ritjo spodnesel tistega za njim. Odneslo ga je globoko v Zadnjico, kjer se je razbil na skalah. Pa kakšen konj, fant moj! Nesel je lahko tudi sto petdeset kil!«

Observatorij na Triglavu

»Povejte mi no, ste sami že kdaj šli čez Komarja?«

»Ojoj, malo te bo začudilo, ampak verjetno, da sem šel kar okoli petdesetkrat. Pa da slučajno ne boš mislil, da mi je bilo tako všeč! Leta 1948 je bilo, jaz sem bil takrat še mulec, ko so se spomnili, da bodo na Triglavu zgradili meteorološki observatorij. Nimam pojma, kateri od tedanjih veljakov si ga je zamislil za svoj bodoči spomenik. Po dolinah so kasneje marsikje rasli preveliki zadružni domovi, ta pa si ga je hotel postaviti kar na Triglavu. Nosili smo takrat že hrano za delavce in v sestopu kar tekli navzdol čez Komarja mimo strganih žic in razmazanih klinov, mulci pač, ampak danes vseeno priznam, da me je bilo takrat precej strah prepada. Takrat tega ne bi nikomur priznal. A se je kmalu prav vse ustavilo. Menda je prišel na pravo mesto dr. Miha Potočnik in zastavil svojo besedo. Gradnja je bila kar čez noč ustavljena, kot da je ni nikoli bilo, le nekaj lukenj je bilo dotlej miniranih. Bogve kam bi današnji hodili turisti, če bi se takrat nadaljevalo?« se je zamislil.

»No, zdaj pa moram res naprej, ovce so gotovo že vsaj nad studencem. Kje je še molža?« se je spomnil.

Po poti se je ravno tedaj pridrčal utrujen planinec, ki mu je Tona s klobukom, na katerem je bil zataknen gamsport (gamsova brada), ter bolj po lovsko oblečen ponudil prizor, ob katerem je lahko malo pozabil na svoje današnje muke ter ga vprašal: »Ja, kje pa imate puško?«

»Vsak ta prav raubšic jo ima skrito!« je ustrelil Tona.

• • •

Zadnji svetlobni prameni nad Goličico, Germaljatom in Kanceljni so nežno parali nebo nad spokojno Zadnjico. Prevčev stolp je stal nedotaknjen, kot od spočetja sveta, in dajal šablono za napravljanje senenih kopic, tukaj »ostrgače« imenovanih, kolikor jih še postavijo pridne roké. Kanjavec in njegove divje police so zardeli v lice kot mlada kmečka deklina in veter je nosil zvonjenje iskanega tropa ovac po vedno tišji dolini. Skozi lesu se je neslišno kot duh prikradla lisica in oprezala za polhi, ki z mrakom zlezejo s podstrehe in se začnejo poditi med nekdanjim hlevom, stanom in njivo čomp (krompirja), da vse šumi in cvili v nekem divjem življenju.

Kako dolgo še? ○

Kako poznamo naše gore?

Na sliki je zelo znana in visoka gora z ozebnikom, ki pa ga le redkokdaj kdo obiše. Kje je to, kaj se vidi na sliki? Vabimo vas, da nam sporočite kakršno koli zanimivo podrobnost, z veseljem jo bomo objavili.

Rešitve pošljite na Uredništvo PV, p. p. 214, 1001 Ljubljana ali na pv@pzs.si.

Rešitev iz februarske številke:

Prvič se nam je zgodilo, da je bil oreh pretrd in da nismo prejeli pravilnega odgovora. Osrednji vrh na sliki je bil Konj, slikan v trdi zimi s pobočij iznad Presedljaja. Markirana in zavarovana pot vodi s Presedljaja pod Lučko Kopo na levi strani slike na sedelce v sredini in potem po grebenu proti vrhu.

Dragoceni drobci iz muzejskih depojev

✍ Elizabeta Gradnik

Pričujoči prispevek je nastal v želji, da bi bralci Planinskega vestnika spoznali delček muzejskega gradiva, ki ga hrani Triglavska muzejska zbirka v Mojstrani. Gre predvsem za gradivo v depojih oziroma arhivsko gradivo, ki ni razstavljeno in zato širši javnosti ni toliko znano; to pa ne pomeni, da ni zanimivo in pomembno. Zato sem pred časom že pisala o časopisu Planinski šaljivec, ki so ga daljnega leta 1895 izdali piparji in ga prav tako hranimo pri nas. Tokrat pa so mi ob urejanju arhivskega gradiva, ki ga je zbrala Planinska zveza Slovenije za novi slovenski planinski muzej (ta je še vedno »v nastajanju«), prišla v roke tudi tipkana besedila, ki so jih različni avtorji v okviru Slovenskega planinskega društva pred več kot šestimi desetletji napisali za predavanja na ljubljanski radijski postaji.

V prošnjih za uvrstitev predavanj v radijski spored, naslovljeni na »ugledno upravo radio oddajne postaje«, so v tajništvu Slovenskega planinskega društva 14. oktobra 1937 zapisali:

»V jugoslovanskih planinskih organizacijah je združenih preko 30.000 planincev ter še mnogo večje število ljubiteljev naših planin, ki vsi z zanimanjem poslušajo vesti o planinskem gibanju v Dravski banovini. Naša Gorenjska ter tudi ostali kraji Dravske banovine nudijo toliko naravne krasote, da je poset turistov v teh predelih najštevilnejši. Mnogi seveda niso točno informirani o enem ali drugem pogorju, o raznih slikovitih dolinah, o prostranih smučiščih in o številnih krajih, ki že po svoji naravni lepoti vabijo turista. Slovensko planinsko društvo smatra za svojo dolžnost, da s primernimi informativnimi predavanji pouči javnost o razvoju planinstva pri nas in o številnih vzponih in izletih v naše planine. Ena najvažnejših sredstev za prirejanje takih predavanj so informativna predavanja potom radio oddajne postaje.«

Ta desetminutna radijska predavanja s propagandno planinsko vsebino so bila na sporedu od leta 1937 do leta 1941 ob petkih okoli 20. ure z nazivom Za planince ali Navodila za planince. Glavni odbor SPD je vabil k sodelovanju vse podružnice, društvena pisarna pa je sestavljala in objavljala predavanja. Avtorjev je bilo več, pogosto zasledimo imeni Pavla Kunaverja in Janeza Kvedra, drugi pisci pa so bili Boris Režek, dr. Arnošt Brilej, dr. Anton Mrak, dr. France Novak, Karl Pivk, Karel Tarter, Ljubo Tiplič, dr. Bogdan Breclj, Anka Tuma, Ervin Zupan, Marjan Lipovšek, dr. Milko Hrašovec, Franc Dolinar, Pavel Kemperle, Jože Zupančič in še nekateri drugi.

Oddaja, ki je bila na sporedu 5. julija 1940, se je začela takole:

»Planinci, ki z zanimanjem poslušajo oddaje v ljubljanski radiofonski postaji, naj odslej pazijo vsak petek na čas od 20. do 20.10 ure, ko bodo slišali navodila in nasvete Slovenskega planinskega društva za izlete konec tedna. Objavljeni bodo tudi vsi predpisi o gibanju planincev v obmejnih planinskih predelih, o ugodnostih planincev v kočah, o novo markiranih poteh in sploh o vseh akcijah, ki jih vrši Slovensko planinsko društvo.«

Ohranjenih je 60 tipkopisov; predavanja so zanimiva, poučna, vsebinsko raznovrstna, zabavna (zlasti tista Janeza Kvedra), eno bolj privlačnih in berljivih besedil z naslovom »Bajke in povesti o gorjancih« pa je napisala Anka Tuma leta 1937. V njem poskuša orisati starodavna ljudska verovanja in nekatera »znanstvena« dognanja, vezana na visoke gore. Ker besedilo ni pretirano dolgo, ga navajam v celoti:

»Že Hanibalov pohod čez Alpe leta 218 pr. Kr. je povzročil mnogo bajk in povesti o nadnaravnih

silah in duhovih, ki delujejo tam, kjer segajo hribovi prav do neba. Vojščaki so žrtvovali bogovom bogate darove, ki naj bi potolažili jezo in dopustili srečen prehod iz neznanih nevarnosti mimo belih prepadov in rušečih se gora.

V srednjem veku sta bila prelaza Simplon in Vel. sv. Bernard mnogokrat prekoračena, a popotniki so se vsakikrat zavedali samo rešitve iz neznanse groze in nevarnosti ter se nobeden od njih ni navduševal za veličastne vtise divne gorske okolice.

Sv. Gothard je bil znan kot teman pekel črne noči, viharjev in ledenih razpok. Rigi - Mons Regina naj bi bil čudežno prebivališče ranjkih.

Vendar je že leta 1336 pesnik Petrarca došel na Mont Ventoux ves očaran od prirodnih krasot; toda nazor, izražen v izpovedih sv. Avgušтина - da si človek ne sme prizadevati za doseg zemeljskih, ampak le nebeških višav - je naposled zmagal v njem.

Zanimive so pripovedke in bajke, ki so nastale iz takega ljudskega razpoloženja. Na primer, Pilat (2129 m) ob Vierwaldstättskem jezeru nad Luzernom je bil dolgo središče legende, češ: Truplo Pontiusa Pilata, znanega rimskega mogotca, nikjer ni našlo miru. Naj so ga položili v reko Tiberio v Rimu ali pozneje v Rono in Ženevsko jezero, povsod je povzročilo grozne viharje in nesreče. Prestrašeni prebivalci so prenesli, kakor sporoča pravljica, truplo v jezero pod Pilatom na Bründlske Alpe in tam je ostalo. Toda čarobna pogubna moč trupla ni ponehala in pastirji so se še dolgo ogibali prekletstva tega hriba, na katerem je nesrečni Pilat uničeval ljudi in živino, ki se mu je približala. Tudi oblasti so strogo pazile na nedotakljivost jezera. Ko so l. 1387 neki duhovni hoteli z uroki pregnati nesrečnega duha, so jih vtknili v ječe. Predrznega, ki je le iz hudomušnosti metal kamenje v jezero, so celo obglavili. Prestrašeni ljudje so se jezeru bližali samo z veliko previdnostjo in šele okoli l. 1580 se je razpršila vera v njegovo pravljico moč. Tedaj je župnik Müller pred številnimi pričami pozval Pilatov duh, naj ustavi svoje pogubno početje, in toliko časa metal kamenje v jezero, da so se ljudje prepričali o neresničnosti bajke.

Mnogo znanstvenikov je takrat izreklo različne drzne trditve. Neki profesor iz Rostocka je

skušal dokazati, da ostri zrak tirolskih hribov napravi stanovalce zabite in da se da le s tega stališča pojasniti nepremagljivo domotožje prebivalca planine, ki ne zdrži dolgo v čistem dolinskem zraku, ampak uspeva le v smrdljivem planinskem, kakor smrdokavra v gnoju. Ta trditev je vzbudila ogorčene proteste njihovih žüriških kolegov. Najdrznejše pa je bilo dokazovanje, da se mora normalen človek zaradi hudega notranjega zračnega pritiska v redkem planinskem zraku preprosto razpočiti.

Belgijec David L Hermite je trdil, da so prebivalci Alp silni skopuhi, tako da ženejo živino na pašo pod najvišje vrhove, tam pa nesrečneži zaradi popolne osamelosti izgubijo dar govora ter mukajo kakor živali. Tudi toliko zemlje nimajo, da bi dostojno pokopali svoje mrličje, temveč jih polagajo kar v led. Ta led z vrhov naj bi bil trd kot kamen in netaljiv. Gorske kristale so imeli za posebno trd led ter so jih uporabljali zmlete v prah kot lek zoper dizenterijo.

Predstavljal so si, da sega od Glarusa prek Gotharda do Lauterbrunnena velika ledena plošča, ki plava na vodi in je v podtalni zvezi z morjem.

Dobri in hudobni duhovi so imeli povsod veliko vlogo in so se poigrali ter norčevali z igračko - človekom. V visokih gorah Švice so prebivali bele žene, škratje, velikani in hudobci, ki so prežali na nesrečne pastirje in popotnike iz brezdanjih prepadov in zakletih vrhov - tako kot povsod v planinah, tudi pri nas. Nerazumljene elementarne sile so vzbujale vtis nadnaravnosti ter podžigale človeško domišljijo, da je ustvarjala zgodbe in bajke. ◊

**RADIO
OGNJIŠČE**
RADIO ŠTIRIH GONGOV

Planinska oddaja
Doživetja gora in narave
Vsak četrtek ob 10:15.
Vaš gostitelj je
Robert Božič.

V hribih se dela dan...

<http://radio.ognjisce.si>

Abraham v kraljestvu Snežnika

Gora mojega občudovanja in dolgoletnega hrepenenja

✍ Pavel Pavlovec

Že v mladih letih je pritegovala moj pogled kraljevska gora, ki se iz valovitih hribov Notranjske visoko vzpenja k soncu – Snežnik. Zvest svojemu imenu je najbolj imeniten v snegu, ko dolgo v pomlad v modrini pokrajine in neba kipi med oblake njegova mogočna bela piramida. Leta dolgo sem Snežnik lahko občudoval le od daleč z razglednih gorenjskih gorá ali pa med potjo na morje iz vlaka ali avtobusa. Približal sem se mu šele jeseni leta 1950, ko sem moral v službo ob njegovo vznožje, v Ilirsko Bistrico.

Trije bratje enakega imena

Goro svojega občudovanja in hrepenenja sem obiskal takoj prvo nedeljo. Prostrani snežniški

gozdovi so se že odeli v mavrično jesensko preobleko: zlato rumeni žar javorjev se je prelivaval v ognjeno rdečilo in žlahten škrlat bukev, barvno pisanico listavcev pa je poživiljalo zelenilo smrek in jelk. Na vrhu pa razgled za bogove! Moj prvi pozdrav in poklon je veljal kraljevskemu Triglavu, ki je pobeljen s prvim jesenskim snegom blestel v prelestnem vencu alpskih vršacev. S pogledom sem se nato sprehodil po širnem gozdnem in gorskem svetu Notranjske, Kočevskega in Gorskega Kotarja, nato pa mi je pogled izpod Učke in Slavnika zaplaval po bleščeči pozlati Jadranskega morja daleč tja v beneško dalj.

Snežnik me je povsem očaral in osvojil in tega dne sem se mu dokončno zapisal. Izneveril se mu nisem vse do danes. V petdesetih letih življenja in sožitja z njim sem doživel veliko lepega in zanimivega, celo edinstvenega. V po-

gorju te najvišje slovenske gore izven Alp lahko opazujemo pisan rastlinski in živalski svet. Tu se vrtnčita in tepeta morski in celinski zrak, kar prispeva k raznovrstnosti in bogastvu narave in življenja v njej. Na obronkih Snežnika se srečujeta alpsko in dinarsko rastlinstvo, v prostranih gozdovih domujejo medved, jelen, gozdni jereb, divji petelin, še sedaj se sem pa tja pojavijo tudi kakšen volk. Pred desetletji je bilo ob jesenskih večerih veličastno poslušati z vseh koncev rukanje jelenov, v mrzlih nočeh pa tudi presunljivo-srhljivo zavijanje volkov.

Svoja doživetja v kraljestvu Snežnika, različne zgodbe in nezgode, sem si zapisoval. Naj malo pobrskam po zapiskih in spominu! Dobra, skoraj z vseh strani in tako rekoč do obisti sem si Snežnik in njegov svet ogledal jeseni 1951, ko sem se s kolesom podal sam iz Ilirske Bistrice na Kočevsko preko Gomancev, Čabra, Osilnice in ob Kolpi do Fare in Kostela, vračal pa sem se čez Gorski Kotar in skozi Reko. Na tem kolesarsko-gorniškem »maratonu« sem se srečal tudi z obema Snežnikovima manjšima bratoma, z Goteniškim in hrvaškim Snježnikom. Neokrnjena lepota te krajine me je tako prevzela, da sem čez nekaj let popeljal ženo na poročno potovanje prav v romantično deželo Snežnikov in Petra Klepca.

Medvedi

Nepozaben je bil tudi pohod, pešpot z dvema prijateljema iz Bistrice na Snežnik junija 1954. Na vrh smo prišli šele po devetih urah, čeprav smo ubirali bližnjice in zato dvakrat tudi malce zašli, a na gorah nad Golobjimi jamami smo precej časa pasli radovednost in stikali po bunkerjih italijanske Maginotove obrambne linije, zgrajene ob rapalski meji proti Jugoslaviji pred 2. svetovno vojno. Nazaj grede smo šli čez Mali Snežnik v Grdo drago, kjer smo prenočili v gozdarski koči. Med potjo smo pod kapelico Marije Snežne naleteli na medveda, seveda velikanskega (le kdo je kdaj videl ali srečal majhnega medveda, prosim!). Kaže pa, da smo se drug drugega ustrašili in zato jadorno pospešili hojo vsak na svojo stran. Golo natolcevanje bi seveda bilo, če bi kdo rekel, da so se nam zatresle, no, če že ne hlače, pa recimo noge.

Vrh Snežnika v zimskem viharju
Marjan Bradeško

Pravi spektakel z medvedom pa smo imeli poleti 1982 na Sviščakih. Lovski čuvaj Ivan nas je sicer miril, da gre za mladega in nenevarnega medved(ka), skoraj je rekel, da gre za medvedka iz pliša. Prijatelj Sergej, ki je počitnikoval v avtomobilski prikolici ob robu jase, je imel v avtu gajbico hrušk. Medvedu so hruške zadisale in so ga ponoči privabile k avtu, na katerem je večče odtrgal gumijasto oblogo na zadnjem oknu, steklo porinil v avto in se posladkal s sadjem. Sergej in žena Dora sta bila ob lomastenu in mlaskanju medveda v dva metra oddaljeni prikolici trda od strahu in nikoli več nista imela sadja na zalogo. S tem podvigom pa si je medved prislužil smrtno obsodbo, saj so ga kmalu nato lovci sredi Sviščakov na Milivojevi poseki ustrelili.

Orel in divji petelin

Kot da bi bilo včeraj, se spominjam tudi ledenega februarskega dne leta 1971, ko sva se s prijateljem Vinkom s smučkami odpravila na Snežnik in se nato v čudovitem smuku spuščala v »bazni tabor« na Sviščake. Na odcepu ceste za Pikel pa naletiva na trop petih volkov, ki so obstali in srepo boljčali v naju. Moram priznati, da sva ob tem srečanju pošteno »zacvikala« in hitro švignila dalje, saj ob srečanju medveda ali

volka človeka zajame strahospoštovanje, utirjen prastrah in obrambni mehanizem vrste.

Civilizacija pa seje pogubo in smrt vse bolj tudi po redkih preostalih oazah prvinskega življenja. Še pred leti je nad ovršjem Snežnika in ostenjem Prepada kraljeval planinski orel, sedaj pa plava po nebu le še kakšen krokar. Zob časa je zgrizel tudi edinega viharnika na Snežniku ob poti pri Gadovi peči. Manjka mi ta dobri stari prijatelj. Pred petdesetimi leti, ko sem ga prvič videl, je bil delno še ozelenel, a z leti se je prelevil v plemenit srebrnkast viharniški simbol kljubovalnosti ter lepote in trdote življenja in boja za obstanek na gori.

Za nameček pa še nekaj doživetij s Snežnika, ki se jih rad spominjam. Maja leta 1974 sem se na Sviščakih pripravljaj na podiplomski izpit. S seboj nisem imel budilke in sem naprosil Milivoja iz okrepečevalnice Planinka, če me na izpiti dan pride zbuditi v kočo. Na dan odhoda v Ljubljano me je zjutraj prebudilo streljanje. Milivoj mi je potem pojasnil, da se mu v dežju ni dalo iz hiše in me je zato budil s strelji v zrak kar iz svoje spalnice.

Edinstven je bil tudi moj prihod na Snežnik v snegu tako rekoč sredi poletja. Hladna fronta je ponoči, 29. avgusta 1985, posula Sviščake z obilico sodre, a Snežnik je zjutraj po nevihti blestel v snegu in soncu ter vabil in me hitro tudi zvalil. Nisem hotel zamuditi edinstvene priložnosti, da poleti obiščem Snežnik v njegovem elementu – snegu, v katerem je najbolj imeniten in lep. Na gori sem bil v tem prelestnem dnevu sam, začutil sem v popolnosti utrip in dušo gore, utelešenje sveta in življenja. Doživitejte par excellence! In kot ocvirek tega dneva kontrastov in obenem ubranosti v naravi še prijazno srečanje z divjim petelinom blizu »Kapitanove bajte«: sredi belega dne in snega je bil petelin nekam čuden, preplašen; kaže, da je tudi njega presenetil in prevzel poletni sneg.

Večkrat na vrh

Nisem lovec na kakšne rekorde, a lepega julijskega dne leta 1988 je nanoslo, da sem bil trikrat na Snežniku. Navsezgodaj, ko je žena še spala kot polh, sem šel na vrh občudovat jutranjo zarjo. Po vrnitvi je Snežnik zamikal tudi že-

no in seveda mi ni ostalo drugega, kot da jo kavalirsko pospremim. Popoldne naju je obiskala prijateljica Jelka iz Kopra in kot bi se nalezla najine sle po Snežniku, si je tudi ona zaželela na vrh. In smo lepo šli složno vsi trije. Nazaj grede smo občudovali večerno zarjo, ko so hribi, nebo in oblaki zardevali v ugašajočem soncu in se je zdelo, kot da daleč na obzorju buhti mogočen gozdni požar.

Še nekaj o »baznem taborišču« Snežnika – Sviščakih. Njihova vloga prihaja vse bolj do izraza, saj se zdi, da Slovenci vse bolj odkrivamo Snežnik in smo pričeli kar množično romati nanj, zato se Sviščaki že otepajo z nekaterimi težavami.

Občasno se kdo iz Bistrice ognjevitost zažene v urejanje Sviščakov s kakšnim megalomanskim načrtom, ki pa se nesrečno sfiži in izkaže za neuresničljivega. Tako je na primer prejšnji župan najel projektivni biro iz enega od primorskih mest, ki je svoj koncept asfaltne džungle hotel presaditi v gozdni in gorski svet. Včasih je dobro, da za vse velikokrat premalo domišljene in tudi okolju neprijazne načrte ni denarja, slabo pa je to, da se zaradi nestvarnih zamisli potem vrže puško v koruzo in ne naredi niti tistega, kar bi bilo mogoče in tudi nujno. Pa tudi kaj takega, kar sploh ne zahteva denarja, ampak le dobro voljo in spoštovanje narave in (so)ljudi.

Rakova rana Sviščakov je (tudi) javni red in mir; dober bližnji zgled je lahko Mašun. Planincem in mnogih ljudem se toži po časih, ko je pokojni **Drago Karolin** znal brzdati različne objestneže, kalilce nočnega miru, itd. Takšen primer je med drugim nočno balinanje, ki ga prirejajo pri nekdanji Lesonitovi koči, in spremljajoče kričanje v rane ure. Po njihovem mnenju in obnašanju zanje ne velja nobena omejitev in predpis, ki jim ne prija. Takšni in podobni pojavi škodujejo Sviščakom in njihovem razvoju, saj je prihodnost prav gotovo v naravi in ljudem prijaznem turizmu.

Naj zaključim s prijetnim utrinkom. Neko poletje sem nekega dne opazil mladeniča, ki je po jasi na Sviščakih pobiral odpadke. Najprej sem pomislil, da dela za plačilo, a mi je prijazno pojasnil, da odpadke pobira zaradi sebe, za dobro počutje. Bil je **Marko Lučič**, planinski vodnik iz Ilirske Bistrice. Resnično lepo in spodbudno. ○

Na Lipnik

V poznem popoldnevu na Kraški rob

✍ Tanja Brstilo

Sončen jesenski dan, za spremembo brez burje. Z avtom se peljeva po Kraškem robu mimo vasic Podpeč in Zazid. Povzpela naj bi se na niti tisoč metrov visoki vrh Lipnik (804 m). Peljeva se po nemogoče ozkih ulicah med hišami, zamiživa vsakokrat, ko se zidovi že skoraj podrgnejo ob avto. Nasmejim se z roko napisanim kažipotom na starih kamnitih hišah, najbrž domisljici nekoga, ki so se mu preveč smilili zmedeni nedomačini, ko niso našli izhoda iz vasi. Ulice v vasi lahko za človeka, ki ni bil še nikoli tam, resnično postanejo labirint. Ker je minilo že nekaj let, odkar sva nazadnje obiskala Zazid, se najprej zapeljeva do cerkve sv. Martina in šele nato mimo zadnjih hiš do konca asfaltirane ceste. Nisva povsem prepričana, da sva na pravi poti, vendar nama dvome prežene prijazen domačin, ki se sicer čudi najini dokaj pozni uri. Šele takrat se zaveva, da naju

od teme ločita le dobri dve uri, zato se odločiva kar se da pohiteti.

Prek trav in grmičevja na greben

Po makadamu se povzpneva do vodovoda, še malo naprej pa naju puščica usmeri čez strmo flišno stopnjo. Nekaj časa hodiva med bori, kmalu pa nad sabo zagledava železniško postajo Zazid, postavljeno na progi Divača-Pulj. Ogljed postaje preložiiva na nazaj grede in napis na tleh Kavčič (desno) naju usmeri proti cilju. Pot, vzporedna z železniško progo, naju sprva popelje v gozd, po nekaj minutah pa se ta umakne in znajdeva se na čistini, porasli z redkimi hrastovimi drevesi. Pogled na levo nama razkrije strmo jugozahodno pobočje Lipnika, na desni pa lahko le slutiva Rakitovsko valo. Tudi veter postaja močnejši, ker ni več dreves, ki bi na-

Pot čez Golič 📍 Igor Maher

ma dajala zavetje. Vsa zatopljena v hitro hojo, da bi se čim prej izognila vetru, zgrešiva odcep s kolovoza na levo in še nekaj sto metrov nadaljujeva pot po njem. Kaj kmalu se zaveva, da nama je uspelo spet zgrešiti pot, in kakor vedno doslej ubereva svojo varianto. To pomeni prebijanje po visoki, suhi in drseči travi in iskanje stezic, ki ne obstajajo in so kvečjemu sled za kako živaljo ... In res, nekaj metrov pred seboj zagledava srno. V tišini čepiva v visoki travi, skoraj pozabiva dihati, vendar naju srnin ostri čut kaj hitro zazna in v nekaj sekundah nama že izgine izpred oči. Pa se je le splačalo malce zaiti s poti!

Da bi bila najina varianta poti še pestrejša, si izbereva prebijanje skozi gozdček, prepleten z robido, ki nama zapira pot. Posledice spopada z njo so očitne: praske na rokah, po vratu, tudi bunda ni ostala popolnoma cela. Preplezava še strmo travnato pobočje, šopi trav nama nadomeščajo redke kamnite oprimke (raje ne pomislim, kaj bi se zgodilo, če bi se kakšen šop trave izpu-

lil). Ustavim se meter pod vrhom, nad seboj slutim ravnino in srce mi začne divje razbijati ob misli, kaj se skriva nad menoj. Na vrhu se mi še ne uspe dodobra spraviti na noge, ko me močan sunek vetra skoraj vrže na zadnjo plat. Pa še zaradi nečesa popolnoma okamenim; tisti pogled na valujočo pokrajino pred menoj, na travnate vrhove, na od vetra poležano travo. Zdi se mi, da bi lahko kar z vetrom poletela prek tega čudovitega travnatega polja, ki mu ni videti konca.

Na vrh in v ugašajoči večer

Mrzli sunki vetra me hitro prebudijo iz sanjarjenja in karseda hitro se poženeva po grebenu proti vrhu. Toda poleg močne burje nama otežujejo pot še ostri apnenčasti kamni, ki so skriti pod travo in so prava past za noge. Pod seboj zagledava pot, ki sva jo zgrešila, vendar sva kaj kmalu spet na njej in ji slediva do vrha. Zaradi vetra se v naglici fotografirava, vpiševa v vpisno knjigo in ravno toliko časa še imam, da s pogledom zajamem bližnje vrhove: proti zahodu se dvigujeta Žbevnica in Kavčič, na severu Kojnik, desno od njega pa Slavnik.

V trenutku, ko zapustiva vrh, veter kakor po čudežu poneha, lahko ga le še slutiva, kako divja nad nama. Po poti, ki sva jo prej zgrešila, se spustiva do travnate čistine, na kateri sva deležna rdeče zarje sončnega zahoda, od tam pa nadaljujeva pot po že znanem kolovozu do ŽP Zazid. Čeprav naju je že začel obdajati mrak, se kar nočeva spustiti do vasi. Ogledava si še razpadajoče ostanke železniške postaje in ko se le naveličava brskanja med starimi zidovi, se odločiva oditi k avtu. Takrat pa nama pritegne pozornost velik šipkov grm, poln zrelih, mehkih in sladkih plodov. Tako nama tekne, da sploh ne opaziva, kako se je že zmračilo. Previdno se spustiva v vas in se še enkrat zapeljeva po ozkih ulicah, tokrat manj zaskrbljena, saj jih zdaj že bolje poznavata.

Nazaj grede se med vožnjo oziram proti Kraškemu robu, ki tone v temo, in kot že mnogokrat me prevzame želja raziskati vsak njegov skriti kotic. Verjamem, da mi bo to nekoč z vztrajnostjo tudi uspelo. Pred kratkim je nekdo dejal, da ravno biologi največkrat zanemarjamo naravo. Lahko bi se strinjala z njim, vendar priznam, da me je kar malce prizadelo ...

Pismo gori

Krnica ostaja, tak je zakon narave

✍ Pavla Vižin

Krnica, ti si gora brezpotij, tišine, travnatih strmin, ostrih grebenov, globokih grap, skritih prehodov, širokih razgledov. Vrh nad Krnico, mogočno se dvigaš nad Koritnico in Bavšico. Tvoje dolinice so vrtovi cvetja, domovanje gamsov. Kanje in kavke obkrožajo tvoj samotni vrh. Od vekov si bila svobodna, težko dostopna. Zdaj pa je nekdo zavrtal v tvoje skale in ti nadel železje. Skušajo si te podrediti, ti vzeti moč, da odločaš, koga boš spustila na svoj vrh.

Oprosti, gora, nam ljudem, ki hočemo biti gospodarji v naravi. Človek je ubogo bitje, ki samo jemlje, s silo, če drugače ne gre.

Toda vse se nekoč obrne in vrne: tak je zakon narave. ○

Babčarjev tabor

Zanosen občutek, ko segaš v daljno preteklost

✍ Milka Bokal

Že dolgo je bil Babčarjev tabor v Babni Gori na koncu Polhograjske doline vabljen za oči. Kot visoka, ponosna, velikanska skala z gladko steno in skupino borovcev na vrhu se dviga nad domačijo. In z domišljijo je obdan. Velik grad naj bi se v sivi preteklosti bočil na njegovem vrhu, tak, da se je iz njegovih soban videlo v Ljubljano. Ljudski spomin najde povezavo tudi s pogumom žensk, ki naj bi z njega na sebi lasten način odvrčale Turke in dale vasi ime Babna Gora.

Zgodnjespomladansko nedeljsko sonce je zvbilo ljudi v naravo, tako da odločitev za vzpon ni bila težka. Tako lepo se je svetil v soncu. Cesta proti Babni Gori je kar strma. Pogled na desno stran visoke skalne stene, vrh katere naj bi bil domnevni tabor, resnično odkrije vogal stavbe z načrtno obdelanimi kamni. Radovednost je vedno večja. Ali bo mogoče zaznati kak ostanek česa stavbi podobnega? Trd asfalt je bolje zamenjati z mehko košenino in najina pot se usmeri naravnost navzgor. Iz poležane trave bodejo prvi zvončki in njihove glavice prav prijazno kimajo v lahni sapici. Pod vrhom se ob gozdnem robu pomešajo mednje modre očke jetrnika. Gosto grmovje za hip skrije gladko steno nekdanje utrdbe. Ozka steza privede do sedla. Smreke po večini enake velikosti dokazujejo, da so bile najbrž posajene po gozdarjevi zamisli. Na levi strani pa se debeli neznanško velika skala. Njena »naravna« zunanost kaže, da to ni razvalina. Raziskovalna vnema še bolj neti radovednost. Najdeva komaj opazno stezo, ki spet pripelje na južno stran. Rahllo se dviguje in ugotovitev, da pelje na vrh, spremlja občutek veselja. Noge se odrivajo od posameznih ruš in kamnov. Oči pa iščejo sledove preteklosti. Nenadoma se prikaže velika polkrožna luknja. Lepo obdelan kamnit obok preprečuje kakršen koli dvom, da je to ostanek razvaline. Še nekaj korakov in že sva na vrhu. Prostora ni

veliko; v kotanji se skriva še nekaj snega. Poleg njega vijoličasto prvo resje. Grmičevje in nekaj okleščenih borovcev se zgrinja nad prepadom. Občutek, da z roko segaš v daljno preteklost, je skoraj zanosen.

V sončnem zavetju poiščeva tihoto. Gradaščica pod nama dela velik ovinek. Nad Belico se precej strmo dviguje Robidovše. Pazljivo oko ob tamkajšnji domačiji ujame gibkega belega konja, ki v lahnem diru sprošča svojo moč. Zada pa se razteza podolgovati razbrazdani hrbet Grmade. Njeno razjedeno skalnato pogorje se loči od drugih, lepo zaobljenih gričkov, tako da ni čudno, da je ljudska domišljija tam našla domovanje čarovnic.

Nenadoma zmoti mir močan, enakomerno brneč zvok z neba. Pogled na belo sled, ki reže jasnino, spozna letalo. Čarovnice, tabor – nadzvočno letalo, siva preteklost – lebdeča sedanjost – kaj pa prihodnost?

•••

Babna Gora nasproti Dvora je visoka gora. Na vrhu ene svojih skal, ki se tako dviga, da se zdi nemogoče priti nanjo, nosi star, razdejan tabor. Bila je velika zgradba, v kateri so našli 14 sob. (Janez Vajkard Valvasor, Slava vojvodine Kranjske, MK 1994.) ○

Prodajna razstava

V knjigarni Konzorcij bo od 23. do 28. marca 2004 prodajna razstava knjig Založbe Zaklad o lepotah Slovenije. Otvoritev razstave bo v torek, 23. marca 2004, ob 18. uri, s projekcijo diapozitivov Bogdana Kladnika Neznana Slovenija. V četrtek, 25. marca 2004 bo ob 18. uri projekcija diapozitivov Explore Slovenija - gore, vode, jame, avtorja Bogdana Kladnika.

Veličastna Planjava

Skozi Repov kot gor in čez Kamniško sedlo dol

✍ Matej Bulc

Peti september. Načrt moram uresničiti. Že nekaj časa me vznemirja misel na Planjavo. Zbudim se v jasno jutro. Ura je šest in že se peljem v svoj drugi, oprostite, prvi dom - naravo. V Kamniku si med vožnjo še zadnjič ogledam svoj mamljivi cilj. Še nekaj minut in avto pustim na izhodišču, Jermanci, 1000 m. Opazim, da nisem sam. Ponavadi hodim v gore sam, a beseda da besedo in skupaj z zakonskim parom ugotovimo sorodnost duš in isti cilj, Planjava čez Repov kot. Naslednjih nekaj ur si delimo lepote narave.

Jermanco kmalu pustimo za seboj in sledimo zložni markirani poti proti Kamniškemu sedlu. V nekaj minutah pridemo do kraja, kjer nas

markacije usmerijo na levo navzgor. Kraju se reče V Klinu. Po približno desetih minutah hoje zavijemo na desno proti Repovemu kotu. Markacije nadomestijo redke oznake, možici in naša iznajdljivost. Malo me grabi strah pred neznanim, a želja je močnejša. Po približno dveh urah hoje po gozdu, mimo čudovitih velikanških bukev in zlato rumenih macesnov ter mimo lepih tolmunov turkizno zelene barve se pot zravna. Pridemo do gozdne meje in pred nami se prikažejo Zeleniške špice. Kamniškega Dedca smo že zdavnaj pustili za sabo. Zmotijo nas izpostavljeni mesta; na njih smo kar se da previdni. Pot se počasi zožuje v Repov kot. Pridemo do kraja, kjer se pot konča. Ugibamo, kje nadaljevati. V izvidnico gre Marjan, močnejša polovica moje popotne družbe. Preplezati mora nekaj metrov stene po precej strmem žlebu. Že sedi nad koncem žleba, ki se nadaljuje v greben. Sporoči dobro novico, da vidi možica; to pomeni, da smo na pravi poti. Pridruživa se mu in skupaj preplezamo še kratek grebenček, ki vodi do Srebrnega sedla. Tam si privoščimo zaslužen počitek. Čas mi tukaj ni več pomemben. Zazremo se v veličastno Planjavo in njeno sosedo, krasotico Ojstrico. Tik pod vrhom nas čaka prijetno presenečenje, na gorskem travniku se sončijo kozorogi. Po prstih se jim približam in jih fotografiram, zavidam jim svobodo. Na vrhu nas pričaka prava gorska pravljica. Kristalno čist zrak, modro nebo in rajska tišina. Kamnitim orjakom namenim dolg pogled, za nekaj časa se poslovimo od našega raja in se napotimo proti Kamniškemu sedlu. Tam nazdravimo podvigu in uživamo ob še vedno enkratnem razgledu.

Po urici počivalskih užitkov izlet končamo tako, kot smo ga začeli, torej razburljivo. Po melišču kot za šalo nižamo višinsko razliko, medtem nas s Kamniškega sedla pozdravi meket ovac. Mimo Pastircev se vrnemo na začetek zastavljene poti, vendar moje misli niso več pri stvari, v mislih imam že nov pohod. ○

Pristovski Storžič

*Naložili
so se skladi
drug nad drugim.*

*Sredi bujnih
smrek, macesnov
sivi stolp.*

*Čudna sreča
me objame,
ko uzrem
vrhove gole.*

*Prikovani k tlom
– sloki, vitki –
pognali so se kvišku,
da poljubijo nebo.*

Slavica Štirn

Na vihnem Grintovcu

Zimska nočna reševalna akcija

✍ Rado Nadvešnik

21. december 2003 je deževna nedelja. Doma poležavam ob toplem kaminu, gledam risanke z otroki, praznim hladilnik in omaro s slaščicami ter težko čakam na kosilo. Len nedeljski večer zmoti melodija iz mobitela. Kliče načelnik naše GRS postaje. Ura je 18.45.

» Kje si?«

»Doma!«

»Na Grintovcu imamo dva.« Tišina.

»Ja, kako, saj pada dež in zgoraj sneg?«

»A prideš na postajo? Koga naj še pokličem?«

Saj ne morem verjeti! Tako vreme in ljudje tiščijo v hribe! Saj niso pri sebi, le kateri vrag jih žene v hribe. Pristavim vodo za čaj, prosim ženo, da mi ga skuha do konca in nalije v termovko. Spakiram nahrbtnik in že se peljem v Kamnik na bencinski servis, kjer kupim rezervne baterije za svetilko in GPS napravo. Nato naprej na GRS postajo Kamnik. V skladišču naberem grelne vrečke, baterije, vrvi in ostalo opremo. Ker dva kolega še pričakujemo, pohitim še enkrat domov, da dopolnim opremo. V nahrbtnik gredo še dežni plašč, baterija 'maglight', termovka, spalna in bivač vreča, lopata, sonda, plazovna žolna in kar naenkrat je nahrbtnik premajhen. Zamenjam ga z večjim. Komaj sem gotov, že pripelje Nissan Terano II. S terencem se peljemo do kamor je mogoče. Ob 21. uri začnemo hoditi s spodnje postaje žičnice na Kokrsko sedlo.

Ob spremljavi plazov na vrh

»Gorski tekači imajo od tu do sedla le pol ure!« No, mi pa težak nahrbtnik, težke, trde čevlje, na čelu svetilko, pod nogami pa 'čof, čof' ... Dež lije kot iz škafa. Po nekaj minutah že čutim odtekanje deževnice iz dežnega plašča po stegnih, kolenih in mečih. Zdrsne mi na mokri korenini, ulovim se na roke.

»Le kateri hudič me danes žene v ta breg!«

»Čof, čof ...«

Noč, dež, soj svetilk, ki iščejo pot po gozdu in 'čof, čof' pod nogami. Matej ima na sebi vrhunsko goretex jakno, vendar mu je kmalu jasno, da bo moker kot 'miš'. Zato vljudno vpraša:

»A lahko potegnem?«

»Le pojdi, v koči se dobimo,« je moj odgovor. Hodimo hitro, a ne norimo. Za mano Matjaž – policaj, pozna se že dve desetletji. Je reševalec letalec, vodnik lavinskega psa in član gorske policijske enote. Za njim je več kot sto reševanj. Za njim je Vlado, urednik Planinskega vestnika in naš novi član, ki je prestopil iz GRS postaja Ljubljana. Zanj je to prva akcija na naši postaji. On in Matej sta zadnja generacija, ki je opravila izpite za člane GRS, zato jih je potrebno vključiti v delo. In jaz? Poklicni gorski vodnik, inštruktor alpinizma in GRS inštruktor, vodja intervencije. Premišljuje, ali ne bi bilo bolje poklicati naše 'mejaše' iz Kranja in jim prepustiti akcijo na terenu, ki si ga delimo. Dobro, pa naj spijo, saj je deževna noč. Dež se počasi spremeni v sneg, gozda pa noče biti konec. Snega je že deset centimetrov, ko pridemo iz gozda. Saj toliko naj bi ga bilo zvečer na vrhu Grintovca. Preden pridemo na Kokrsko sedlo, zabobni v steni Brane. Bobnar se je oglasil. Zimska soba v Cojzovi koči je mrzla, vlažna in neprijetna, v njej je že Matej.

Slačimo mokre cunje, kombiniram kaj naj oblečemo, da bomo lahko hodili in da ne bo prevročje in ne premrzlo. Od nas se kadi kot od prepotenih konjev. »Sem že mislil, da se mi je nekaj vžgalo!«

Polnoč je, ko zapiramo zunanja vrata. Vklpim GPS napravo in čakam, da poišče satelite in izračuna svoj položaj. Potem nadaljujem. V desetih minutah so vlažna oblačila zmrznjena. Hodimo v megli in močnem vetru. Dogovorimo se, da bomo hodili skupaj v vidnem in slišnem polju. Pridemo mimo table odcepa Grintovec – Veliki podi. Zavijemo proti Grintovcu. Megla, noč, veter, sneg na obrazu, stena pred nosom.

»Kam? Levo, desno, gor, dol – ne vem.« GPS pride na pomoč. Gledam v malo napravo velikosti mobitela – vidim puščico na sredini in tanko črto levo.

»Previsoko smo!« Gremo navzdol. Opazim rob poti. Kmalu najdemo markacijo. Hvala ameriški vojski, da si je izmislila tako napravo, vsaj nekaj dobrega iz Amerike. In zopet nepoznan teren. GPS kaže, da smo pod potjo. Brez razmišljanja mu verjamemo in iščemo pot v smeri, ki jo kaže. Kmalu smo na poti.

»Pa kaj je res tako strmo?«

»Ne, to ne more biti prav, nekaj je narobe!« Hodimo, hodimo ... markacija!

»Ja, prav je.«

»Pa kaj nismo še v Jamah?«

Pot se vleče v nedogled. Nato se le pojavi smerokaz za Kočno. Zdaj moramo bolj gor.

»Tu nekje je prejšnjo zimo odnesel plaz Klemenca v Kokro.«

Že smo ob kloži napihanega snega. Vzpenjamo se po njeni levi strani do stene, začnem prečiti.

»Puff!«

In že se odpelje izpod mojih nog zavidljiva količina snega.

»Kaj se ne bi raje zavlekli v zavetrje in počakali na umik, ko bomo dovolj časa izpostavljeni viharju na gori!«

»Ne, nikakor, saj je še varno, le hoditi je treba po šolsko!«

Izbiram 'varen' teren pred plazovi.

»Ja, ja, to že, ampak tu je vidljivost le nekaj metrov!«

Hodimo, hodimo, nič ne govorimo. Na obrveh se nabira led. Ko posvetim Mateju v obraz, se kar prestrašim – 'ledeni mož'. Jasno mi je, da od tu ni umika. Če se umaknemo, nismo naredili nič. Smo pa tik pred ciljem. Vendar še ne vemo, za kakšno ceno. Izkušnje so slabe. Možgani nare-

kujejo previdnost in umik. A duh pračloveka lovca in bojavnika ne popusti, tišči v breg, v meglo, v noč, v vihar, na pomoč ljudem na vrhu gore.

»Če pridemo danes v dolino, se ga bomo pa zapili!«

»Puff!«

Že četrti plaz sem sprožil, pa sem še vedno na nogah. Preplezamo strme skale in že smo na rami Grintovca. Zdaj ni več daleč!

»Pa kako hudiča je dolga ta streha!«

Višinomer kaže že 2600 m, pa še nismo na vrhu! Tulimo v vihar. Premraženo grlo izdavi le slabotne glasove. Vendar odziv je! Ko posije še snop čelne svetilke, smo končno pri iskanih alpinistih! Ura je 4 zjutraj. Alpinista hodita sem in tja pod vrhom Grintovca. Eden se dere, drugi ima zamrznjena očala, oba pa zebe kot 'psa'. Zadovoljni smo. Po radijski postaji javim v dolino, da smo ju našli in da bomo začeli sestopati.

Če ne veš kam, pojdi naravnost naprej!

Sestop bo enostaven, le kdo bi verjel. Kdo bo hodil naprej?

»Najbolje, da ti!« je bil odgovor.

Hodimo, sledim stopinjam, dokler ne izginejo v zasneženo viharo noč. Konec sledi. Hoja po občutku. Mala četica mi sledi. Smo na vrhu sten. Teren je znan. Spuščamo se v meglo, v prepad.

»Stoj! Najbrž tu ni prav!«

Četica se ustavi v strmini, nekateri le na prednjih zobeh derez. Iz nahrbtnika vzamem 'maglight' svetilko. Svetim po stenah, vidim pa le sneženje in prepad. Izgubljeni smo! Bo treba nazaj? Končno uzrem majhno poličko, ki vodi v levo.

»Šlo bo, kar pridite!«

Kaj mi je tega treba! Ko pridem v dolino, bom napisal izstopno izjavo iz GRS Slovenije. To je le prehudo. Tega ne bom vzdržal. Vendar moram preživeti in tudi tisti, ki so za mano. Vem, da mi na polno zaupajo. Kaj je ta 'viharček' na Grintovcu?

Če sem prišel iz viharja na K2-ju ...

»Puff!«

Peti plaz. Vzame mi baterijsko svetilko iz rok, vendar še stojim! Matej mi pozneje pove, da sem se peljal vsaj osem metrov. Po plazu iščem baterijo, končno si nekako zamislim, kje

je in jo z oklom cepina potegnem iz snega. Zdaj je ne bom več ugašal, naj kar sveti iz plazu, če me še kdaj odnese.

»Pojdimo levo!« pravi četica.

»Ne, ne še!« pravim jaz in nadaljujem v isti smeri.

Vsi sledijo brez komentarja. Končno zavijem levo in že smo na Jamah. Kličem na center, da smo izven večjih nevarnosti in da bomo kmalu pri koči. Zakorakam v globok sneg in spet ne vem ali smo na pravi poti. Aparat govori drugače – smo pod potjo. Gazimo v strmino in se čudimo terenu na Jamah. Tu nekje bi morala biti pot! Hodimo, hodimo, končno markacija! Kloža, hoja po nevarnem terenu, varnostna razdalja in dvom ali smo na pravi poti. Moj mali pregovor – če ne veš kam, pojdi naravnost naprej! Kmalu spet najdem markacijo. Še vedno je noč in vihar. GPS govori, da bomo kmalu na odcepu za Velike pode. Ko smo končno pri tabli vem, da smo 'zmagali'. Tulim v vihar: »Zmagali bomo!«

Ob 7-ih smo pri koči. V zimski sobi damo izgubljenima alpinistoma čaj iz termovk in še malo pomečkane hrane. Nato nadaljujemo pot v dolino Kamniške Bistrice. Čez noč je padlo vsaj pol metra novega snega, ki je mehak in se predira do tal. Pot je zelo neprijetna in nam zvija gležnje, da je groza. Ob 9-ih smo pri avtomobilu, kjer smo začeli. Z rokavicami odstranjujemo sneg z vrat in vetrobranskega stekla. Ustavimo se v gostilni pri 'Planinskem orlu'. Za zajtrk nam dobro ležeta pečenica in pivo. Za intervju nas čaka novinar »Dela« in »Slovenskih novic« Mirko Kunšič. Brez odvečnega 'nakladanja', samo gola dejstva. Pot v Kamnik vodi mimo mojega doma. Tam izstopim. Matjaž me vpraša, če bom prišel razložiti opremo.

»Ja seveda.«

Moker nahrbtnik vržem v klet, pokličem ženo in že se opravičujem, da grem pospravljat opremo. Preden pridem na postajo, mislim, da tam ne bo nikogar več. Vendar se motim. Tam je še vsa ekipa. Teče pivo in analiza je dolga in izčrpna. Ko pridem domov, se zavlečem na kavč in že me ni. Okoli polnoči me prebudi lakota, zato si pogrejem kosilo, repo in pečenico. Že precej spočit težko zaspi. V glavi se motajo vprašanja, komu sem pomagal, zakaj sem po-

Na jugovzhodnem grebenu Grintovca
Vladimir Habjan

magal, koliko je vredno moje delo v tem kapitalističnem času. Ali smo reševalci norci, ki izpostavljamo sebe in svoje družine na rob obstoja, za nekoga, ki se poživiža na varnost?

Okoli božiča prebiram elektronsko pošto. Veliko jo je, a izstopa tista Zvonetova: »Imej moč, da boš kos svojim nalogam.« Poleg pa fotografija – vrhovi gora okovani v sneg – kar mi pomeni: To je vrh, to je špica, ne popustiti in naj ti Bog da moči, da bo res tako! ◉

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Na Veliko Cino

Po normalni poti na najvišjo od treh dolomitskih lepotic

✍ Milenko Arnejšek – Prle; 📷 Arhiv PV

Spisek vrhov, na katerih nisem bil, bo krajši. Grem v Dolomite na Tri Cine. Fotografije treh vrhov so zapeljive in mamljive. Seveda si bom izbral najvišji vrh, na katerega dostop naj ne bi bil pretežak. Ocena v vodničku Tineta Miheliča iz leta 1987 je II-III. Za samohodca ne pretežko. Edino, kar bi lahko bilo problem, so »dolomitske« ocene. Ocena III pomeni v Dolomitih mestoma navpično steno in vertikala je lahko hitro problem, če slučajno zablodim. Majhno duševno olajšanje pa naj bi bili bogata

razčlenjenost in množica oprimkov, ki jih v dolomitu ne manjka. Višina vrha je po starih podatkih 3003, danes pa velja 2999 metrov. Če začnem vzpon od kočice Auronzo (2320 m), je višinska razlika 700 metrov, za kar naj bi potreboval dve do tri ure gor in približno toliko dol. Vremenska napoved je »sereno e poco nuvoloso« (jasno in malo oblačno) za naslednja dva dneva, kar je v letošnjem poplavnem, neurnem in vremensko nestabilnem Ninovem letu prej izjema kot pravilo.

Noč pred vzponom

Do kočice Auronzo od jezera Misurina nad Cortino d' Ampezzo vodi odlična asfaltirana cesta, široka za dva manjša avtobusa, ki ima petnajst minut stran od Cin okoli tri tisoč parkirnih mest, ki so v glavni sezoni večinoma zasedena. Ker jo je treba plačati, je treba izbrati čas, ko na vstopnem mestu ni inkasantov. To je po dvajseti uri, za zanesljivost še malo kasneje. Cena je osemnajst evrov, tako da se plačilu cestnine kar splača izogniti. Prostorov za šotorjenje je dovolj, predvsem nižje od kočice, vendar se tam pasejo nasilne in požrešne krave in znani so primeri, ko so lastniki našli šotore in opremo napol prežvečene. Torej bo treba prespati višje, kjer ni krav. V bližini kočice sem našel raven prostor, ga očistil kamenja, razgrnil »armič«, zlezal v spalno in jo pokril s folijo proti rosi. Proti rosi folija res pomaga, ne pa proti kondenzu in zjutraj je bila spalna premočena. Čez noč je bil kar živahen promet in spanje je bilo na obroke. Proti jutru pa se je živahnost kar potrojila. Torej sem ob svitu hočeš nočeš vstal.

Prva oseba, ki sem jo zagledal, je bil neobrit možakar s kapo z nerazpoznavnim simbolom na njej in oblečen v svetlobo odbojni brezrokavnik. Hodil je od avta do avta, poskušal, ali so vrata zaklenjena, in si nekaj beležil v notes. Izza obzidja sem ga budno opazoval. Psihološka diagnoza: nepomemben uradnik, ki je v zavedanju svoje nepomembnosti lahko krepko zopr. Prle, izogni se mu in počakaj, da odide. Po pol ure kolovratenja se je le odpravil na nižje parkirišče. Sestopil sem do avta, vzel iz njega kuhalnik in hrano ter vstopil v kočico, ki je bila še zaklenjena, odklenjeni so bili le vhod in sanitarije. Odpre se okoli osme ure in njen glavni posel so turisti. Natočil sem si vodo kljub napisu Aqua non potabile (nepitna voda), jo nalil v lonec in si skuhal kavo z mlekom. Napis me sploh ni motil, saj je vedno več koč s takimi napisi. Pri nas je najbolj žgoč primer Koča v Krnici. Včasih so imeli še krasno korito, v katerega je tekla okusna voda, ki sem jo bil z veseljem jemal s sabo na južne martuljske ture, zdravstvenih posledic pa tudi ni bilo. Sedaj je voda nepitna, lahko pa kupiš slabo postano vodo iz plastenke.

Po zajtrku sem šel do avta in vzel plezalno kramo: devetmilimetrsko vrv dolžine petdeset metrov, plezalni pas, vponki z matico, »štihovko« (pripomoček za spuščanje po vrvi in varovanje), nekaj zatičev in klinov, plezalno kladivo, čelado ter udobne plezalnike.

Vzpon

Od kočice vodi proti vzhodu široka pot do kapelice (Croce degli Alpini in zraven je Monumento ai Caduti – križ alpincev in spomenik padlim), od tam pa shojena pot v grapo med Veliko in Malo Cino. Po travah sem bil hitro pri prvih skalah. Seveda sem v skladu s svojo alpinistično naravnostjo ubral premočrtno smer, vstopil v podnožje Piramide in preklinjal naložene police ter navpična mesta. Še bolj me je motila nedotaknjenost. Ni bilo sledov gume ne shojenih polic ne drugih sledov ljudi. Potem sem uvidel, da bo težko, in sem se vrnil nazaj v grapo. Premočrtna smer ni najbolj priporočljiva, še manj iskanje novega. Prav(iln)a se začne visoko v grapi, kjer vodi gredina levo do škrbine. Na vstopu v gredino sem se preobul v plezalnike in se pogovoril z italijansko navezo. Ko so zvedeli, da sem sam, so me povabili zraven in sprejel sem. V navezi je lepše, pa še časa sem imel dosti. Če bi pa šlo kaj narobe ali prepočasi, bi se ločili.

Do škrbine so trije, raje štirje raztežaji lahkotnega gredinskega plezanja (I), ki raztežaj pred škrbino naredi ovinek v levo steno (II) in po polici do škrbine. Od škrbine naprej vstopiš v južno steno Velike Cine. Najprej levo po polici, čez strmo, dobro razčlenjeno steno (III-) gor in v drugo škrbino ter v kotel do konca. Desno čez strmo stopnjo (II) in po razbitem svetu proti levi na ploščad (Rama), nad katero se vidi kamin. Do njegovega vznožja (II) in desno v ozek, masten in vlažen kamin (III) do škrbinice. Po polici levo in v naslednji ozek kamin (III-) ter naravnost gor, levo od grebena do police, po kateri se že hodi. Po njej raztežaj in pol vodoravno levo po prijaznejšem svetu, ki te vodi sam, na vrh (I do II+). Na vrhu je neugleden križ, izdelan od let in vremena, udobnih prostorov je malo, pa še razgled je tako tako in na njem ni občutka, da si na veljavni gori, ki ima prepadne in navpične stene, temveč na kakšnem martulj-

škem vrhu. Podobna razbita, naložena skala, malo ravnih polic in stiska s prostorom.

Sestop

Po obveznem stisku rok, poljubčku soplezalci, cigareti, požirku iz čutare in tablici čokolade ter fotografiranju se odpravimo dol. Do krožne police, po njej in do spustov. Vse je teklo lepo, saj so klini dvanajstmilimetrski svetrovci z velikimi ušesi, malo je bilo treba paziti le na veliko izpostavljenost. Pri vznožnem kaminu je poseben spust. Če so prej svetrovci, je tu navpično zabiti smrekov kol, zagozden v skalno špranjo v obliki ušesa, na katerega je nataknjena vrvna zanka. Kol se je pri obremenitvi upogibal, in ko smo se vzpenjali, je neka naveza povezala vrvno zanko z najlonskim trakom skozi uho. Vsaj sto-, če ne tritostotna zanesljivost. Pred nami je sestopala naveza z gorskim vodnikom in je pobrala najlonski trak. Kaj sta imela od tega, vesta le onadva sama, saj je bil trak uporaben le za tam. Verjetno pa je šlo za nevoščljivost in nagajanje. Če bi ga videl, bi »ponesreči« sprožil kakšen sasso (kamenček). Ker smo imeli s sabo pomožno vrvico, sem ponovno izdelal zanesljiv spust. Po tem je nastopila rahla težava z orientacijo, vendar smo jo hitro rešili in sestopili po strmih, gruščnatih policah do naslednjih spustov, kjer sem se že ločil od svojih soplezalcev ter sestopal sam. Na enem mestu sem še pustil svojo vrv, kjer sta se nam pridružila še fant in dekle, tako da smo se v družbi spustili še zadnje bolj strme metre do škrbine na koncu gredine in opravili še en spust. Tam sem se dokončno ločil od njih ter oddrvel do vstopa v smer, kjer sem se usedel, si prižgal smotko in pasel oči po Rumenem razu Male Cine. Želja prihodnjega leta. Soplezalci so prišli, podali smo si roke in se zahvalili za lep dan in družbo.

Primerjava z drugimi

Velika Cina je vsekakor vrh, na katerega se spleča povzpeli. Je privlačen, tudi najvišji v skupini, od spodaj je videti kar nedostopen in nudi srednje težavno plezanje, ki je mestoma zaradi precejšnje izpostavljenosti kar napeto. Najtežje mesto je masten kamin, pa tudi orientacija je lahko pri sestopu z Rame kar »zaguljena«. Če so

drugje možici, jih ravno na najvažnejšem mestu ni in pri dostopu na Ramo si moraš dobro zapomniti, po kateri polici si se vzpenjal. Ker pa je tam več polic, to ni ravno najlažja naloga. Sestop z vrha olajšujejo solidni klini, ki so povsod, kjer so potrebni, na policah je naloženo kamenje, ki jih lahko naveze nad tabo prožijo, le bolj izpostavljeni polici, prva po prvi škrbini in druga nad kaminom, sta očiščeni.

Če primerjam vzpon na vrh Velike Cine z ostalimi, ki so brez zavarovanih poti, bi rekel, da je zame vzpon na Matterhorn lažji, kar se tiče tehničnih težav, ne pa po dolžini, saj je do vrha Velike Cine treba premagati 500 višinskih metrov, za Matterhorn pa 1200. Na Veliko Cino se lahko povzpneš v lahki poletni obleki, če si zelo v formi in poznaš smer, tudi brez plezalne krame, medtem ko potrebuješ za Matterhorn visokogorsko opremo, pa še dereze in cepin, ker sta na vrhu vedno sneg in led. Razlika je tudi v naklonini stene. Matterhorn ima eno samo tri do štiri metre visoko navpično mesto, naklonina je večinoma petdeset stopinj razen pri vstopu, kaminu, nad bivakom Solvay in na grebenu, Velika Cina pa navpičnega mesta sicer nima, ima pa več zelo strmih. Skala in oprimki pa so zelo solidni v obeh. Najbližji po težavnosti pri nas bi lahko bil vzpon na Visoki Rokav, saj so težave podobne, le da je Visoki Rokav precej krušljivejši in ima ravno tako masten kamin, ki je rahlo težji zaradi slabše razčlenjenosti.

Če povzamem, Velika Cina je cilj, ki se ga spleča dodati k spisku vrhov. Nanj se lahko povzpne tudi običajen planinec s spremljevalcem, ki ga varuje čez prvo stopnjo pred škrbino, naslednji dve pod Ramo ter seveda kamin. Vse ostalo ni težavno. Žal je meni nudil le srednje zadovoljstvo; največje zaradi opravljenega vzpona in spusta, srednje glede razgledov in še nekoliko manjše po notranji izpolnitvi pričakovanj. V bistvu lahko (zase) rečem: »Bil sem na vrhu in težko, da bom to turo še ponovil!«

P. S. Zatičev, klinov in plezalnega kladiva se tudi dotaknil nisem. Med vzponom na Veliko Cino ne potrebuješ s sabo nobene dodatne plezalne opreme. Zadoščajo vrv, dva do trije sistemi, pripomoček za spuščanje, dve vponki z matico ter za vsak primer nekaj najlonskih in pomožnih vrvic. ◦

Tri Cine

Mit in legenda

✍ Andrej Mašera

Nešteto vznesenih besed, visoko navdihnjenih izrazov, plamenečih izlivov občudovanja in brezmejnega, prav strastnega oboževanja je bila deležna ta čarobna gorska skupina v Dolomitih. »Skale iz sanj«, »čarobni skalnati obeliski«, »čudo iz skal«, »ikone Dolomitov«, »fantastična Trojica«, »magična lepota«, in še in še ... Alpinisti vseh generacij so se v zadnjih 135 letih, kar jih je preteklo od prvega vzpona na Veliko Cino, vedno znova podajali v navpične in previsne stene Treh Cin in ustvarjali zgodovino svetovnega alpinizma. In res – od kod ta spoštljivi občutek do zgodovinske veličine, ki mora navdati vsakega, ki se odpravi v njihove skale ali pa jih samo skromno opazuje od vznožja. Zakaj tako? Zakaj so vzhodno od Matterhorna Tri Cine najznamenitejši vrhovi v Alpah? Tine Mihelič, alpinistični romantik par excellence, je v svojem plezalskem vodniku o Treh Cinah to obrazložil takole: »Arhitektonska enotnost, izjemna izklesanost ostenij, njihova višina, neprekinjena vertikala in monolitnost, vse to daje Cinam resnično fantastično podobo, ki presune vsakega obiskovalca. Nedvomno sodijo Cine med najbolj znane, gledane in fotografirane (pa tudi fotogenične) gore na Zemlji.« Težko bi dodali še kaj.

Vrhovi in stene

Tri Cine (Tre Cime di Lavaredo, Drei Zinnen) so pravzaprav zelo majhna gorska skupina v Sekstenskih Dolomitih, ki stoji osamljena na izrazitem skalnatem podstavku. Čeprav dominirajo trije glavni vrhovi, gre za nekaj več vrhov, ki se nizajo v smeri od zahoda proti vzhodu, od sedla Forcella Col di Mezzo, 2315 m, do sedla Forcella Lavaredo, 2454 m. V skrajnem zahodnem delu je nekaj nižjih, alpinistično manj pomembnih vrhov v grebenu z imenom Croda del Rifugio. Jugozahodno in južno od Zahodne Cine se stiska k njej ne-

kaj stranskih, ošiljenih stolpov, od katerih je najvišji Croda degli Alpini, 2885 m. Nato sledi ogromna skalnata gmota Zahodne Cine (Cima Ovest), 2973 m. Njena navpična severna stena je v spodnjem delu kot spodjedena, tako da oblikuje veliksanske rumene strehe, ki se sklanjajo daleč nad vznožna melišča. Na južno stran so pobočja Zahodne Cine razbrazdana, razbita, delno zagruščena, predvsem pa občutno manj strma. Ozka škrbina Forcella Grande loči Zahodno od Velike Cine (Cima Grande), 2999 m, ki ima videz ošiljene piramide, pravilnih oblik. Njena severna stena, neizprosno navpična in previsna, stoji kot skalnat monolit nad širnimi melišči. Z vrha se proti vzhodu in zahodu spuščata naostrena raza, južna stran gore pa je dosti manj strma; steno vodoravno prežeta izraziti zagruščeni polici. Dalje proti vzhodu se dviga vitki stolp Male Cine (Cima Piccola), 2857 m, ki jo od Velike loči Forcella Piccola. Mala Cina na vse strani prepada z navpičnimi stenami in razi, tako da nima šibke točke, po kateri bi lahko splezali nanjo brez večjih težav. V njenem masivu sta vzhodno še dva vrhova: bolj čokata Punta di Frida, 2792 m, in popolnoma navpična Cima Piccolissima, 2700 m. Pri tej se v novejšem času upravičeno vse bolj uveljavlja naziv Torre Preuß, po znamenitem alpinistu, ki je prvi splezal na nje-
no teme.

Zgodnji mejniki

Predstaviti kratek oris alpinistične zgodovine Treh Cin je strašansko težka naloga; za to je treba napisati knjigo. Predvsem je treba poudariti, da so se plezalski dosežki v Cinah vedno znova uvrščali v sam vrh svetovnih alpinističnih dosežkov. V njihovih navpičnih stenah in previsih so se preskusili skoraj vsi plezalci, ki v alpinistični zgodovini nekaj pomenijo.

Leto 1869. Ni naključno, da je Dunajčan Paul Grohmann, slavni »osvajalec« številnih vrhov v Dolomitih, vzel na muho tudi Veliko Cino. To leto je bilo res enkratno v njegovi gorniški karieri: splezal je na Punto dei Tre Scarperi (Dreischusterspitze), 3152 m, in Sassolungo (Langkofel), 3181 m. V družbi z vodnikoma Franzom Innerkoflerjem in Petrom Salcherjem se je 21. avgusta povzpел še na Veliko Cino, tako rekoč na horuk. Od vstopa v steno do vrha so po-

trebovali 2 uri in 25 minut, to je osupljivo hitro, posebno še, če upoštevamo iskanje smeri in preprosto opremo, s katero so razpolagali. Po isti smeri gre danes običajni pristop na Veliko Cino (opisan v predhodnem članku). Gre za lepo, razgibano smer zmerne težavnosti (III/II), ki je zelo obiskana. Z dobrim gorskim vodnikom, ki ob potrebi tudi malo potegne z vrvjo, se vzpona lahko lotijo tudi izurjeni gorniki neplezalci.

Deset let kasneje, na isti dan, sta M. Innerkofler in G. Ploner splezala na Zahodno Cino. Smer, ki je tudi danes običajni pristop, ni posebno privlačna in rabi večinoma le za sestop. Leta 1881 sta S. Siorpaes in L. Grünwald zlezla na Punta di Frido (III/II), nekaj dni kasneje pa je zgodovina zapisala izjemen dogodek: M. in H. Innerkofler sta splezala na Malo Cino po zanimivi smeri v navpični steni (IV/III), ki je nedvomno najzahtevnejši običajni pristop v Cinah. Še do danes se je ohranila velika priljubljenost te smeri med plezalci.

Leta 1890 so H. Helversen, S. in V. Innerkofler potegnili odlično smer s čvrsto skalo, po kaminih v severni steni Male Cine (IV+/III). Kakšni mojstri so bili, dokazuje to, da so plezali v okovankah in seveda brez klinov.

In sedaj prvi paradoks, ki jih je bilo v Cinah sicer kar nekaj. Leta 1908 je R. Eller v solo vzponu preplezal severovzhodni raz Velike Cine (IV+/III+, III). Smer sta leto kasneje ponovila slavni A. Dibona in E. Stübler in je splošno znana le pod imenom Dibonov raz. Zelo obiskana smer, mnogi z njo začnejo svoje znanstvo s Cinami. Skoraj hkrati je R. Fehrmann z O. Perry-Smithom izpeljal drzno, izpostavljeno smer v severni steni Male Cine in s tem pomaknil stopnjo težavnosti še malo više (V+/V, IV).

Leta 1911 je znameniti P. Preuß s P. Relyjem splezal na Piccolissimo Cino, po izraziti počikaminu v severovzhodni steni. V skladu s Preußovimi načeli sta plezala brez vsakega varovanja, tudi sestop, ki gre dandanašnji vseskoj po zraku, sta opravila v prostem plezanju!

Pred prvo svetovno vojno je pomembneje posegel v ostenja Cin še slavni H. Dülfer. Leta 1912 v zahodno steno Zahodne Cine (IV+/IV), leto kasneje pa še v zahodno steno Velike Cine, kjer je preplezal čudovito zajedo (V+/V), ki še danes vzbuja splošno občudovanje.

Kraljestvo šeste stopnje

Nato sta pretekli desetletji, ko se v Cinah ni zgodilo nič pomembnejšega. Šele leta 1933 se je zgodovinski tok dogodkov znova zganil. Najprej so F. Demuth, F. Peringer in S. Lichtenegger preplezali severovzhodni raz Zahodne Cine (V/A0, prosto VII), nato pa je padel tabu navpične severne stene Velike Cine. 13.-14. 8. so E. Comici, veliki tržaški plezalec, ter brata G. in A. Dimai v desnem delu stene s tehničnim plezanjem tistega časa speljali smer, ki je kmalu dobila mitske razsežnosti in jih ima še danes (VI/A0, prosto VII). Čeprav sta se v vodstvu naveze izmenjavala večinoma brata Dimai, plezalci ne rečejo drugače, kot da gredo plezat Comicija. Nov paradoks Cin? Comici je to začutil, zato je dve leti kasneje, v manj kot štirih urah, zdrvel čez smer v solo vzponu. Smer je takoj postala neubranljiv magnet za najboljše alpiniste; prvo ponovitev sta še isto leto opravila brata Peter in Paul Aschenbrenner (ta je leta 1934 splezal znano smer v našem Travniku). Leto '33 beleži še eno mojstrovino E. Comicija: Rumeni raz (Spigolo Giallo) v Mali Cini z M. Varale in R. Zannutijem (V+/A0, prosto VI). Vrtoglavo izpostavljeni raz se pne docela navpično in pomeni enega najbolj paradnih prizorov v Dolomitih.

1935. Začne se borba za severno steno Zahodne Cine. Po številnih poskusih (med njimi tudi Comicijevem) sta H. Hintermeier in S. Meindl razrešila uganko velike prečnice, ki v skrajni izpostavljenosti, nad velikimi strehami, pripelje v sredo stene. Zaradi dežja sta sestopila in prenočila v šotoru, z lepim namenom, da naslednji dan dokončata smer. Vendar je usoda hotela drugače! V varstvu noči se je Riccardo Cassin, izredni plezalec iz Lecca, s soplezalcem V.

Cassinova prečnica v Zahodni Cini 🧗 Janez Skok

Rattijem skrivoma in potihoma splazil do vstopa v smer in začel veliko epopejo. Zjutraj sta Nemca z dolgima nosovoma lahko ugotovila, da je Cassin že visoko in da sta prvenstvo bržkone izgubila. Tri dni sta se Cassin in Ratti borila z izjemnimi težavami in slabim vremenom. Ko sta prišla na vrh, sta ju Hintermeier in Meindl prijateljsko pričakala in pogostila: lepa poteza, kljub ne ravno »fair« ravnanju pretkanega Cassina. Nemca sta si razočaranje potešila s prvo ponovitvijo smeri, takoj naslednji dan. Smer je še danes ikona Zahodne Cine, je za stopnjo težja od Comicijeve v Veliki Cini, s prosto oceno VIII.

Do začetka druge svetovne vojne je bilo še nekaj zelo pomembnih vzponov, na primer severozahodni raz Male Cine (Comici - Mazzorana, VI/A2) in jugozahodni raz Velike Cine (Mazzorana - Milani, V+/A0, prosto VI+), zgodovinski razvoj v Cinah pa se je ponovno zavrtil šele leta 1958.

»Diretisime«

Pisalo se je leto 1958. Tehnično plezanje je bilo na vrhuncu, tudi z uporabo svedrovcev.

Osrednji del severne stene Velike Cine je bil še nedotaknjen. Štirje Nemci D. Hasse, L. Brandler, J. Lehne in S. Löw so v štirih dneh, ob pomoči 180 klinov in 15 svedrovcev, toda tudi z izredno težkim prostim plezanjem, odprli novo smer (VI-/A2), ki je vse do danes, ko so jo preplezali tudi prosto (VIII+), ohranila sloves in priljubljenost. Zato je tudi dobila častljivo ime »Stara direktisima«.

Naslednje leto je prišla na vrsto severna stena Zahodne Cine, ki je v spodnjem delu popolnoma previsna. Smeri so plezali dneve in dneve, sveder je veselo pel, plezalci so ure in ure viseli v lestvicah. Kdor se vsaj malo zanima za alpinizem, ve za smeri, kot so: Spominska smer Jeana Couzyja - Francoska smer (R. Desmason, P. Mazeaud), Švicarska smer (A. Schelbert, H. Weber), Italijanska smer (C. Bellodis, B. Franceschi), Raz vereric (A. Michielli, L. Lorenzi, G. Ghedina, L. Lacedelli), katerim se je leta 1968 pridružila še smer čez Veliko streho (G. Baur, W. in R. Rudolph).

Tudi v Veliki Cini sta bili v letih 1967 in '77 splezani dve novi direktisimi: Spominska smer Camillotto Pellessier (E. Mauro, M. Minuzzo) v

levem delu stene ter malo desno od nje Španska smer (A. Gallego s tremi soplezalci).

Vse to so skrajno težavne smeri, ki so v tehničnem plezanju segale od A2 do A4, kasneje, posebno v novejšem času, pa so bile tudi prosto ponovljene in dosegale stopnjo težavnosti od VIII+ do X. Vsak prost vzpon po direktivah v Cinah je izredno dejanje, ki ga zmorejo le posamezni izbranci.

Franček Knez in Tri Cine

Franček Knez, neprekosljiv fenomen slovenskega alpinizma, je tudi v Cinah pustil večno sled, ki je cenjena in upoštevana v mednarodni plezalski srenji. Leta 1990 je izmenično soplezalci A. Knez, M. Hrastnikom in D. Tičem prvenstveno splezal smer Killer (VIII+/VII+, VI+) in smer Vrata modrosti (VII+) v Piccolissimi, poleg tega pa še smer Zlata zajeda v Mali Cini (VII+). Za krono je dodal še skrajno težavno smer v severni steni Velike Cine Moč duha (IX). V tistem času je bila to verjetno najtežja prosto preplezana smer v Cinah. Slovenski alpi-

nisti, ki so veliko plezali v stenah Treh Cin, so na ta dejanja lahko upravičeno ponosni.

Igra se nadaljuje ...

V najnovejšem času je nekaj plezalcev, ki sodijo v sam svetovni vrh, prosto ponovilo in na novo splezalo nekaj ekstremno težavnih smeri v severnih stenah Velike in Zahodne Cine. Tako sta leta 1995 C. Hainz in K. Astner splezala smer Das Phantom der Zinne (IX+) v Veliki Cini, leta 1998 pa smer Alpenliebe v Zahodni Cini. Astner je s T. Urbanom leta 2000 potegnil smer Akut (XI-/IX, VIII) v Zahodni Cini, fenomenalni A. Huber pa leta 2000 pozimi v solo vzponu smer Bellavista (VIII+/A4) v levem delu velikih streh v Zahodni Cini. Poleti 2001 je opravil še prvo prosto ponovitev z rdečo piko in smer ocenil z XI-!

Alexander Huber je poleti 2002 opravil alpinistično dejanje non plus ultra: »free solo« je v dobrih štirih urah preplezal Staro direktivno (VIII+) v Veliki Cini. Ob tem nas poleg brezmejnega občudovanja prežema prav srhljivo spoznanje, da so se meje človeškega dejanja in nihanja pomaknile nekam nedoumljivo daleč.

Kje so meje? Ne, meja ni ...

Mi, običajni smrtniki, pa se raje napotimo na čudovit sprehod okoli Treh Cin. Od Koče Auronzo po promenadi do sedla Lavaredo, naprej do kočice Locatelli in nazaj čez Col di Mezzo do izhodišča. Za to pot bomo rabili 3 do 3 ure in pol, verjetneje pa ves dan. Potihoma bomo hodili in šepetali med seboj, kot v svetišču. Pogled bomo venomer obračali proti navpičnim stenam, razom in previsom Treh Cin, z nepremagljivim občutkom, da gledamo nekaj nedoumljivo lepega in magično privlačnega. Tri Cine pa se bodo kot egiptovske piramide veličastno dvigale proti modrini neba in tiho zrle v večnost.

Literatura:

Tine Mihelič: Tri Cine. AR, Ljubljana 1987/1

Richard Goedeke: Sextener Dolomiten AVF. Bergverlag Rother, München 2003

Luca Visentini: Dolomiti di Sesto. Athesia, Bolzano 1983

Alexander Huber, Willi Schwenkmeier: Drei Zinnen. Bergverlag Rother, München 2004

Zemljevid:

Dolomiti di Sesto - Sextener Dolomiten. Tabacco 010, 1 : 25.000

zvest goram ...

www.vrh-sp.si

OBLAČILA ZA V GORE

TEL.: 04 57 42 777

Alpski svizec (lat. *Marmota marmota*)

Kaj počno svizci pozimi

✍ Marjeta Keršič – Svetel 📷 Milan Vogrin

Poleti jih srečujemo na gorskih tratih, ko hitijo hrustat sočno travo in poganjke. Njihovi opozorilni žvižgi odmevajo od skalovja, kadar jih presenetimo, potem pa se bliskovito poženejo v zavetje svojih rogov, ki so navadno skopana v južna in vzhodna pobočja. Svizci – z zaobljenimi telesci, rjavim kožuščkom in igrivimi črnimi očki. Kaj pa pozimi? Ko so naše gore pokrite s snežno odejo, ko čez grebene divjajo viharji in se temperatura tam, kjer so svizci doma, malokrat spusti krepko pod -20 stopinj Celzija? Ko odsmučamo po zasneženih pobočjih, kjer smo poleti lahko srečevali simpatične gorske glodalce, le malokrat pomislimo na to, da v svojih podzemskih kamricah svizci preživljajo obdobje, ko mesece dolgo ni hrane, na izjemno zanimiv način.

Zimsko spanje svizcev je že od davnine vzbujalo zanimanje – tudi njihova nenavadna sposobnost, da preživijo večino leta v podzemskih rovih v stanju, na prvi pogled podobnem navidezni smrti, je bila vzrok, da so imeli svizčevo mast za čarobno zdravilo. Prvi znanstve-

nik, ki se je lotil resnega raziskovanja zimskega spanja svizcev je bil francoski fiziolog Raphael Dubois, ki je svojo študijo o svizcih objavil leta 1896. (Mož je med drugim razvozljal tudi uganke bioluminiscence – svetlikanja nekaterih živih bitij, na primer kresnic.) Bil je prvi, ki je odkril izredno zanimivo posebnost svizcev: med zimskim spanjem se prebujajo in to ne posamično, ampak cela družina hkrati. Vsi razlogi za prebujanje zimskih zaspancev iz globokega spanja še do danes niso povsem pojasnjeni, najbolj očitna razlaga pa je, da se na ta način ogrevajo. Svizec se začne iz globokega spanja prebujati, kadar njegova telesna temperatura pade pod pet stopinj Celzija.

Svizci seveda niso edini sesalci, ki z zimskim spanjem rešujejo problem večmesečnega pomanjkanja hrane. Je pa njihov sistem zimskega spanja zelo zapleten in izpopolnjen; prav zato se s proučevanjem svizcev ukvarjajo mnogi raziskovalci. Nekatere družine svizcev v stanju zimske letargije preživijo kar osem mesecev na leto – prav presenetljiva sposobnost!

Poleti, ko je hrane na gorskih travnikih dovolj, svizci cele dneve jedo, kolikor morejo in si nabirajo zalogo toľšče za dolge zimske mesece. Plast maščobe pod njihovim kožuščkom je edini vir energije med zimskim spanjem in še prve dni pomladi, ko iz podzemskih rogov pridejo na plano, ko so gorski travniki še pokriti s snegom. Svizci zelo slabo prenašajo poletno vročino – kadar je zelo toplo, se umaknejo pod zemljo. Takrat ne morejo nabirati hrane in dolga vroča poletja so lahko zanje usodna: premalo se zredijo in pozimi zaradi pomanjkanja energije zmrznejo.

Svizci na skupnem ležišču v zimski sobi

Ko pridejo prvi jesenski mrzli dnevi (navadno v začetku oktobra) si cela družina svizcev poišče pod zemljo skupno spalnico. Taka svizčja družina lahko šteje tudi več kot 20 živali – vodilnega samca in samico in njune potomce, ki družine navadno ne zapustijo, preden niso stari tri ali štiri leta, pa celo kasneje ne odidejo vsi, družini pa se lahko pridruŕijo tudi odrasli posamezniki od drugod. Vhod skrbno zadelajo s suho travo, zemljo in iztrebki. Svizci se pozimi tesno priŕemajo drug k drugemu in to tako, da so manjši in šibki svizci na sredini klobčiča, močnejše živali pa na zunanju strani. V zimsko spanje se pogrezne cela družina hkrati – in hkrati se tudi za krajša obdobja prebujajo. Med globokim zimskim spanjem se telesna temperatura živali spusti do pet stopinj Celzija, telesna presnova se zmanjša (porabijo le še okrog 2 % kisika, ki ga po-

rabijo v budnem stanju) in število srčnih utripov se zmanjša na komaj 2-3 na minuto.

V laboratorijih so znanstveniki dolgo proučevali posamezne speče svizce in zato so spregledali zelo pomembno vlogo socialne termoregulacije pri svizcih, ki postaja znana šele v zadnjem času: posamezna speča žival ima mnogo manjše možnosti, da preŕivi zimo, kot živali, ki spijo v družini. Svizci se vsakih nekaj dni zbudijo iz globokega spanja, se gibljejo, čohajo drug drugega po kožuščku, se premestijo tako, da močnejši ogrevajo šibkejše, grizljajo suho travo in »dremuckajo«, potem pa se spet pogreznejo v globoko zimsko spanje. Kakšen je mehanizem, ki družini omogoča, da se usklajeno prebujajo in zaspijo vsi njeni člani, še ni povsem pojasnjeno. Vsekakor pa je to za svizce ŕivljenjskega pomena. Najbolj tvegano je, če zimo preŕivlja en sam odrasel par z mladički od prejšnje pomladi: samo dva odrasla svizca ne moreta greti vseh mladičkov in zelo verjetno je, da taka družina pozimi zmrzne. Posamezen svizec, ki spi sam, ima malo boljše možnosti preŕivetja – ni mu treba greti drugih. Na varnem so pozimi le velike družine, največja težava pa jih čaka spomladi, če pozno zapade veliko snega ali če plazovi zasujejo vhode v njihova zimska skupna ležišča.

Biokemični mehanizmi zimskega spanja zelo zanimajo znanstvenike. Spoznanja o telesni presnovi svizcev med globokim zimskim spanjem lahko pomembno pomagajo pri razvijanju varnejših operacijskih tehnik pri operacijah na odprtem srcu in pri transplantacijah organov, pa tudi pri zdravljenju nekaterih bolezní, celo raka. ◦

TEHNOOPTIKA
SMOLNIKAR d.o.o.

Novi trg 2, 1000 Ljubljana
tel./ fax.: 01 426 32 72

e-mail: tehnooptika@siol.net
www.tehnooptika-smolnikar.si

Delovni čas: sreda in petek od 8-14
pon., tor., čet. od 8-13 in od 16-18

Ustanovitev društva za varstvo Alp CIPRA Slovenije

✍ Darja Jenko

Mednarodna komisija za varstvo Alp CIPRA (Commission Internationale pour la Protection des Alpes) je bila ustanovljena leta 1952 kot nevladna krovna organizacija, ki zastopa več kot 100 različnih združenj in organizacij iz vseh alpskih držav. Njen sedež je v kraju Schaan v Lichensteinu, sestavljena pa je iz nacionalnih odborov Avstrije, Francije, Italije, Liechtensteina, Nemčije, Slovenije in Švice ter regionalnega odbora Južne Tirolske, omeniti pa velja tudi podporno članstvo Nederlandse MilieuGroep Alpen (NMGA).

CIPRA se zavzema za ohranjanje regionalne raznovrstnosti v Alpah in za reševanje skupnih problemov v alpskem prostoru. Ima status redne opazovalke pri uresničevanju Alpske konvencije, za katero je dala odločilno pobudo. Prizadeva si za izmenjavo izkušenj in informacij med posameznimi članicami, predvsem s prireditvami, publikacijami in študijami.

CIPRA Slovenija, Zavod za varstvo Alp, je bil formalno ustanovljen leta 2000, neformalni odbor CIPRA Slovenija pa je deloval že od leta 1985 s sedežem na takratnem Sekretariatu za urbanizem in okolje, kasneje s sedežem na upravi Triglavskega narodnega parka, pred ustanovitvijo zavoda pa je odbor deloval dve leti v okviru Regionalnega centra za okolje za Srednjo in Vzhodno Evropo.

Delu komisije CIPRA v Sloveniji pa je bilo treba dati nov zagon, zato je padla odločitev, da se Zavod preoblikuje v društvo. Tako je bil 17. januarja letos v Kamniku ustanovni občni zbor Društva CIPRA Slovenija, Društva za varstvo Alp. Nastanek društva je podprlo 39 ustanovnih članov. Nova organizacijska oblika je nastala z namenom, da se v delo vključi čim več ljudi – tako se bo močno društvo lahko neodvisno zavzemalo za trajnostni razvoj v Alpah in na drugih gorskih območjih. Hkrati pa bo slovensko delo-

vanje tudi močnejše zastopano v mednarodnem pogledu.

Društvo CIPRA Slovenija se bo kot nevladna organizacija v sodelovanju in povezovanju z drugimi nevladnimi in strokovnimi organizacijami ter alpskimi občinami zavzemala za ohranjanje in varovanje pestrosti in lepote naravne krajine, naravne in kulturne dediščine ter naravnega ravnovesja v Alpah in alpskem predgorju. Zato je potrebno zagotoviti primerne življenjske razmere v Alpah za domače prebivalstvo, ki se je v preteklosti zaradi težkih življenjskih pogojev množično izseljevalo iz hribovitih območij. Pri oblikovanju življenjskega, naravnega in rekreacijskega ter gospodarskega prostora je za njegovo dolgoročno varovanje potrebno upoštevati ohranjanje biotske raznovrstnosti in še zlasti nosilno kapaciteto občutljivega gorskega sveta.

Člani društva CIPRA Slovenija so si na ustanovnem občnem zboru postavili tri temeljne cilje: uveljavljanje Alpske konvencije v Sloveniji, ustanovitev regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe in tranzitni promet in prometna politika v Sloveniji.

Glede uveljavljanja Alpske konvencije je treba povedati, da je Slovenija poleg konvencije podpisala in ratificirala tudi vse pripadajoče protokole. Zato bo delo društva usmerjeno tudi v spremljanje njihovega uresničevanja. Ker je cestni tovorni in potniški promet ena od bolj občutljivih točk znotraj alpskega prostora, je občni zbor sprejel tudi sporočilo za javnost o potrebi po omejitvi tranzitnega prometa skozi Slovenijo.

Naj na koncu vse z veseljem povabim, da se pridružite društvu in pomagajte uresničevati cilje, ki so si jih zadali člani društva ob njegovi ustanovitvi.

Portal CIPRA – International si lahko ogledate na spletnih straneh www.cipra.org, tudi v slovenskem jeziku na www.zrc-sazu.si/cipra/. ◉

Rada plezam hitro in enostavno

Pogovor z mariborsko alpinistko Tanjo Grmovšek

Pogovarjal se je Boris Strmšek

 Boris Strmšek

1993. leta sem vodil alpinistično šolo in med tečajniki je bilo tudi drobno dekle, ki je marsikateremu inštruktorju izvabilo nasmeh na usta. »Le kako bo to dekletce izbijalo kline za nami? In kdo ji bo nosil nahrbtnik?« je marsikdo pomislil. Po desetih letih zagotovo nikomur od tistih ne gredo več takšne misli po glavi. Celo več, večina alpinistov iz njenih tečajniških dni ji sedaj sploh ne bi mogla več slediti čez strme stene. Tanja, nekoč Rojs, sedaj Grmovšek, sicer daje videz krhkega dekleta, vendar pa se v njej skriva velika moč, predvsem pa volja in ljubezen do gora. To pa je darilo, ki ga je dobila od svojih staršev, ki prav tako ne morejo brez potepanja po gorah.

Njena prva alpinistična smer je bila Igličeva smer v Mali Rinki nad Okrešljem. Petica za začetek. Ko smo kasneje skupaj preplezali nekaj smeri v avstrijskih stenah in nad Martuljkom, je bila edina težava njen droben glasek, ki nikakor ni prišel do nas okoli vogalov. Od začetka je sicer kladivo nekoliko opletalo s Tanjo, kline je bolj božala, vendar pa je kasneje tudi tukaj postala domača. In že kmalu se je srečala z Dolomiti, severnoameriškimi stenami, opravila dobre vzpone v ženskih navezah ... S Sandro Voglar je opravila prvo slovensko žensko ponovitev Nosa v El Capu, skupaj pa sta preplezali še vrsto drugih smeri. Velikokrat se naveže tudi s svojim soprogom Andrejem, prav tako odličnim plezalcem in enim vodilnih pri nas v prostih ponovitvah dolgih smeri. Prišle so stene v Mehiki, pa na Norveškem, Sfinga v perujskih Andih,

Tanja v Zahodni zajedi v Rušici junija 1994

ponovno Mehika, tokrat El Gigante, kilometri in kilometri smeri po Dolomitih in Alpah, na koncu še prvenstveni vzponi in prvi pristopi na vrhove v Sečuanu na Kitajskem. Pohvali se lahko z dvema vzponoma v ženski navezi čez južno steno Marmolade, kar ji zavida marsikateri alpinistični kolega. In preizkusila se je celo v lednem plezanju, natančneje tekmovanjih, kjer je v lanski sezoni v skupnem seštevku za slovenski pokal v težavnosti celo zmagala, v hitrosti pa bila druga. In še bi lahko naštevali. Mogoče velja omeniti le še to, da je za vzpone v letu 2002 prejela naziv alpinistke leta. Na žalost so bili rezultati izbora razglašeni precej sramežljivo, šele sredi junija minulega leta na zboru načelnikov, ki se je odvijal na Mengeški koči. In skoraj nihče razen alpinistov ni tega izvedel. A to so zadeve, ki bi jih morala razčistiti Komisija za alpinizem. Sicer slovenski alpinizem pogosto ob pravih dosežkih nekako sramežljivo reagira, na žalost pa se včasih preveč govori o vzponih, ki so bolj prodajanje megle. A kakorkoli, dejstvo je, da sedanja generacija alpinistk, kamor poleg Tanje spadajo še Tina di Batista, Mojca Žerjav, Irena Mrak in še kakšno bi našli, krepko stopa ob bok svojim moškim kolegom, ki se pogosto »odlikujejo« tudi s kakšnimi podcenjevalnimi izjavami. A tisti, ki gredo nekaj plezat samo zato, ker je to pač »splezala baba«, imajo verjetno težave s samim seboj in s svojim dokazovanjem. Mogoče pa marsikoga preseneča dejstvo, da tudi Štajerke plezajo, celo dobro plezajo in dosežejo celo naziv alpinistke leta. Kljub temu, da imajo nekoliko dlje do hribov.

»Ja, iz Štajerske, vsaj iz Maribora, je kar dolga pot do hribov in do sten. Najbolj zanimivo je to, da imamo do hribov najdlje, v povprečju pa smo med tistimi, ki preživijo tam največ časa. In ob tem, mogoče tudi žal, pogosto odidemo raje v Dolomite, kot pa v Kamniško-Savinjske Alpe ali Julijce. Glede na to, da se moramo na vse

Tanja Grmovšek (levo) in Alenka Lukič na tekmovanju v hitrostnem plezanju v Paklenici

konce kar precej voziti, lahko v Dolomitih za to dobiš precej več, kakor v naših gorah.«

Ko smo že pri Dolomitih, ti veliko plezaš tam. Kje se po tvojem odvija pravi alpinizem? So to Alpe, Dolomiti ali pa Himalaja, Andi in podobna gorstva?

Mislím, da se alpinizem odvija povsod. Tudi v naših gorah imaš lahko zelo resne ture, še posebej zimski vzponi so velikokrat zahtevnejši kot kje v Andih. Vsekakor naših Alp ne gre podcenjevati in se z njimi celo igrati. A v Alpah in podobnih gorstvih te lahko v primeru nesreče pridejo rešiti s helikopterjem, na odpravah v kakšne zakotne konce pa si odvisen od samega sebe. Tam si v neki veliki steni sam, odvisen si samo od sebe tudi v primeru težav moraš imeti ta ri-

Med plezanjem na Kitajskem 🇨🇳 Andrej Grmovšek

ziko že v glavi. Seveda pa vodi pot do najvišjih in najzahtevnejših sten preko vrste nižjih in lažjih.

Kdo te je sploh pripeljal v gore?

Tja so me spravili moji starši, vendar so bile to bolj lahke ture, predvsem pristopi na vrhove. Sta bila pa oba včasih alpinista. Z alpinizmom sem se našla pri mojih 16-ih letih, ko sem prišla v alpinistično šolo. Prva štiri leta sem imela, tako pravim jaz temu, uvajalna leta, ko delaš največje bedarije in si v največji nevarnosti. Takrat sem preplezala veliko lahkih smeri v naših stelah in mislim, da je to odskočni kamen za daljše in težje ture. Vsak alpinist bi moral imeti za seboj predvsem veliko lahkih smeri, ker kasneje v težjih smereh črpaš prav iz teh izkušenj. Jaz sem v tem obdobju bila nekakšen »zapečkar«, saj se skoraj nisem premaknila iz slovenskih gora, dobro sem »obdelala« Kamniško-Savinjske Alpe, kakor tudi Julijce. Kasneje sem bivala leto dni v ZDA in tam sem spoznala velike možnosti za plezanje ter se čez dve leti – leta 1999 – vrnila tja ob svoji prvi plezalni odpravi. Takrat sva s Sandro preplezali Nos v El Capitanu, ker sva kot ženska naveza želeli spoznati tovrstno plezanje. In nato sploh ni bilo več kakšne posebne debate, da ne bi odšla vsako leto na kakšno odpravo. Postale so nekakšen obvezni del leta. Potovanje naokoli napolni človeka z novo energijo, spoznaš druge dežele ... Zanimivo je tudi, da spoznaš drugačno skalo in druge načine plezanja.

A kljub vsemu tukaj ne gre samo za plezanje?

Zelo me pritegne, da greš na področja, ki jih moraš raziskovati. Področja, ki še niso bila veli-

ko oblegana s strani drugih alpinistov oziroma odprav, torej dokaj neznana in logistično zahtevnejša. Se pravi, da se moraš sam veliko bolj znajti v smislu, da sploh prideš kam. Tukaj je seveda možnost neuspeha veliko večja. Zelo hitro se lahko odločiš napačno. Delati moraš vse sam in če gre kaj narobe, si prepuščen samemu sebi. Ampak to je tudi čar vsake takšne odprave.

Katero tvojo odpravo pa bi izpostavila po zahtevnosti?

Po zahtevnosti in resnosti bi vsekakor dala na prvo mesto steno El Giganta v Mehiki. Stena je visoka kot El Capitan, vendar pa veliko bolj resna, tudi nevarna. V nobeni drugi steni si še nisem tako želela splezati ven, na vrh, kakor tam. Da prideva z Andrejem od tam nepoškodovana, v enem kosu. Bilo je psihično zelo naporeno. Zame je bila stena nekoliko prezahtevna in v primeru, da bi se Andreju kaj zgodilo sredi stene, bi težko prišla ven.

Kako pa vzponi v ženskih navezah, ali niso zahtevnejši, saj je oprema enako težka, ženske pa ste v povprečju šibkejše?

Za naju s Sandro, ko sva plezali v El Capitanu, je bilo to zagotovo težje. Predvsem transport opreme navzgor, vlečenje transportnih vreč. Da sem 'prepričala' transportko, da je prišla nekoliko bližje, sem porabila precej več energije, kot za plezanje. Jaz imam običajno okoli 50 kilogramov, transportka pa je bila kar precej težja od mene. Takšno plezanje je za ženske naveze zagotovo težje. Z moškim soplezal-

cem bi bilo nekoliko lažje. Sicer pa je postala oprema v zadnjih letih toliko lažja, da je alpinizem postal tudi za ženske na splošno bolj dosegljiv. Je pa res, da mora tista, ki se odloči za alpinizem, imeti to zares rada in veliko vložiti v to. Vse plezalkke, alpinistke, ki so dobre, v alpinizem vlagajo velik del sebe, prav zato so tudi uspešne. Mlade alpinistke bi morale več vlagati v plezanje; tako bi bila raven ženskega alpinizma lahko precej višja.

Težko je sicer primerjati, pa vendar. Ali je pot do uspeha pri alpinistkah težja, kot pri alpinistih, ali pa to ne igra kakšne posebne vloge?

Vsaj od začetka je pri dekletih to težje, ker so fizično šibkejšee in je zato nekoliko daljša tista uvajalna doba. Kasneje pa ne vem ... Dejstvo je, da nas je precej manj, kot moških. V Himalajo na primer hodi manj alpinistk kot alpinistov. Tam je treba imeti konjsko kondicijo in predvsem motivacijo v glavi, da sploh prideš kam. Po drugi strani, celo sedaj, pa so se tudi dekleta prijavljala na himalajske odprave, pa jih niso izbrali v ekipo, čeprav so bile veliko sposobnejše kot kakšen moški kandidat. To pa je verjetno težava vodij odprav.

Tanja je med tistimi, ki skrbijo za to, da se plezalkke in alpinistke v zadnjih letih redno srečujejo, plezajo skupaj in tudi na takšen način pritegnejo v svoje vrste mlade moči, obenem pa so se na ta način nekatere iz starejših generacij ponovno našle z alpinizmom. Ženski vikend v Ospu je že nekakšna tradicija, ideja pa se je razširila tudi na srečanja v gorah, kjer se pravzaprav odvija pravi alpinizem.

Kako pa tiste iz starejših generacij alpinistk gledajo sedaj na vas iz mlajših generacij? Koliko so njihove izkušnje drugačne od vaših?

Kako gledajo na nas bi bilo sicer zelo dobro vprašanje za njih. Nobena mi tega do sedaj še ni

Tekmovanje v lednem plezanju Ice Extreme v Solčavi, februarja 2003

povedala in to me prav zanima. Kar pa se razlike med некоč in sedaj tiče, pa gre tukaj predvsem za velik napredek opreme. Manjša teža opreme nas je naredila precej bolj enakopravne z moškimi. Marsikateri vzpon je na tak način postal za ženske veliko lažji. Tudi za moške, vendar je to pri ženskah veliko večji faktor. Kar pa se preteklosti tiče, je bil vsekakor tudi takrat med alpinistkami že visok nivo in velika konkurenca.

So se ti na tvoji alpinistični poti kakšni vzponi, tako po dobrih kot tudi po slabih izkušnjah, posebej vtisnili v spomin?

Med tistimi, ki bi jih dala na prvo mesto, je zagotovo vzpon čez Dru. Predvsem zaradi tega,

INTERVJU

Pod Putala Shanom 📷 Andrej Grmovšek

ker je bil tako kompleksen, prava 'grande' alpska tura in eden mojih večjih vzponov. Z Andrejem sva celotno smer zelo hitela, saj je visoka kar 1300 m. Preplezala sva jo v enem dnevu do vrha in ne, kakor večina navez, samo do polovice. Zgoraj sva si hotela olajšati vzpon z eno varianto in zavila sva v poč, ki nama je vzela nato tri do štiri ure plezanja na meji. Slabo varovanje, široka in odprta poč ... Andrej, ki je plezal naprej, se je boril do konca in še naprej, meni pa sta zadaj ostala dva nahrbtnika in sem nato umirala med plezanjem. In potem še sestop z vrha čez ledenik Charpoua ... To je bilo leta 2002, sedaj je ta vzpon skoraj nemogoč, ker ledenika ni več mogoče prečiti. Zdi se mi, da sva ujela še tisti zadnji vlak, ko je bilo to mogoče. Sicer pa kar se ostalih vzponov tiče, ne vem ... Slabe izkušnje? Niti jih nimam oziroma, če je že kaj slabega, hitro pozabim. Gre kar mimo. Slabi in mrzli bivaki, padajoče kamenje, ... poskušaj odmisli, srečen si, da preživiš. Na zahtevnih vzponih sem v nekakšnem stanju, kot da me ni tam, kot da se to sploh ne dogaja meni, in tako se lažje prebijem. Iz marsikaterega vzpona lahko narediš veliko epskih zgodb, vendar jaz nisem takšnega karakterja. Kot vzpon se

mi je še vtisnil v srce tisti, ko sva z Alenko (Lukič, op. p.) preplezali južno steno Marmolade. Tudi zaradi tega, ker sem se zavedala, da je to Alenkina prva tako dolga smer. Marko mi jo je prepustil v roke in naročil, da jo moram pripeljati celo čez steno. Alenka je bila super partner, zato sva steno zelo hitro preplezali. Na najtežjem mestu sva sicer naredili manjši zamašek, vendar sva nato spet pobegnili ostalim.

Dekleta se v zadnjem času lotevate vse več dolgih in zahtevnih vzponov. Kaj je vzrok temu napredku?

Daljših vzponov oziroma resnih sten se lotevaš takrat, ko imaš že dovolj izkušenj. Mislim, da je sedaj na sceni generacija alpinistk, ki so vse dokaj izkušene. Tina zelo vleče naprej, Irena Mrak ima za seboj dosti odprav, dosti velikih sten, prvenstvenih smeri ... Mislim, da tiste najboljše vlečejo za seboj vse ostale, ki lahko z njihovimi vzponi sploh vidijo, da se nekaj da preplezati. V ženski navezi ali skupaj z alpinističnimi kolegi. Se mi pa zdi, da je s strani alpinistične javnosti vzpon v mešani navezi včasih za moškega manj vreden, za žensko pa prav tako. Jaz mislim, da ni tako. Ne zdi se mi kakšna velika razlika, če plezajo skupaj samo ženske ali pa plezajo v mešani navezi.

Kaj pa podcenjevalne izjave ob nekaterih ženskih vzponih? To je bil tudi primer ob lanskih odličnih ženskih zimskih ponovitvah kot sta Eiger in Matterhorn.

Ponavadi največ govorijo tisti, ki nečesa še niso preplezali. Jaz sprejem kritike oziroma poglede na neko zvrst alpinizma ali pa na določene vzpone od ljudi, ki so tudi sami to opravili. Potem vem, da jim je jasno, za kaj tam gre. Kar se je govorilo v alpinističnih krogih o Eigerju, Matterhornu in podobnih vzponih, je neupravičeno. Sicer pa dobre ženske vzpone težko kdo pohvali v javnosti. Če ženske presežejo moške, v alpinizmu moški to težko prenesejo. Mislim, da je treba vsakemu, ki nekaj prepleza, pa ne glede na to, katerega spola je, čestitati. Tukaj ne bi smeli delati razlik. Tudi v športnem plezanju ne odobravam tega, da včasih šele takrat, ko ženska prepleza kakšno težko smer, zbijejo oce-
no smeri.

Rada bereš alpinistično literaturo? So ti kakšne knjige še posebej pri srcu?

Prvi dve leti, ko sem pričela plezati, sem prebrala prav vso alpinistično literaturo, ki je takrat obstajala pri nas. Zadnja leta berem teh knjig manj, ker sem pač večino prebrala, a mi ne bi škodilo prebrati česa ponovno. Od novejših knjig je zelo pritegnila moja pozornost knjiga Lynn Hill, zelo zanimiva knjiga o njenem plezanju, njeni zgodovini, tudi nek pogled na žensko plezanje in tudi o tem, kako lahko ženska preseže moške v plezanju, kar je njej tudi uspelo. Na primer s prosto ponovitvijo Nosa v enem dnevu. Rada pa berem pravzaprav vse o alpinizmu, predvsem o zgodovini. Na primer Veliki pionirji alpinizma od Mlača, to branje je zame prava polastica. Kar so lahko nekoč preplezali s takratno opremo, je še sedaj občudovanja vredno.

Pogosto se kot vrhunec alpinizma pojmujejo odprave v Himalajo. Si tudi ti že kdaj pomislila, da bi se udeležila kakšne odprave, da bi poskala kakšen himalajski cilj?

Na visoke vrhove me vleče, vendar me himalajske odprave nekako ne pritegnejo. Preveč statično se mi zdi vse skupaj. Ogromno psihične in fizične moči je potrebno, da prideš na vrh. A ne gre za to. Nekako nisem pripravljena vložiti toliko energije, dela, mesec dni časa, da sem potem samo na eni točki. Greš pod en hrib, plezaš samo na en hrib ... Jaz imam raje hiter in enostaven način. Preplezati steno in oditi dalje. Bližje mi je to, da si bolj široko mobilen. Taka je tudi večina mojih odprav. To mi je bližje kot klasične himalajske odprave.

Kaj pa mariborski alpinizem? Včasih se nam zdi, da smo nekako odrinjeni na stran. Je to res ali pa je to samo v naših glavah?

Nismo center Slovenije, Ljubljana ima večjo množico alpinistov za seboj, to se kar pozna.

Najbolj zanimivo pa je, da so štajerski posamezniki zelo dobri. Majhni smo, vendar dobri. Mislim, da je v Mariboru dobro vzdušje med plezalci, alpinisti. Vse gre naprej, napredek je viden, ni nevoščljivosti. Se mi zdi, da je v Ljubljani več govorjenja, v Mariboru pa več plezanja. Mislim tudi, da nismo toliko odrinjeni na stran, da bi bili za kaj prikrajšani v slovenskem alpinizmu. Maribor je vselej gojil bolj skalno plezanje kot pa himalaizem, kjer smo mogoče bolj v ozadju. Tukaj imamo na raznih razpisih manj možnosti, da pridemo zraven. Poznamo manj ljudi. Denar je povsod težava in ga je težko najti za odprave. Najlažje ga pa najdeš preko poznanstev. Himalajske odprave, za katere potrebuješ precej več sredstev, so pač toliko težje izvedljive. Manjše odprave s cenejšimi cilji je lažje izpeljati. Zato pa je v zadnjih letih več takšnih odprav in ne več toliko himalajskih.

Z Andrejem sta v zadnjih letih izpeljala kar nekaj zanimivih načrtov. Iščeta cilje na redko obiskanih, še ne toliko raziskanih področjih. Jih imata še kaj na zalogi, če ni to seveda skrivnost?

Moja velika želja so stene in gore na Baffinovi otokih. Andrejeva velika želja je plezati na Grenlandiji, kjer je še veliko neraziskanih sten. Je že bil namenjen tja, vendar mu je to preprečila poškodba. Želiva se še vrniti na Kitajsko, kjer je še veliko možnosti. Rada bi šla v Indijo, Pakistan ... Skratka, ciljev ne zmanjka. Celo v Venezueli in v Braziliji sem sedaj odkrila velike stene. Tudi to bo še prišlo.

Se pravi, da še ne načrtujeta naraščaja?

Ja, potovati je res fajn in meni se bo kar težko ločiti od tega in od odprav. Vendar pa glede na najin karakter tudi to kasneje ne bo večji problem. Mislim, da bova še vseeno hodila naokoli in preplezala kaj dobrega. ◦

Zahodna v Mrzli gori in Tschadova v Turski gori

Zaĝozden balvan v smeri Varianta skozi okno

Na sončni in senčni strani Okrešlja

✍ in 📷 Vladimir Habjan

Letos se je zima dolgo upirala – še preden se je snežna odeja utrdila, že je na novo zapadlo. No, potem so se februarja po dolgi odjugi zadeve le uredile tako, kot je prav. Kaj izbrati marca za našo smer? Grapo seveda, saj je to idealen čas zanje! Grape so mi še posebej pri srcu, pa klasične zimske smeri in včasih še kakšni neobičajni alpski pristopi na vrhove. Stara šola torej. Za mnoge mlade nadebudneže je to »šoder«, kar pa me ne moti, saj imam svoje proti-razloge. Pa o tem kdaj drugič ... Dvakratni skok na Vršič v Butinarjevo, Pripraviško, Meniskusov žleb in Sestopno je pokazal, da je vse OK, potem pa smo se štirje Kamničani odpravili na Okrešelj. Naš cilj: Centralna smer v Mrzli gori.

Namesto v Centralno, v Zahodno

Zgodaj zjutraj se podimo po ledeni cesti v Logarski dolini, ki je za nekatere neprevozna. »Imaš že novo čelado?« zaslišim za sabo na zadnjem parkirišču. O, to je Črnučan, ki je bil letos prisoten ob razbitju moje čelade v Sinjem slapu. Luknja je res neverjetna, tako pravilna, kot bi jo zarisal s šestilom. Zdaj jo kot svarilo kažem naokoli. Važna pa je cela glava! »Imam drugo, ki pa je spet stara. Za nekaj časa še bo, potem pa bo treba nabaviti novo, saj je ta svojo garancijo že odslužila.« Štiri piva sem prislužil, ko sem štirim kolegom »zrihtal« prevoz težkih nahrbtnikov s tovorno žičnico. No, ko je bilo zvečer v koči na Okrešlju veselo, nobenega od teh ni bilo več blizu ...

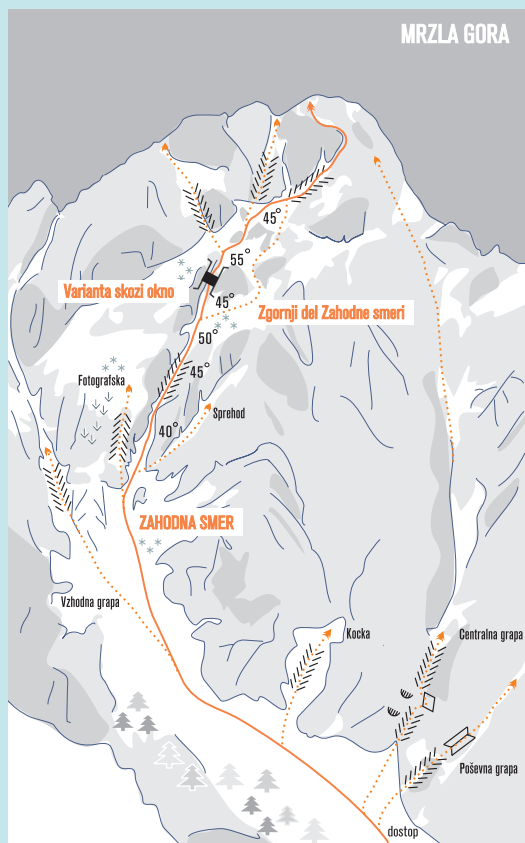
Sonce nas objame pod Zaspanim hribom, kjer trenira množica članov AO Litija. Še preden zlezemo čez prvi strmi ruševnati skok do široke gredine pod južno steno Mrzle gore, odmeva po dolini: »Ni narejena!« To je spet Črnučan. Prehitel nas je in ugotovil, da začetni 80-stopinjski skok ni narejen. S kolegom se zato odpravita v Tschadovo v senčno Tursko goro na nasprotni strani. Mi po posvetu vseeno nadaljujemo, ne da se nam več nazaj, pa še pozni smo.

Grejo pa v Zahodno (nekoč imenovano Nemška), ki je malo naprej. Bo pa Tschadova vsaj shojena. Sonce neverjetno nažiga, ko se približamo vstopu. Tu je v kopnem prvič sam plezal mariborski dijak Rungaldier leta 1919. Verjetno se je takrat razgledal na nasprotno stran, saj je naslednjega leta 1920 s svojimi vrstniki splezal takrat težavni SV raz Štajerske Rinke. To so bili Dadieu, Müller in Rönicke, ki so nadaljevali tradicijo drenovcev, le da so plezali težje smeri.

Zagrizemo se v žleb. Stene nas stisnejo, mi pa plezamo v trdem snegu po ozkih, od plazov obtolčenih žlebovih. Višje se na desno odpre, tja zavije Zahodna, kar pa mi ugotovimo šele kasneje. Postaja vedno bolj zanimivo! Preplezamo namreč skok pod veliko zagozdeno skalo in strm, ozek, gladek kamin. Nad njim se svet spet odpre in pokaže več možnih variant. Zavijemo desno na snežni raz. Na desni je grapa – to je Zahodna smer, mi pa plezamo Varianto skozi okno! Vendar je ta linija bolj logična. Po gredini prečimo desno in pogledamo v globoko Centralno smer, nad nami se svetlika križ na vrhu. Do tja je še nekaj iskanja prehodov v bolj skalnatem svetu. Končno se otresemo skalnih ovir, ki nam ovirajo razgled! Čudovit zimski dan je. Tudi zapiha malo, tako da ni več vroče. Sestop po markirani poti po grebenu je v snegu zahtevnejši, zato se vrnemo po isti smeri. Vmes nas pogoltne senca, čez kamin se spustimo po vrvi. Do večera smo v koči. Tam je bučno, saj so Liti-jani pravi veseljaki.

V ledenem objemu Turske gore

Lado nam pobegne že zvečer, Marko pa vstane ob petih, solira Tschadovo in ob osmih že pošlje sporočilo z vrha. Naslednji dan gre namreč spet plezat v Razor! Mladost je norost ... Ostaneva sama z Ireno in se odpravlja bolj lagodno. Litijani imajo različne namene, od turnega smučanja do lednega plezanja. Tudi v Tschadovo so že odšli. Posloviva se. Pot naju vodi v smeri Turskega žleba. Prava Tschadova gre sicer levo, v smeri Kamniškega sedla, najin cilj pa je gaz v smeri Bela piramida, ki se višje priključi Tschadovi. Vstop je žleb med dvema stolpoma, desnega imenujejo Piramida. Opremiva se. V najstrmejšem delu je kratek ledeni skok. Iz

Risala Barbara Žižič

žleba izstopiva na prostrano snežišče, od koder se vidi križ na bližnjem vrhu – spomin na nesrečo gorskih reševalcev leta 1997. Pooblači se, postane ledeno mraz. Kako drugače kot dan prej! Bolje bi bilo obratno – v soncu na severni strani, v mrazu pa na južni. Sledi valovit svet strmih žlebov in odprtih prečk v slabem, nepredelanem snegu, kar pomeni da »živčki« delujejo. Za značilnim, od daleč vidnim rogljem v severnem grebenu (ki so ga prej omenjeni dijaki imenovali Marburgerspitze), se smer prevali iz severne strani na vzhodno in se priključi Tschadovi.

Kdo je bil ta samotar, ki je plezal v teh odmaknjenih stenah? Ljubljanski Nemeč Klodwig Tschada (1877-1935) se je kot plezalec razmeroma pozno, star »že« 34 let, uveljavil kot prvopristopnik v naših stenah. Učil se je med Nemci, med drugim je preplezal južno steno Dachsteina in severno steno Reichensteina, ki so tedaj veljale za najtežavnejšo preizkušnjo. Soliral je tudi Dolgo Nemško v Triglavu. Drugače je bil mrk in vase zaprt človek, tako da ni

znano, kod vse je plezal. Za tu se ve, da poleti leta 1912. Danes velja Tschadova za lep zimski plezalski cilj nad Okrešljem. Prvo zimsko ponovitev sta opravila Vlasto Kopač in Bojmir Filipič leta 1940. Takole o tem vzponu piše Boris Režek*: »Tschadova je v snegu in ledu zelo resna naloga. Nizdolje plati nad vstopom, koder plazovi zbijajo sneg v led, se je stekleno lesketalo ... Stene so tako strme in gladke, da ostane komaj kaj snega v njih ... Naveza je imela trdo delo. V poledenelem nizdolju nad vstopom, je bilo treba vsekavati stopinje in se odreči vsakršnemu varovanju, ker v led ni bilo mogoče zasidrati ratišča, varovanje na samem oklu pa je vedno le navidezno. Šele višje, koder smer obrne pod navpičnim skalnim pragom, je bil na polici osrenjen pršič in skalovje toliko golo, da je bila tu pa tam kakšna špranja za klin ... Kočljivi prehod na vršno planoto, pa je bil zaradi izpostavljenosti po večjem

* Stene in grebeni, Planinska založba Slovenije, 1959, str. 301.

Skok pred polico v zgornjem delu Tschadove smeri

gol in potem po srenski strmali na vrh ni bilo več težkoč.»

V dolinici levo spodaj sredi snežišč (melišč) je naravna znamenitost – skalni rogelj Menih. Izpostavljena prečka naju privede v strmo snežišče, ki se konča skoraj 200 m višje pod skokom, kjer se stena zapre. Kako različno je plezanje v severnih in južnih straneh – dan prej trd in odličen sneg, tokrat pa nepredelana mokasta kaša! »Flanka« pa izredna, konča se prav pri Menihu! Naveževa se. Irena zleze na polico, medtem ko jaz drgetam od mraza. Ko končno zatuli, kar stečem do nje in nadaljujem v desno po prečki pod previsi. Tu naju preseneti gladka in izpostavljena plošča (dobra 2 m), kjer je edini klin v smeri. »Ha, ha, to je A0!« – vlečeš se namreč po rokah, saj »za noge ni nič«. Nad strmim kaminom je izstop iz stene. Še 100 m vzpona in na grebenu tik pod vrhom sva. Kar dolga smer, mislim da je od vstopa več kot 500 m, kot piše v vodničku. Lagodno sestopiva do Okrešlja. To se nama slabo obrestuje, saj je ko-

ča že zaprta – midva pa imava notri še robo! No ja, še enkrat bo treba sem. Pa saj so lepi hribi in dobre stene!

Ocena: Mrzla gora, južna stena: Zahodna smer, 50°/40°, 400 m, (Varianta skozi okno, III, 50°/II, 30°-40°, 450 m; varianta prvi plezali T. Golnar, B. Rojs in P. Štular 1997); Turska gora, severovzhodna stena: Bela piramida: 30°-40°, 200 m (prva plezala F. Knez in J. Zupan 1978); Tschadova smer, II, 60°/40°, 300 m.

Dostop in sestop: Mrzla gora: iz Logarske doline na Okrešelj (45 minut), po dolini in desno čez skok pod južno steno Mrzle gore. Po gredini do tretje grape na desni, že na zahodni strani gore (45 minut). Sestop najbolje po isti smeri (1-2 uri). Turska gora: v smeri Turskega žleba, pred Zaspanim hribom levo navzgor do Piramide (30 minut). Sestop skozi Turski žleb (1 ura).

Vodniška literatura: T. Golnar, S. Babič: Logarska dolina, zahodni del. Ljubljana: PZS, 1999. M. Kajzelj, H. Drogenik: Naš alpinizem. Ljubljana: DZS, 1982. ◉

Hard grit v Val di Mellu

Za konec jesenske sezone se je Erik Švab (AO SPD Trst, La Sportiva, Montura, Sportler) odpravil v Val di Mellu in kot prvi »tujec« prosto ponovil eno izmed zadnjih smeri v angleškem slogu, ki so jih v tamkajšnjem granitu preplezali domači plezalci. Gre za plezanje kratkih smeri s klasičnim varovanjem, kakršno je precej razširjeno v Angliji in je v svetu bolj poznano zaradi filma *Hard grit*. V raztežaj visokih smereh je treba varovanje urediti samo z zatiči in frendi in po večini gre za psihično precej zahtevno plezanje. Švab je opravil drugo ponovitev smeri 140 battiti al secondo (140 utripov na sekundo) z angleško oceno E7 6c (E7 pomeni težavnost smeri in 6c oceno posameznega najtežjega giba po balvanski lestvici). Gre za 25 metrov visoko smer, ki poteka najprej po kaminu, ga potem zapusti, preči proti desni ter se nato nadaljuje navzgor po gladki plošči s ključnimi gibi. Varovanje je urejeno le na treh mestih. Prvi del v kaminu je precej lahek (6a-6b), v plošči pa je treba preplezati približno 8 metrov visok ključni del. Smer bi, če bi bila opremljena s svedrovci, po normalni francoski lestvici za športne smeri nosila oceno nekje med 7b+ in 7c. Čeprav težave niso ekstremne, gre za precej delikatne in težke posamezne gibe, ki precej spominjajo na balvaniranje. Pri teh smereh gre tako za čisto drugo dimenzijo plezanja, ki ji Angleži pravijo »real climbing«. M. P.

Vrsta zimskih ponovitev

Kombinirano plezanje se počasi seli v visokogorske stene, kjer nekateri že precej uspešno uporabljajo plezalno tehniko, ki je postala popularna v zadnjih letih – tako imenovani »dry tooling«. Anže in Tine Marenče (oba AO Kranj) sta že v decembru ponovila smer Ekar-Jamnik v Dolški Škrbini nad Jezerskim. Vzpon sta opravila prosto in jo ocenila s III-IV, M6, 5, 400 m. Ista naveza je v začetku februarja opravila tudi prvo prosto zimsko ponovitev Spominke smeri

Saše Kamenjeva v Dolgem hrbtu (IV, M6, 600 m), nato pa sta s Klemnom Zupancem z istega odseka preplezala še Travniško grapo v severni steni Travnika s prvo zimsko ponovitvijo direktnega izstopa z oceno M6. Vsa trojica se je nato odpravila še v Loško steno, kjer je bila njihov cilj smer Mali koritniški medved. V spodnjem delu smeri je bilo nekoliko manj snega, zato so imeli nekaj težav s plezanjem z lednimi orodji po dokaj gladki skali. Bivakirali so na snežišču sredi stene, naslednji dan pa nadaljevali proti robu stene. Na vrhu smeri jih je čakala značilna velika luknja, iz katere so splezali po izpostavljeni prečnici pod stropom votline. S tem so opravili prvo prosto ponovitev smeri, katere težavnost so ocenili s V+, 6, v skali M6+/M5+. Vzpon so posneli tudi s kamero. B. S.

Oblegana Patagonija

Kar nekaj slovenskih alpinistov se je v letošnji sezoni mudilo v Patagoniji, še posebno veliko jih je bilo nad Chaltenom, tam, kjer se dvigata Cerro Torre in Fitz Roy. Čeprav je bila letošnja sezona precej muhasta in predvsem v znamenju slabega vremena, je nekaterim navezam le uspelo opraviti nekaj vzponov. Izkazala so se naša dekleta, saj sta Monika Kambič Mali in Tina Di Batista preplezali Argentinsko varianto Francoske smeri (VI+, A2, 600 m, celotna stena 1100 m) v jugovzhodnem stebru Fitz Roya – to je prvi takšen dosežek ženskih navez v tem delu Patagonije. Najprej sta se sicer namenili v Casarottov steber Fitz Roya, vendar so ju slabe razmere zavrnilo, ko sta bili že v zgornji četrtini smeri. Po sestopu sta se odločili, da kljub vsemu poskusita vzpon na Fitz Roy. Že naslednjo noč sta se odpravili proti steni in se začeli vzpenjati. Vrh sta dosegli ob šestih popoldan. Isti dan je smer preplezal tudi Tomaž Jakofčič z izraelskim soplezalcem. Jakofčič je z Mojco Žerjav in Nastjo Davidovo preplezal še smer Josh Alke v Aguji de la S (VI+/IV-V, 450 m) ter z Mojco Žerjav zahtevno

Fitz Roy 🏔️ Boris Strmšek

smer Benitiers v El Mochu, sosedu Cerro Torreja. Ocena smeri je VII+/VIII-, A2/VI-VII, 500 m. Mojca Žerjav in Nastja Davidova sta preplezali še Amy Couloir v Aguji Guillamet (V, 60°, 450 m). B. S.

4. turnosmučarski rally

Na Javorniku nad Trzičem je bil 21. februarja turnosmučarski rally, ki ga je sicer popestril na novo zapadli sneg, kljub temu pa je organizatorjem uspelo izpeljati tekmovanje. V članski konkurenci je nastopilo 21 ekip, v mladinski 6, v mešani in ženski ekipi pa sta bili le po dve. Pri članih sta zmagala Milan Šenk in Tone Karničar (Jezerško 1) s časom 1:38:56, slabih pet minut za njima sta bila Drejc Karničar in Franc Zadnikar (Jezerško 2), še dobro minuto počasnejša pa sta bila Marko Lihteneker in Grega Justin (GRS Celje 1). Pri mladincih so prevladovali Jezerjani, saj sta bila prva Žiga Karničar in Jernej Karničar (TTSO Jezerško 1), za njima naveza Anže Šenk-Nejc Kuhar (TTSO Jezerško 2), tretja pa sta bila Miha Karničar in Gašper Karničar (TTSO Jezerško 4). Pri mešanih ekipah sta bila najhitrejša Simona Grabec in Miha Triler (AO Kranj), pri ženskih pa Majda Kovačec in Meta Meglič (M&M). Proga je bila za vse kategorije enaka. B. S.

Rebuffat-Terray v Aiguille de Pelerins

Rok Blagus (AO Ljubljana Matica) in Tine Cuder (AO Bovec) sta v šestih urah in pol v severni steni Aiguille de Pelerins preplezala smer Rebuffat-Terray (V, 5 M, 550 m). Po odličnih lednih razmerah v spodnjem delu ju je v zgornjem čakalo kar nekaj kombiniranega plezanja. B. S.

Še nekajkrat Aconcagua

Uroš Strniša (AO Matica, Geox) in Martin Belhar (AO Trzič, Slovenska knjiga) sta v decembru prišla pod najvišji vrh Andov in obeh Amerik Aconcagua. Proti vrhu sta odšla izpod južne stene, najprej do tabora Plaza Argentina, ki je tudi izhodišče za Poljski ledenik. V dveh dneh sta se povzpela do drugega višinskega tabora na 5800 m, tretji dan pa sta splezala na vrh po smeri Agonesa, pri kateri so težave v skali do IV+, sneg pa ima naklon 50°-75°. 1200 m visoko smer v SV steni sta preplezala brez uporabe vrvi, se še isti dan vrnila v drugi tabor, nato pa sestopila po Normalni smeri.

Po Normalni smeri se je želelo povzpeti kar nekaj slovenskih gornikov, vendar nekaterim razmere in

vreme niso bili naklonjeni. Vrh so konec januarja v okviru odprave alpinističnega odseka PD Novo mesto ob 90-letnici društva osvojili Bogdan Kastelic, Tomaž Erpič, Stane Horvat, Jože Hartman, Marjan Markovič in Domen Kastelic. B. S.

Prva zimska ponovitev smeri Bergant-Manfreda

Urban Ažman (AO Radovljica) in David Sefaj (AO Jesenice) sta 7. februarja opravila prvo zimsko ponovitev smeri Bergant-Manfreda v severni steni Debele peči nad Krmo. Spodnji del smeri, vstop je po smeri Jesih-Potočnik, sta preplezala v čevljih, zadnja raztežaja, v katerih težave dosežejo VII-, pa v plezalnikih. Čeprav ju je na policah pričakalo kar nekaj snega, sta smer preplezala v 10 urah brez bivaka. Ocena smeri je VII-, VI+/IV-V+, 600 m; to je bila še le četrta ponovitev. B. S.

Ledni festival v Koloradu

Aljaž Anderle (AO Trzič) je bil januarja na festivalu lednega plezanja v Ourayu v Koloradu. Tam se je udeležil tudi tekmovanja v lednem plezanju in osvojil tretje mesto. Na tekmi so plezali samo povabljeni plezalci, med njimi je bilo veliko znanih imen iz svetovnega pokala, ki v letošnji sezoni doživlja nekakšen predah. Pri moških je zmagal Švicar Simon Anthamatten pred Francozom Stephanom Hussonom, tretji je bil naš najboljši ledni plezalec. Med ženskami je zmagala Ines Papert iz Nemčije. Na festivalu je bil med povabljenimi tudi Tomaž Humar, med tujimi gosti pa je bil prava zvezda Francoz Jean Cristophe Lafaille, trenutno eden najboljših vsestranskih alpinistov na svetu. Sicer pa je Aljaž Anderle izkoristil priložnost in preplezal tudi nekaj kombiniranih in lednih smeri, med katerimi velja še posebej omeniti znano zelo previsno smer Reptail (M 10). B. S.

Jožek v Rzeniku

Gregor Kresal in Dejan Miškovič sta v severozahodni steni Rzenika sredi januarja preplezala tehnično zahtevno novo smer, ki sta jo poimenovala Jožek. Smer je visoka 150 m, njena ocena pa je A4-A5/ A2+; za vzpon sta v več dneh potrebovala 28 ur učinkovitega plezanja. Ključ smeri je 30 m visoki vstopni raztežaj čez strop velike votline, skala v smeri pa je značilna za Rzenik – zelo krušljiva. Zavrtala nista nobenega svedrovca. B. S.

Slovenec na Čo Oju – 2

Nekoliko zagrenjeno se mi je zdelo pismo Kazimirja Perka v prejšnji številki PV, ko je pisal o lanski odpravi na Čo Oju (8201 m). Škoda, saj bi bila veliko bolj primerna kakšna reportaža s te odprave, kjer bi bila predstavljena zgodba njenih članov oziroma doživetja v daljnem Tibetu, kar bi bilo vsekakor precej bolj pozitivno; tako za pisca, za vse udeležence odprave, kakor tudi za bralce. Še posebej, če so poleg čudovite fotografije. A ne moti me samo to, temveč tudi, da za svojo zagrenjenost nekoliko krivi »(mariborske) alpinistične publiciste«. To sicer ni pravilna oznaka, vendar pa lahko z gotovostjo zatrdim, da njegova bodica leti tudi name. Pa bi bilo veliko bolje, da bi šli kdaj skupaj na pivo ali celo na kakšno turo v gore in tem zadevam prišli do dna. Vendar pa tole moje pisanje ne zadeva samo Kazimirja, temveč vse podobne »gornike«, ki jih postavljajo »alpinisti« v ozadje (?), kakor je bilo navedeno v njegovem pismu. Tule bo treba najprej razčistiti pojma gornik in alpinist. Gorniki so ljudje, ki se ukvarjajo z gorništvom. Kaj pa alpinisti? Se ukvarjajo z alpinizmom. Ali to ni gornišтво? In kaj sploh je gornišтво? Sam mislim (ni pa nujno, da je to povsem pravilno), da se gorniki delijo glede na področje, s katerim se ukvarjajo, recimo na pohodnike oziroma planince, turne smučarje, alpiniste in ostale, ki se kakorkoli najdejo znotraj te dejavnosti. Torej smo vsi gorniki. Tudi alpinisti, ki imajo v Kazimirjevem pismu nekakšen slabšalen predznak. A pozablja, da se je do sedaj naučil nekaj o gorah tudi od alpinistov, še veliko več pa se bo moral, glede na to, da si zastavlja precej velike oziroma visoke cilje. In pri tem ni edini.

Nekako se mi zdi, da izjava o »sarkastičnih trditvah« ne bo povsem držala. V smislu himalaizma oziroma osvajanja osemtisočakov se mi Čo Oju res ne zdi nič posebnega, s tem mislim predvsem

vzpon po normalni smeri. Kar pa se osebnega gorniškega uspeha tiče, je vzpon na takšno goro vsekakor lep dosežek. Tudi sam sem bil najprej kandidat za pot na Čo Oju (in še vedno imam željo, da se gore nekoč v prihodnosti lotim), pa sem se nato temu iz različnih vzrokov moral odpovedati. Eden od teh je tudi ta, da je takšna odprava predraga in lahko za ta denar splezaš veliko drugih vrhov, ki so pač nekoliko nižji, zato pa vseeno dovolj lepi, na koncu koncev pa si lahko izbereš tudi precej težje cilje. Najprej pa je treba razčistiti pri sebi, zakaj si sploh postavljamo takšne cilje. Ali zato, da se lahko nato s tem postavljamo (z imenom gore, njeno višino in podobno), da zadostimo svojim željam ali pa zato, ker imamo gore preprosto radi, ne glede na to, koliko so visoke in težke. Gornišтво ni samo zbiranje žigov z vrhov, radi nekateri rečejo. In bo kar držalo. Še nekaj o gori Čo Oju: do sedaj jo je osvojilo okoli dvajset Slovencev, eden je z vrha tudi smučal. Velja za najlažji osemtisočak – vsaj vzpon po normalni oziroma Tichijevi smeri, po statistikah pa je obenem najbolj varen, okoli 30 življenj je do sedaj zahteval pri 1300 vzponih na vrh. Po številu vzponov je takoj za Everestom, ki je še precej bolj oblegan, ker je pač najvišji. In če bi nekdo rad dosegel kaj posebnega v zvezi z osemtisočaki, se bo moral lotiti Anapurne, ki ima približno 120 vzponov na vrh, velja pa za najnevarnejšo, saj je vzela skoraj 60 življenj. Ali pa mogoče K2, Kangčendzenga, Lotse ... Dejstvo je, da noben osemtisočak ni lahek, že zaradi logistike in višine, so pa lažji in težji. Okoli »turistične gore« (tisto, da »ni vredna omembe« bom spregledal, ker ne drži) bi lahko prav tako razvili dolgo debato. Bosta pa slovenska udeleženca mednarodne odprave verjetno vedela, koliko odprav se je mudilo tam, koliko ljudi se je želelo povzpeti na vrh, kakšna množica šotorov je bila v bazi, koliko pa jih je bilo raztresenih še po višinskih taborih na sami gori, potem pa naj se vprašata, če

to ni turizem. Gornišтво je tudi del turizma, še posebej množično. Res je tudi, da je na primer Anapurna precej manj turistična gora. Čo Oju je gora, na katero – poleg Everesta – agencije (gorniške, torej v neki meri turistične) organizirajo največ odprav in je med osemtisočaki najbolj primerna za vodenje. Tudi to sta tam verjetno lahko spoznala. Na diaprojekciji o odpravi sem slišal izjavo, da ni pomembno, kako prideš na vrh. O, pa še kako pomembno je, brez skrbi, vsaj za prave gornike, med katere bi se lahko prišteli tudi alpinisti. Čo Oju je sicer visok, a ne preveč za vzpone brez dodatnega kisika, kakor se ga mnogi tudi lotijo. Če pa takšen podvig presega sposobnosti posameznika, je možno uporabiti tudi pomoč kisika, saj je škoda zapraviti toliko denarja in nato obrniti pod vrhom. Je pa še druga možnost – skoraj nepregledna vrsta nižjih vrhov, kjer nabereš tiste izkušnje, ki ti manjkajo in se šele nato lotiš višjih oziroma zahtevnejših ciljev. In vse to so bili razlogi, da »alpinističnih publicistov« vsa stvar ni kaj posebej pritegnila. Sam sem lepo povedal, da ne vem, kaj naj napišem o tem, ker bi po vseh dejstvih izpadlo, da takšen vzpon ni nič kaj posebnega, sem pa predlagal, da akterja sama napišeta kakšno reportažo, kar bi bilo veliko bolj zanimivo, saj tako lahko napišeta kar hočeta, pa še honorar se dobi za takšne članke. Pa ni bilo kaj dosti iz tega. Tu bi veljalo tisto, kar vselej govorim tečajnikom na alpinističnih šolah, ko se šele spoznavajo z gorami – v alpinizmu je najlažje plezati, vse ostalo pa je veliko bolj zahtevno, kot se zdi na prvi pogled. Je pa zadnji slovenski pristopnik na Čo Oju menda izjavil tudi nekaj v stilu, da je bil ta uspeh dokaz, da ob takšnih odpravah »medijski pomp«, kakršnega zganjajo nekateri, ni vselej potreben. Verjetno je mislil s tem alpiniste. Ja, to je res, samo denar moraš imeti. Ampak to je potem že turizem. Pa še ena velika razlika je – tisti, ki delajo veliko »medijskega pompa« iz odprav v tuja gorstva, imajo precej zahtev-

nejše cilje, kot pa je vzpon na Čo Oju po normalni smeri. Po drugi strani pa sponzorji, ki slučajno podprejo takšne podvige, zahtevajo tudi nekaj za povračilo. Njih zanjima predvsem, kolikokrat se bodo pojavili v medijih. Če ti kdo da denar kar tako, brez obveznosti, pa moraš imeti dobre veze ali pa veliko srečo. Dva milijona tolarjev sta odfrčala, kot bi mignil, piše Kazimir. Za ta denar bi lahko odšel vsaj štirikrat v Ande in osvojil cel kup šesttisočakov. Dovolj bi bilo tudi za dve odpravi na kakšen sedemtisočak, pa še za kakšen trekning bi ostalo. Vendar pa to niso »pravi« cilji. V zadnjem času opažam, da se je povečal trend osvajanja raznih znamenitih vrhov po svetu prav s strani nealpinistov oziroma manj izkušenih gornikov. Pravzaprav dokaj enostavno. Denar moraš imeti, željo, nekaj fizičnih sposobnosti, najameš si gorskega vodnika in greš. Pa smo tam, vodnikov pa že ne potrebujejo! In potem ljudje kar hodijo po ledenikih kot zmedene kokoši, o varovanju nimajo pojma, ko pa pridejo težave, se obrnejo. Če gre, seveda. Da bi se kdo udeležil kakšnega ledeniškega tečaja ali se vpisal v alpinistično šolo in tam nabiral izkušnje za svojo gorniško pot, jim običajno ne pride na misel. Dokler ne pride do nesreče, je vse dobro. Na pogrebih se nato vsi sprašujejo, le kako se je lahko pripetilo kaj takšnega. V gorništvu ne gre brez pravih izkušenj in pravega odnosa do gora. Alpinisti splezamo najprej cel kup smeri četrte in pete stopnje, potem se lotimo šeste stopnje, po vrsti šestice pride sedmica ... S štiric na sedmice ne gre kar tako. Podobno je tudi pri visokih vrhovih. In če splezaš na nekaj vrhov po Evropi in nato na Aconcagua, to še ne pomeni, da si zrel za Himalajo in osemtisočake.

Zagotovo si vsak zasluži pohvalo za svoje dosežke, ne glede na to ali je to bil najvišji osvojen vrh v tistem letu ali ne, saj na koncu koncev težavnost gore ni odvisna samo od višine. Nekaterim je pač najpomembnejša višina, drugim

tehnična zahtevnost. V vsak vzpon je potrebno nekaj vložiti, za tiste v Himalaji pa še posebej. Veseli me, da imajo ljudje cilje za prihodnost. A bi bili ti cilji precej lažje uresničljivi, če bi se jih lotili na primeren način in s primernimi izkušnjami. Everest s kitajske strani vsekakor ni mačji kašelj in je nekaj povsem drugega, kot pa Aconcagua in Čo Oju. Pa vso srečo!

Boris Strmšek

Komisija pokvarila prijetno razpoloženje

17. januarja smo se na OŠ Janka Glazerja v Rušah zbrali mladi planinci iz vse Slovenije na 15. državnem tekmovanju Mladina in gore. Najprej so nas pozdravili ter nam zaželeli veliko sreče ravnatelj, župan občine Ruše in predsedniki domačega planinskega društva, PZS ter Mladinske komisije. Po odlično izvedeni prireditvi smo se člani ekip odpravili v učilnice, kjer smo pisali teste in upali na uvrstitev v finale. Sledilo je kosilo, po kosilu pa razglasitev rezultatov predtekmovanja, kjer smo izvedeli, kdo si je prislužil nastop v velikem finalu. Ozračje sta sprostila predstavitve Ruške planinske poti in nastop Adija Smolarja. Nato je sledil veliki finale, v katerem je prijetno razpoloženje izginjalo iz odgovora v odgovor. Komisija je namreč s svojo nestrokovnostjo in zmedenostjo nekatere izmed pravih odgovorov že razglasila za nepravilne (celo z doktorsko utemeljitvijo), a jih je čez nekaj minut priznala kot pravilne. Nekatere pravilne odgovore je »komisija« priznala šele po močnih protestih publike in mentorjev, nekajkrat celo po zaslugi voditelja, ki je tu in tam prevzel delo komisije, saj takrat ni bila sposobna pravično razsojati. Ni čudno, da je bilo namesto ploskanja ob pravih odgovorih slišati žvižge, namenjene »komisiji«. Po rednem delu finala si je »komisija« vzela petnajstminutni odmor, da še enkrat pretehta svoje odločitve

in pripombe mentorjev, ki so se nakopičile v finalu. Ko se je »komisija« vrnila na prizorišče, je bila publika že močno okrnjena, saj je več kot polovica ekip odšla domov. Toda člani »komisije« očitno niso opazili, da so za to krivi oni, saj so še naprej sprejemali neprimerne odločitve in zmanjšali število gledalcev. Zaradi teh »klobasarij« pa so najbolj trpeli naši vrstniki, ki so se na odru borili za naslov državnega prvaka. Zmagovalni ekipi ta naslov verjetno ne bo ostal v najlepšem spominu. Ob koncu bi čestitali OŠ Janka Glazerja za odlično izpeljano tekmovanje in gostoljubnost, ki so nam jo izkazali. Čestitati pa ne moremo »komisiji«, ki je pokvarila ozračje in veselo razpoloženje spremenila v napetost in jezo. Če je kdo s tem, ko je pristransko komisijo postavil na to mesto, želel zagotoviti zmago svojim varovancem na nepošten način, ga je lahko sram. Takšni po našem mnenju ne spadajo na državno planinsko tekmovanje in med slovenske planince, ki smo pravični in nesebični. V upanju, da bodo komisije v prihodnosti bolje opravljale svojo nalogo – člani ekipe Štirjezaenga, PD Postojna: Jernej Biščak, Klemen Čepirlo, Aljaž Šemrov in Jana Biščak.

Druga Robertova pesem

Spet nam je bralec poslal Robertovo pesem, ki jo je našel na Kriških podih.

Gora, dajem ti utež svojega srca. A vedi, da tu ti bremena pustil ne bom.

Spočijem si dah, ozrem se naokrog. In tole pesem pustim.

Sam sem na to goro zašel.

A želel njo sem priversti.

Vodijo me pota samotna.

Srečam ljudi neznanih obrazov.

Gotovo pa njenega nikoli ne bom.

Ne hodi po poti samotnih ljudi.

Robert

Vse himalajske odprave

Slovenci v Himalaji, Slovenians in Himalaya, zbral Tone Škarja, Planinska zveza Slovenije (PZS), Ljubljana 2004

Kdo bi verjel, da so se do leta 2003 slovenski alpinisti udeležili kar 85 odprav v Himalajo. Toliko jih je namreč naštel Tone Škarja v pregledni knjižici, ki je nedavno izšla pri PZS. Vse skupaj (v slovenskem izvirniku) je bilo sicer že objavljeno v Planinskem zborniku (glej PV 2/2004), tokrat pa gre za samostojno izdajo z dodanim angleškim prevodom. Izdaja se lepo ujema z odprtjem planinskega muzeja v Pokhari v Nepal, v katerem so Slovenci dostojno predstavljeni. Knjižica, ki jo je avtor tam delil osebno, bo še bolj pripomogla k prepoznavnosti slovenskega deleža v Himalaji. Tudi fotografija slovite smeri, v kateri so se Slovenci izjemno izkazali, Zahodnega grebena Everesta, na naslovnici še posebno osvetli slovenski delež v himalajizmu. Ob tem je zanimivo, da je kot prva himalajska odprava s slovensko udeležbo tokrat omenjena argentinska odprava na Dhaulagiri leta 1954 - v Planinskem zborniku je namreč še ni. Prav je, da je nekdo končno opazil, da je bil Dinko Bertonec celjen sloven-

ski alpinist, četudi daleč od doma; tudi argentinskemu andinizmu je dal pomemben pečat. O omenjeni odpravi je Dinko Bertonec celjen z Vojkom Arkom napisal odlično knjigo Dhaulagiri, ki je bila predstavljena v PV 7-8/1993. Poleg himalajskih odprav sta v pregled vključeni še dve v Hindukuš, ki sta bili organizirani v himalajskem slogu. Knjižici Slovenci v Himalaji je dodan še pregled smrtnih nesreč; teh ni bilo malo - na omenjenih odpravah je umrlo kar 16 alpinistov. Skratka, knjižica je jedrnat in pregleden prikaz slovenskega osvajanja Himalaje. Očitno pa se pri pregledu ni bilo mogoče izogniti nekaterim napakam in nepopolnim informacijam, saj že prihajajo prve dopolnitve in popravki; kar nekaj jih je zbral Peter Podgornik in jih objavil na spletni strani Gore ... ljudje (<http://www.gore-ljudje.net/>). Je že tako, pogosto so sicer zelo odmevni uspehi alpinistov pomanjkljivo dokumentirani. Upajmo, da bodo vse dobronamerne pripombe našle svoje mesto v prihodnjih pregledih.

Marjan Bradeško

Gozd pripoveduje

Kamniška Bistrica - Bistriški gozd, Tomaž Kočar, samozaložba, Ljubljana, december 2003

Nedavno nas je razveselila knjiga Kamniška Bistrica - Bistriški gozd inženirja Tomaža Kočarja. Od leta 1963, ko je postal gozdarski inženir, je skoraj vse poklicno dobo deloval na ljubljanskem gozdnogospodarskem območju. Napisal je precej strokovnih člankov in je doslej izdal že štiri med bralci lepo sprejete knjige. Najnovejša je temeljit prikaz zgodovine doline Kamniške Bistrice in njenega gozda. Poleg številnih podatkov o zanimivih dogodkih in ljudeh v nekdanjih časih vključuje tudi zgodovino lova in planinstva pod kamniškimi gorami, omenja pa tudi zgodovino Kamnika. Na 328 straneh velikega formata je 190 strani besedila in kar 115 strani dokumentarnih fotografij (362), sledijo bibliografija, viri in osebno kazalo. Vsebina brez dvoma kaže, da se je avtor dolga leta neverjetno vztrajno poglobljal v zgodovino opisane območja. Marsikje je bil zadnji ali celo edini, ki je obiskal ljudi, za katere je domneval, da kaj vedo. Poiskal je dragocene podatke, fotografije in drugo gradivo, ki bi bilo sicer za vedno pozabljeno in izgubljeno. Jedro knjige je seveda pripoved o zgodovini bistriškega gozda. V njej so podatki o presenetljivih arheoloških najdbah, o imenih, zapisanih ob koncu srednjega veka, in o ljudeh, ki so se tako ali drugače mudili v Kamniški Bistrici. Med prvimi obiskovalci so bili drzni lovci, divji lovci, za njimi kozarji in ovčarji, ki so dosegli vse najvišje vrhove. Sledili so jim rudosledci in nabiralci rastlin, drvarji, fužinarji in šele pozneje prvi naravoslovci, zemljemerci in turisti. Temeljito so predstavljeni stari gozdarski zemljevidi in številna ohranjena imena.

Glavne osebe v knjigi so domačini, med katerimi je posebno opazen znameniti Valentin Slatnar, po domače Bôsov Tine ali Bôs. Sprva je bil divji lovec, ki je izbral med dekletom in gorami in se odločil za skale in lov. Potem je postal lovski nadzornik. Kot najsposobnejši plezalec tistega časa je preplezal vse, kar je bilo takrat mogoče. Sam je

V Nepalu odprli mednarodni gorski muzej

5. februarja letos je bil v Pokhari (Nepal) slovesno odprt Mednarodni gorski muzej (International Mountain Museum - IMM), po površini gotovo največji te vrste na svetu, z dvema oddelkoma: v prvem je predstavljena nepalska Himalaja, v drugem svetovno planinstvo in alpinizem. Himalaja je predstavljena predvsem s svojo živo in mrtvo naravo ter življenjem gorskih plemen, pa tudi s svojo alpinistično zgodovino. V drugem oddelku so predstavljene posamezne države, ob splošnih podatkih gorski turizem, ljudstvo in kultura, še posebno pa planinstvo, tako zgodovina kot današnji razvoj. Celotne razstavne površine je približno 10.000 m²; ob dveh etažah so še prostori knjižnice, predavalnice, informacijske pisarne, prodajalne spominkov ipd. Največji finančni delež je prispevala Japonska (90%), nato Indija, Nepal, Koreja, drugi smo dali le gradivo za razstavo. Ljudstva gorskih dežel so predstavljena le z narodnima nošama himalajskih Nepalcev in Slovencev (gorenjski par); ta je najlepša od vseh in je deležna večje pozornosti obiskovalcev kot ves himalajski del. Ob slovenski narodni noši so izobeše-

ne fotografije Slovenije - Alp, Bleda, Krasa, Cerkniškega jezera in Sečoveljskih solin, Pirana ter značilne poljedelske pokrajine. Med zemljevidi je tudi Slovenija kot središnji del Evrope. Med štirimi alpinistično oblečenimi in opremljenimi lutkami je tudi

venskih odprav, preostale pa so s tečajev v okviru slovenske šole za nepalske vodnike (NMA). Na posebnem panoju, velikem slabša 2 m², je velik naslov Aleš Kunaver - ustanovitelj gorske šole Manang, pod njim pa so razstavljeni posnetki Aleša Kunaverja s

Vhodno stopnišče, zadaj veriga Anapurn

slovenska z opremo, ki je bila uporabljena na odpravi od Trisula (1960) prek Kangbacenov (1965 in 1974) do Everesta (1979) in Lotseja (1981), zraven pa je napis s podatki o vseh petih odpravah. V delu z gorskimi aktivnostmi je na 12 m² velikem panoju štiri petine fotografij s slo-

Trisula in njegov življenjepis iz knjige Znameniti Slovenci. Zagotovo je Slovenija na 30 m² predstavljena najbolj sistematično od vseh držav, čeprav so Japonci prispevali velikanske posnetke Himalaje, ki so pravo tehnološko čudo. Predstavljeni sta bili tudi brošuri Slovenci v Himalaji - Slovenians in Himalaya z najpomembnejšimi podatki o vseh pomembnih slovenskih dejavnostih in vzponih v Himalaji (za 950 SIT je naprodaj tudi v Planinski založbi) in Utrinki iz Slovenije - Facts about Slovenia. Ob tej priložnosti gre zahvala Uradu vlade za informiranje, Tiskarni Švarc Ljubljana, Elektru Ljubljana, Slovenski turistični organizaciji in vsem, ki so kakor koli pripomogli k uresničitvi tega projekta in omogočili turistično predstavitev naše dežele in himalajskih dosežkov.

Slovenska narodna noša v gorskem muzeju

in Tone Škarja

zatrjeval, da pije gamsjo kri in se mu prav zato ne more nič zgoditi. V času po obdobju rokovnjačev je bil seveda tudi strog. Legendarnega človeka ovijajo številne nenavadne zgodbe, še posebno tista, po kateri je ustrelil mladega divjega lovca, sina svoje nekdane izvoljenke, za katerega so nekateri domačini domnevali, da je bil morda celo njegov sin. V Grintovcih ni osebnosti, ki bi mu bila enaka. Juž Kozak ga je upodobil v knjigi Beli macesen. Tomaž Kočar je poiskal precej novih podatkov o njem, s katerimi bo mogoče še bolj podpreti hvalevredno prizadevanje, da bi BŪsu v Bistrici postavili spomenik. Zbrati je skušal tudi čim več podatkov o drugih domačinih - vsakega je po svojih najboljših močeh postavil na ustrezno mesto. O nekaterih je ohranil le še zanimiv drobec, pri drugih pa nam je spet predstavil še marsikatero podrobnost. Prav ti podatki so najdragocenejše gradivo in spodbuda za domače raziskovalce, da bodo iskali naprej.

V knjigi so zanimivi opisi plavljenja drv in lesa po Kamniški Bistrici. To so počeli na enak način kot v Gornjesavski in Savinjski dolini. Plavljenje je pomenilo delo za sto domačinov in ga je vodil plavni mojster, najbolj izkušeni domačin. Brez knjige bi si težko predstavljali, kako je potekalo to težko in nevarno delo v divji in mrzli Bistrici. Izredno dragoceno je slikovno gradivo, ki ga je avtor dobil v zapuščini inženirja Viktorja Rebolja, prav tako številne fotografije iz zbirke šmarskega fotografa Petra Nagliča. Piše tudi o znanih kamniških rojakih, še posebno v zvezi s kamniško meščansko korporacijo, ki je meščanom dolga desetletja pomenila pomemben vir blaginje, po drugi strani pa tudi veliko dela in skrbi. Podatki so predstavljeni na dobrohoten, osebni način in dokumentirani, kolikor je le mogoče.

Širina in poglobljenost tega izredno dragocenega in obsežnega gradiva kaže, da gre za avtorjevo življenjsko delo. Vablivo knjigo bodo z veseljem jemali v roke ne samo domačini, ampak tudi ljubi-

telji in strokovnjaki z najrazličnejših področij. Izšla je v samozaložbi ob pomoči kamniške občine, dobiti pa jo je mogoče pri avtorju (Tomaž Kočar, Cesta XL/4, 1260 Ljubljana Polje; telefon 52-93-519).

France Malešič

70 let Jožeta Žvoklja

Jože Žvokelj je posebno med starejšimi alpinisti in gorskimi reševalci zelo znana, priljubljena in spoštovana osebnost. Že ob njegovi šestdesetletnici smo se ga podrobneje spomnili s prispevkom (PV 1994/5, str. 233), zato tokrat ponavljam samo njegove najpomembnejše osebne podatke. Rojen je bil 25. februarja leta 1934 primorskim staršem na Planini pri Ajdovščini. Po njihovem umiku iz tedanje fašistične Italije je večino svojega razgibanega življenja preživel v Kranju. Tam ga je med drugim - enajstletnega pobiča - igračkanje z minskim vžigalnikom leta 1945 stalo tri prste in mu uničilo oko. Bistri, nadarjeni mladenič se je sprva ukvarjal z raznovrstnimi športi, zlasti z lahko atletiko. Izučil se je za elektroinstalaterja. Kljub odličnim ocenam, vpisu v zlato knjigo in priporočilom ni imel sredstev za nadaljevanje šolanja v Ljubljani, zato se je zaposlil in že kmalu položil tudi mojstrski izpit. Vzgojil je številne kadre svoje stroke in se razmeroma zgodaj osamosvojil. Ker tiste čase zasebnikom niso ravno cvetele rožice, je sledil notranjemu klicu in 7 let zelo uspešno opravljal delo vodje žičnic na Krvavcu, za nameček pa je bil tudi vsak hip »pri roki« kot izvrsten gorski reševalec. Na »šiht« je hodil najraje peš - čez Davovec in Kopo.

Član planinske organizacije je od leta 1948. Pripravnik AO PD Kranj je postal leta 1950. S Petrom Kešetom - Šodrom sta že po letu dni »vajeništva« osvojila potrebne veščine v stenah Julijskih Alp, Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Tako je postal alpinist in bil 10 let tudi načelnik odseka. Ve se,

da mu je sreča v skalah in snegu ves ta čas in še pozneje nadvse zvesto stala ob strani. Kot alpinist je poleg domačih gora spoznal Centralne Alpe, Visoke Ture, višja jugoslovanska gorstva in Kavkaz. Njegova lastna in tuja doživetja so ga ob užitkih in lepotah na nadvse otipljiv način seznanila s tveganjem in nevarnostmi v gorskem svetu in ga privedla med pripravnike GRS. Komaj osemnajstleten mladenič je po izpitu že septembra 1952 postal gorski reševalec. Uril in kalil se je v akcijah in pridno plezal ... Vključitev GRS v Mednarodno komisijo za reševanje v gorah (IKAR) je prinesla veliko novih spoznanj, nove postopke in opremo. Vedno ukaželjni Jože je osvajal, poglobljal in utrjeval svoje znanje ter 4. julija 1967 postal tudi inštruktor reševanja v gorah. Seveda se je izkazal tudi na tem področju. Obvladal je pridobljeno znanje, mislil tudi s svojo glavo in bil imeniten učitelj. S tovarišema Stagnetom in Tončkom iz PGRS Kranj je solal kadre v svoji postaji. Uril je reševalce v širšem slovenskem in jugoslovanskem merilu. Veliko je deloval na Jezerskem, zato se ne čudimo, če mu ta postaja v Planinskem zborniku ob 110-letnici SPD in PZS posveča tale stavek: »Za uspehe postaje so poleg načelnikov najzaslužnejši Pavle Kemperle, Andrej Karničar st. in Jože Žvokelj, ki je veliko storil tudi za uspešno delo in razvoj GRS Slovenije.« Aktivno je doživljal rojstvo reševanja s helikopterjem, v akcijah pa v prid ponesrečencem rešil tudi prenekateri kočljiv problem v stenah in plazovih ... Po smrti načelnika kranjske postaje dr. Gorazda Zavrnik nastale spremembe Jožetu niso bile naklonjene, zato je konec sedemdesetih let sčasoma prenehal organizirano delovati kot inštruktor GRS. Veliko je sodeloval z jezerskimi reševalci in tudi sicer priskoči na pomoč vselej, kadar in kjer je potrebno.

In kaj lahko povemo o zadnjih desetih letih? Dinamična narava mu niti za hip ne da miru. Vedno je v akciji, taki ali drugačni, počitka si

zlepa ne privošči. Odkar imamo že-pne telefone, ne mine teden, da se ne bi oglasil s kakšnega vrha. Največkrat pokliče s Pristovškega Storžiča, na katerega pozimi rine skozi debele in globoke zamete, ki ga včasih celo zavrnejo. Pogosto je sam, marsikje ga srečamo s soprog Danico, katerim izmed otrok, včasih tudi z naključnimi sopotniki. Njegovi so vsi vrhovi, ki mu pridejo na misel: Veliki Babi in Golemu vrhu dela družbo Virnikov Grintovec, na njegovem seznamu opravljenih tur so tudi ledeni novoletni Triglav z Danico, krotki Lubnik, Blegoš in Ratitovec, Sv. Jošt, Javorov vrh, Kriška gora s Tolstim vrhom, Malim Grintovcem, Zaplato in Sv. Jakobom pa vrhovi v grebenu Karavank: Dovška baba s Kepo, rob proti Tromеji, pristan na Stol s severa. Poslastice so prečenje Košute in vzponi na Veliki Klek z različnih strani. Tu so še Raduha, Nanos in za spremembo celo Gradiška tura. Neredka so kresovanja, ob novem letu rad šari po Storžiču. Za Ojstrico po Kopinškovi poti je na vrsti Brana, na spisku naletimo še na prečenje z Mangarta čez Kotovo spico v Tamar in na potep z Vogla prek vrhov čez Šijo, Rodico in Črno prst v Bohinj. Edini stalnici v tem vrvenju sta nenehnost in nekakšna urejena neurejenost – misel, odločitev, izvedba! Iskanje zasoljenih okoliščin je pri njem skoraj pravilo. Med njegovimi turami so v zadnjem času dolge, divje in pokončne ferate nad Belopeškimi jezeri – na Mangart in Vevnico, na Veliko Ponco. Enoličnemu dviganju nog in šodru na nadelani poti na Triglav se izogne z vzponom čez steno. Krna se loti s severozahoda, rad ima navpičnice na Montažu, Kanin iz Italije. Danes s sopotniki opravi s precej zoprn avstrijsko ferato v južni steni Dachsteina, stika po opuščnem solnem rudniku, jutri že spokojno ubira domače steze, na katerih mu pri samotnih domačijah včasih kažejo zobe popadljivi kosmatinci ... No, tega je še veliko, a vsega se zaradi obilice vrhov, smeri in poti ne da napisati; če seštejemo vsaj poglobitno, so na ogled

osupljivi podatki: po dnevniških zapisih sodeč je samo od leta 1994 do danes 1307-krat pristopil na večje vrhove, premagal 914.900 višinskih metrov in v ta namen z avtomobilom prekobalil 1.700.000 kilometrov. Ob tem pavlihovsko pripomni, da je doslej premogel kar 22 avtomobilov in preživel 22 nesreč. Naj še kdo reče, da ga sreča nima rada!

Počasne hoje in »mečkanja« na pozna. Giblje se vedno s pospeškom, tako da sta ga že sama kost in koža. Čeprav je trden in žilav, je bil včasih potreben zdravnikove pomoči – maratonskih podvigov zobozdravnika in drugih specialistov. V ozadju očesa, ki ga je prizadela eksplozija, so mu zdravniki predlani »privarili« mrežnico, ki mu je odstopila, in za nameček v ozadju našli v fina tkiva ovit kamenček – dokaz nenavadnega sožitja tujka z nadvse občutljivim in nežnim organizmom. Jože seveda tudi v »dolinskih trenutkih« opravlja najrazličnejša, po večini težaška dela, ki se jim drugi izogibamo: podira drevesa, stiska mošt, suši krhlje, kuha šnops, vzdržuje svojo in tuje hiše in strelovode ter se ubada še z neštetimi drugimi deli. Še vedno ga spremljajo orglice, iz katerih zna izvabiti nadvse prijetne viže. Da ne zastane, za razgibavanje – zdrav ali bolan – skoraj vsak dan in v vsakem vremenu skoči na Štefanjo goro, toda tega ne prišteva k turam. Naj mu bo zdravje milo, moči trdne, sreča naklonjena! Naj še naprej pridno zahaja v gore in skupaj z družino užije še mnogo, mnogo zadovoljnih let ...

Pavle Šegula

Hrvaška planinska zveza praznuje 130-letnico

Hrvaško planinsko društvo (HPD) je bilo ustanovljeno že leta 1874. Treba je omeniti, da je ena najstarejših zvez na Hrvaškem, poleg tega pa so bili Hrvati deveti narod na svetu, ki je imel svojo planinsko organizacijo, prvo v tem

delu Evrope. V jubilejnim letu bo HPD organiziralo vrsto prireditev: od 14. do 16. 5. bo na planini Osorščica na otoku Lošinju Dan hrvaških planincev, 19. 6. bo na najvišji hrvaški planini Dinari odprt obnovljeni in razširjeni planinski dom Brezovac, za 15. 10., točno na 130. obletnico ustanovitve HPD, pa se načrtuje slovesnost v Zagrebu. Sklep praznovanja naj bi bil maja naslednje leto, ko bo v Samoborskem pogorju izveden pohod po poti prvega planinskega izleta na Hrvaškem Rude-Veliki Dol-Oštrc-Plešivica-Rude. Prva in hkrati ena najpomembnejših akcij bo v soboto, 17. 4., v Ogulinu. Po pozdravnem govoru predsednika HPD bo predstavljena svojevrstna enciklopedija hrvaškega planinstva Zlatna knjiga hrvatskog planinarstva, katere avtor je dr. Željko Poljak. V Zavičajnom muzeju bodo odprli razširjeno alpinistično in ekspedicijsko zbirko. Zatem bo v bližnjem Đulinem breznu prikazana še vaja GRS s klasičnimi oblikami reševanja, sodeloval bo tudi helikopter Bell 212. Po prireditvi bo organiziran skupni vzpon na Klek. HPD vabi vse slovenske planince, ki jih prireditve zanimajo, naj se jim pridružijo pri počastitvi jubileja hrvaških planincev.

Po Slovenski planinski poti

Na sestanku predsednikov MDO 28. 11. 2003 so predstavili program množičnih akcij PD in MDO, vključenih v letošnji kole-

darček izletov. Akcije so si z objavo pridobile pravico, da sodelujejo v vseslovenski akciji Od Prekmurja do Jadrana z nahrbtnikom in spominsko vpisno knjigo. Gre za vpisno knjigo, ki bo v nahrbtniku potovala od kočice do kočice po SPP in drugih poteh, ki jih bodo prijavili društva in MDO po 1. maju 2004. V Planinskem koledarčku PZS za leto 2004 je registriranih 370 akcij. Z nahrbtnikom in vpisno knjigo bodo po SPP najprej šli prekmurški planinci, in to do Mariborske kočice. Podravske planinci bodo šli od tam do Ruške kočice. Koroški planinci bodo nadaljevali pot do kočice na Loki pod Raduho. Potem bodo savinjski planinci prenesli nahrbtnik do Kamniške kočice, kamniško-bistriški planinci do Česke, gorenjski planinci do Triglavskega doma na Kredarici, zasavski planinci do Zasavske kočice na Prehodavcih, posoški pa do Vojkove na Nanosu. Akcijo bodo sklenili Primorski planinci v Tumovi koči na Slavniku.

Adi Vidmajer

Zagrebški planinci na Primorskem

V zadnjih mesecih prejšnjega leta smo prejeli prošnjo članov Gorske sekcije HPD Zagreb Matica, da bi jih popeljali na Čaven, Golake in na ogled lepot Trnovskega gozda in Gore. Prvi večer smo prenočili v Bavčerjevi koči na Čavnu. Gostoljubje in prijaznost sta napolnili prostor in beseda je tekla sama od sebe. Naslednje jutro je bilo kristalno jasno. Jesenske barve so nas očarale, ko smo jo ubirali proti Iztokovi koči pod Golaki. Oko je iskalo lepote, se ustavljalo ob skrivenčenih deblih, paslo radovednost na levo in desno. Na vrhu Malega Golaka je bila idila popolna. Ruševje je bilo zavito v ivje. Pravljica lepot. Z vrha smo videli Julijce, Idrijsko hribovje z Blegošem, Jadransko morje, mesta in vasi v dolini. Vračali smo se proti Korenini in Tihi dolini, na Predmejo. Steza je čudovito speljana in označena. Besede so preskromne, da bi lahko

Skupina planincev HPD Zagreb Matica na vrhu Malega Golaka

z njimi izrazili vse, kar nam da tak pohod. Avtobus nam je pomagal, da smo bili hitreje na Otlci. Od tam smo se odpravili po Robu. Pod nami Vipavska dolina s svojim srebrnim trakom, na severu pa Trnovski gozd in poznojesenskih barvah. Otlško okno osupne vsakega, ki ga vidi prvič, pa tudi obiskovalce, ki smo pogosti gostje, prevzame. Na Sinjem vrhu je bilo naše poti konec. Da se bodo hrvaški gostje še vrnili, pa ne dvomimo.

PD Ajdovščina

Planinska šola za odrasle v zimskih razmerah

Odsek za izletništvo in vodništvo pri PD Velenje je sredi oktobra 2003 začel Planinsko šolo za odrasle. Naša želja je bila posredovati vse znanje, ki je potrebno za varno hojo v zimskih razmerah. Začetek šole smo imeli sredi oktobra 2003 z odprtjem slikarske razstave Ceneta Griljca iz Kamnika. Avtor Himalajskih vrhov nam je v kratkem predavanju pripovedoval še o svojih motivih in veselju do risanja. Jože Melanšek je govoril o organizaciji PZS, posebno o matičnem planinskem društvu ter o prihajajočih praznovanjih in obletnicah. Nadaljevali smo s predavanjema Danila Škrbinka o nevarnostih v gorah s pou-

darkom na zimskih razmerah in dr. Janeza Polesa o vplivih zunanjih dejavnikov, kot so hoja, obremenitev, hrana ipd. na srce in ožilje. Obe predavanji sta sprožili mnogo vprašanj, na katera sta z veseljem odgovarjala. Naslednja tema je bila orientacija. To smo obdelovali na terenu, in sicer na Pohorju, med Pungartom in Ribniško kočico. Prejšnji dan je zapadlo kakih 20 cm novega snega, ki je še polepšal razpoložnje. Udeleženci so tako na terenu obnovili znanje o orientaciji, uporabi zemljevida, azimutu, stojni točki ipd. Sledila so predavanja o opremi in vremenoslovju, konec Planinske šole pa smo pripravili v Logarski dolini. Na plazu pod Planjavo smo preizkusili hojo v derezah, hojo ob vrvmi ograji z derezami ali brez njih ter vertikalno varovanje na snežišču. Posameznih predavanj se je udeležilo od 30 do 62 slušateljev, le zadnje je bilo manj obiskano. Vzrok je bil najbrž to, da slušatelji prejšnjih predavanj še nimajo zimske opreme, nekoliko pa je na udeležbo najbrž vplivala tudi neugodna vremenska napoved. Akcija je bila za slušatelje zastoj, saj nobeden izmed predavateljev ni zahteval plačila. Sponzorjema, mestni občini Velenje in velenjskemu zdravstvenemu domu, se zahvaljujemo za dvorano, v kateri smo imeli predavanja.

Franc Maršnjak

Imate vprašanja?

Kako hitro in varno izmenjevati podatke med matičnim podjetjem in poslovalnicami?

Kako dostopati do strežnikov v podjetju iz katere koli lokacije po svetu?

Kako vzpostaviti sistem varovanja vašega lokalnega omrežja upoštevajoč trenutno najvišje veljavne standarde zaščite?

Kako vse skupaj vzdrževati?

Mi poznamo odgovore.

Perftech.S5.net

Perftech

Perftech, d.o.o., Bled
Pot na Lisice 4
4260 Bled

Telefon: 04 579 00 00
Faks: 04 579 02 00
E-pošta: info@s5.net
Spletna stran: <http://www.perftech.si>

point of contact between technology and nature *

GARMONT®

challenge the elements